

mikro számítógép magazin

Ára: 30 Ft

A JÖVŐ ÍGÉRETE

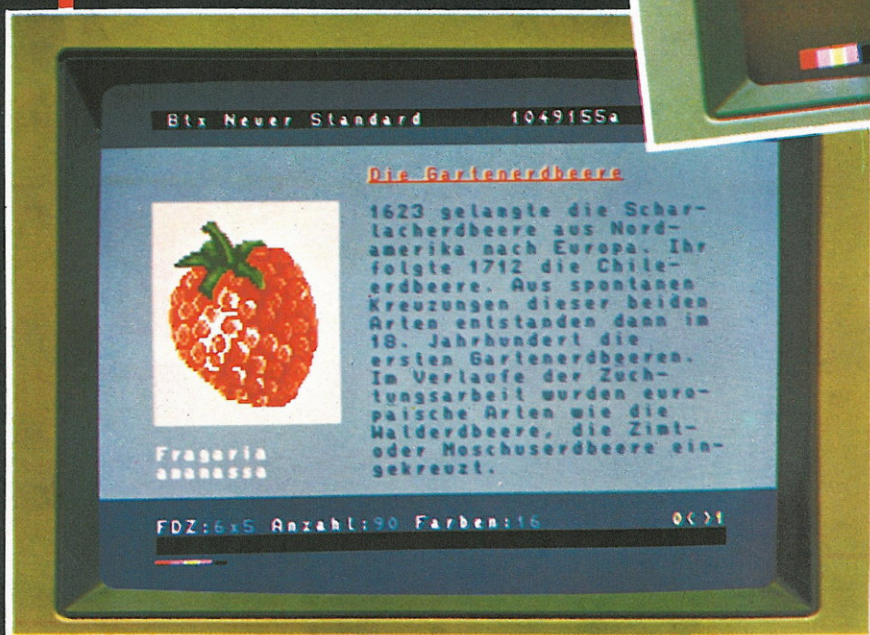
1988/1

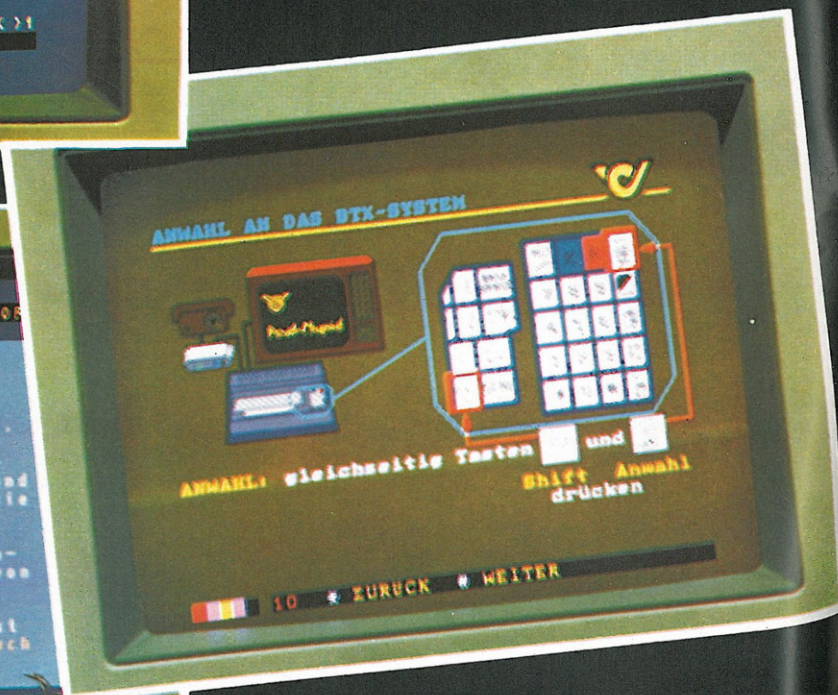
Európa térkép

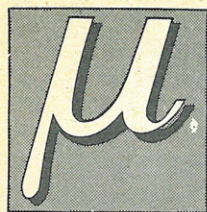

BPES üzemmód

A MUPID cikksorozat folytatásához a gazdag képi megjelenítés lehetőségeit mutatjuk be.
(Cikkünk a 22. oldalon.)

mikro számítógép magazin

6. ÉVFOLYAM
1988/1. SZÁM

A NEUMANN JÁNOS
SZÁMÍTÓGÉPTUDOMÁNYI TÁRSASÁG
ÉS A KISZ KÖZPONTI BIZOTTSÁG LAPJA

A kiadvány a Tudomány-szervezési és Informatikai

Intézet
együttműködve készül

A szerkesztőbizottság
vezetője:
Kovács Győző

A szerkesztőség
munkatársai:

Babos János
(tervezőszerkesztő)
Bakos Tamás
(programozástechnika)

Broczkó Péter
(hírek)

Énekes Ferenc
(KISZ, Diákszerkesztőség)

Jakab Ágnes
(olvasószerkesztő)

Kovács Győző
(levelezés)

Lindner László
(sakk)

Krasznai Éva

Petróczy Judit
(könyvek)

Pinke György
(NJSZT, alkalmazások)

Simonyi Endre

Szebenszki Sándor
Szulyovszky Csaba

Tamásné Lakó Erika

Terebessy Ákosné

Varga András
(TII, iskola-számítógép)

Vizessy Mária

Címképünk:
Ramocsei Imri munkája

Felelős szerkesztő:
Könyves Tóth Pál

Szerkesztőség:
1027 Budapest, Fő u. 68.
Telefon: 154-250

Levélcím:
1371 Budapest
Pf. 433.

Kiadja az Ifjúsági Lap-
és Könyvkiadó Vállalat

Felelős kiadó:
dr. Király G. István
igazgató

Kiadóhivatal:
1065 Budapest, Révay u. 16.
Telefon: 116-660

Terjeszti a Magyar Posta
Előfizethető a hírlapkézbesítő
hivataloknál
és a Posta Hírlapelőfizetési
és Lapellátási Irodáján
(1900 Budapest V.,
József nádor tér 1.)
vagy átutalással a 215-96 162
pénzforgalmi jelzőszámra.

Megjelenik havonta
Egy szám ára 30,— Ft
Előfizetési díj:
egy évre 360,— Ft
fél évre 180,— Ft
Külföldön terjeszti
a Kultúra,
1389 Budapest, Pf. 149.
és a Magyar Média
1932 Budapest, Pf. 279.
86—0253

Tartalom

Belső tartalékaink	2
Rendszerfejlesztési eszközök. Szoftver	18
Szemétygyűjtés	19
Miért nem stupid a MUPID?	22
Optikai tárolás ma és holnap	24
Pályázati felhívások	26
1987. évi tartalomjegyzék	27
Szerviz a város peremén	30
Olvastunk . . .	38
μINFORM	39
Újford	40
Adok — veszek — cserélek	43

ISKOLA-SZÁMÍTÓGÉP

TechnoMIR	3
Graftálnövények	4

DIÁKROVAT

A LIST parancs titkosítása C64-re	6
A beszélő Spectrum	6
Bővített BASIC HT-re	7
Rövid játék VIC—20-ra	7
Kapcsoltam? Kapcsoltam!	8
Szerkesztőtársunk mondd, akarsz-e lenni?	9

PROGRAMOZÁSTECHNIKA

BASIC és gépi kód	10
Z80 programok haladóknak Spectrumra és Primóra	11
Számítógépes grafika Pascalban. Kifestés	13
Függvények és utasítások II.	16

μKLUB

Klubsirató	33
C64 modem	34

SAKK

A játéka és kiértékelése	42

JÁTÉK

Fordítós játék	44

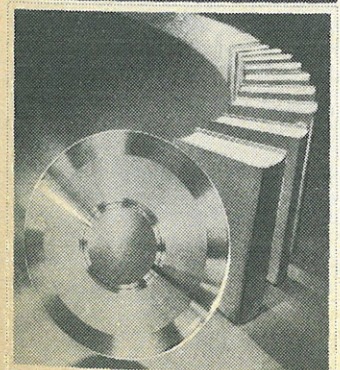
AZ OLVASÓ ÍRJA

KÖNYVEK	47

HÍREK, ÉRDEKESSÉGEK

HÍREK, ÉRDEKESSÉGEK	48

μ mikro számítógép
magazin

Szakra Lapnyomda
Budapest (88—1824)
Felelős vezető:
Csöndes Zoltán vezérigazgató

INDEX: 25 629
ISSN 0236-6088

„Belső tartalékaink között kiemelt hely illeti meg a tudást, a munkaerőkölcsőt és -kultúrát, az irányítás és a vezetés színvonalát. Ebben az összefüggésben is jelentős szerepet tulajdonítunk a tudománynak, a munkaerő magas szintű képzésének, a tudás nagyobb társadalmi és anyagi megbecsülésének. Számunkra egyértelmű, hogy a szűkös beruházási feltételek közepette az oktatás az egyik leggazdaságosabb termelő célú befektetés. A hatékonyság növelése azonban e területen is elengedhetetlen.”

(Grósz Károly miniszterelnök parlamenti expozéja. 1987. szept. 16.)

Lassan ötödik éve jelentkeztem már hónapról hónapra egy-egy szerkesztőségi írással a μ M negyedik oldalán, mindig is arra törekedve, hogy egy éppen aktuális problémáról mondjam el a véleményemet.

Új év kezdetén a szokásosnál is nehezebb a dolgom, hiszen ilyenkor programot kell adni, irányít mutató elhatárolásokról illik szólni, el kell mondani, hogy mint szeretnénk újabb ötletekkel segíteni a mindmáig is elsőrendű célunkat, a társadalom informatizálását.

A kedves olvasó már a politikai töltésű, miniszterelnöki idézetből is sejtheti, hogy most nem a Magazinról szeretnék eszmét futtatni; sokkal inkább a magyar informatika problémáiról és az expozé — véleményem szerint — legfontosabb megállapításáról, nevezetesen arról, hogy ez az ország a következő években csak akkor boldogulhat, ha a *meglévő tartalékokat* nemcsak felfedjük, de — *amilyen gyorsan csak lehet* — fel is szabadítjuk.

Az informatika, a számítástechnika, az elektronizálás sincs kivételes helyzetben, és — úgy gondolom — egyáltalán nem különbözik a népgazdaság más területeitől: ha nem is bőséges, de azért jelentős tartalékokkal rendelkezik.

A miniszterelnöki program szerint az új évet indító rendelkezésekkel — beleértve még az új adózási rendszert is — a kormány nemcsak a *válalati*, de az *állampolgári magatartást is befolyásolni* szándékozik. Az én értelmezésem szerint ez azt is jelenti, hogy talán felszámolható lesz a közös ügyeink iránti, ma még meglévő nagyfokú közömbösség.

Egyszer egy jogász barátom azt mondta (lehet, hogy ez egyáltalán nincs így), hogy hazai jogrendszerünk nem ismeri el az elmulasztott lehetőségekből keletkezett károkat, és így azt meg sem lehet téríteni. Egy példával világította meg a dolgot. Képzjük el, hogy szervizbe adtuk a kocsit, megkapjuk, és elmegyünk vele egy fontos vidéki megbeszélésre. A kocsi a szerviz hibájából valahol a pusztna leáll, a megbeszélést lekészük, emiatt az általunk képviselt cég elveszik kétfélmillió forint árbevételétől. A szerviz ezután ingyen vállalja a kocsi ismételt javítását, de az elmaradt haszon, a kétfélmillió forint kifizetését visszautasítja. Ha bírósághoz fordulok, egész biztos, hogy nem fogja megítélni a nyilvánvaló kárt.

Nos, én azt hiszem, hogy a magyar informatika tartalékai éppen az évek hosszú során össze-jött „elmaradt hasznok” sorozatos felszámolásában vannak. Azt ma már az elemista gyerek is tudja, hogy a termelés, az adminisztráció, az ügykezelés, a pénzforgalom, de az *oktatás* korszerűsítése, hatékonyságának növelése is *csak* korszerű, intelligens elektronikus eszközökkel képzelhető el. Nagyon jól érzékelhető az is, de valójában nem tudom megítélni, hogy a kormány meghirdetett reformtörvényeinek mikor lesz szinte áttörhetetlen gátja nemcsak a sokat emlegetett telefonvonalak, de az országos számítógéphálózat hiánya, ami miatt például már mára sem tudunk bekapcsolódni az üzleti élet kívánata nemzetközi kommunikációs rendszerbe. Vagy mikor okoz konfliktust az „elektronikus pénz” lassú bevezetése, például a hitelkártyarendszer létrehozásával kapcsolatos tévovászás, ami miatt a pénzkezelésben nem lehet a különben felesleges munkaerőt felszabadítani, és ami miatt fél napokat tölt el ki tudja mennyi „aktív munkaerő” a pénzintézetek előtti sorban állással.

Még mindig a pénznél maradvá, már régen szakítani lehetett volna a fizetések és egyéb jövedelmek pénztáráknál, borítékban való felvételével, ami pénzzállítással, borítékolással, nyugták, átvételi elismervények és ezzel együtt a haszonta-

Belső tartalékaink...

lan papírhegyek növelésével jár. Szerintem erre azonnal óriási igény lenne, ha képes volna a pénzünk kezelő bank tisztességes és részletes áttalálási jelentés készítésére, amelyre ma már nemcsak kíváncsiságból, hanem az adózási kötelezettség tisztességes teljesítése miatt is föltétlenül szükség van.

A felsorolt példákkal azt szerettem volna bemutatni, hogy a szánitástechnika alkalmazásában is vannak még olyan „szűz” területek, amelyekben a gépesítés nemcsak gazdaságos, de a társadalmi és politikai haszna is beláthatatlan.

Egyszer egy itthoni konferencián, amelyen számos külföldi és hazai előadás is elhangzott, egy angol barátom megjegyezte: „Ti, magyarok, nagyon zseniális nép vagytok, de mi szükség van arra, hogy olyat is felfedezzetek és kutassatok, amit már mások régen alkalmaznak?”. Egy korábbi szerkesztőségi cikkemben az NJSZT országos kongresszusa alkalmából eszmét futtattam erről a szerintem speciális hazai problémáról (μ M 1987/2. szám). Szintúgy a szoftverlopásról is (1987. 10. szám), aminek, bármennyire is furcsa, a gyökerét ugyanott lehet keresni, mint a megismételt fejlesztéseknek. Mind az újraterjesztésre, mind a lopásra megvan a tetszetős magyarázat. Azt mondják ugyanis, hogy lehetőleg ne vegyük meg a készletet, mert devizába kerül, nem alkalmazható a speciális magyar viszonyokra, meg aztán a készlet átvénni nem vagy dicőség, mert az szolgál alkalmazás; sokkal nagyobb dolog valamit fejleszteni, és akkor még nem beszélünk a nagyobb anyagi elismerésről, ti. nálunk a munkát és nem a teljesítményt fizetik. Ha meg valami ellopható, akkor törjük fel a védelmet, utána meg toldozgassuk-foldozgassuk a rendszert egészen addig, amíg az eredeti fejlesztő, a tulajdonos már külföldi bemutatón sem ismeri a saját „gyerekére”. Igaz, hogy így gyengülnek nemzetközi kapcsolataink, rossz lesz a piaci megítélésünk, elveszítjük szakmai hitelünket, de azért fájjon a hatóságok feje; az ilyen felfogású embereket ugyanis ezek a mellékkörülmények nem érdeklik.

Pedig ennek a felfogásnak a megváltoztatása is egyike belső tartalékainknak, hiszen nem egy intézet, vállalat, gmk, pjt eredményei azt mutatják, hogy nemcsak lopott, hanem eredeti gondolatok megvalósításával is tudunk eredményt elérni. Sőt, az eredeti gondolatok értéke az iparilag fejlett országok piacán sokkal magasabb, és még itthon is nagyobb haszonnal jár, mint amit illegális tevékenységgel bármikor elérhetünk, nem is beszélve a nem forintosítható vagy nem dollárosítható előnyökről.

Nyilvánvaló, hogy egy szerkesztőségi cikk keretében, ami már így is túl hosszúra sikeredett, csak érintőlegesen lehet a témát érinteni, minden részletről beszélni reménytelen vállalkozás. Ezt a témakört azért anélkül mégsem lehet lezárni, hogy néhány szót ne szóljak az érem másik oldaláról is.

Sok esetben ugyanis az ismert rendszereket itthon azért fejlesztik ki újból, vagy ne adj' isten, azért lopják el, mert legális beszerzésükre, elsősorban devizás gondjaink miatt, egyáltalán nincs lehetőség. A kormány programja — ha jól olvasom — úgy látszik, mintha a devizagazdálkodásban is új utakat akarna nyitni, amire valóban igen nagy szükség van. A szakma tele van történetekkel az elhúzódozó importengedélyekről, kompenzációs üzletek leállításáról, egyáltalán a külpiazi kívánalmakkal kapcsolatos hosszú reakcióidőkről, ami a gazdaság minden területén, de a számítástechnikában különösen súlyosan akadályozza a szakma fejlődését. Azt hiszem, ennek felszámolása sem lebecsülendő „belső tartalékunk”.

Mondanivalóm végére hagytam az indító miniszterelnöki idézetben említett *tudást, szakismeretet, munkaerőkölcsőt és munkakultúrát, az irányítás és vezetés színvonalát*. Ha őszinték akarunk lenni — és miért ne lennénk azok —, az elmúlt tíz évben a tudás nálunk alaposan devalválódott. A tanulás, különösen a folyamatos tanulás, egyéni hobbivá züllött, a tanult ember megbecsülése a lehető legmélyebbre süllyedt. Tudom, súlyosak a szavak, de ez az igazság. Szinte észrevétlenül kialakult egy olyan társadalom, amelyben a tanulást és főleg a tudást nem az előbbrejutás igénye motiválta; sokkal inkább a divat vagy családi tradíciók kötelezték a gyereket, hogy ő is, mint az apuka vagy a nagypapa, orvos, mérnök vagy tanár legyen. Aztán, amikor megvolt a diploma, és lakást, autót, nyaralót kellett vásárolni, két-három gyerekről kellett gondoskodni, tehát a tisztességes élethez szükséges körülményeket kellett megteremtteni, akkor a friss diplomás délu én felvette a kalapácsot, a malteres vödört, szobafestést vállalt vagy villanyt szerelt. Ha a felsorolt javakat gyorsabban akarta megteremtteni, akkor butikot nyitott vagy lángossütőt, és ha nagyon szerencsés volt, akkor elment benzinkutasnak.

Úgy vélem, hogy a szeleimi munkásokban rejlő belső tartalékok felszabadítására a kormány munkaprogramjától várható intézkedések megfelelő garanciát biztosítanak. Ahhoz azonban, hogy az elmúlt években elmaradt lehetőségeket felszámolhassuk, ahhoz „... elsősorban tartalmi szempontból fontos áttekinteni oktatási rendszerünket. (...) Minden területen honorálni, ösztönözni kell a szakmai és általános ismeretek folyamatos gyarapítását. Ehhez a felnőttképzés, át-képzés és továbbképzés jelenleginél hatásosabb rendszerének kiépítése szükséges.” (Idézet az expozéból.)

Erre szokták azt mondani, hogy *így igaz*. Tétélezlül fel ugyanis, hogy a kormány rövid időn belül a kívánt mértékben megteremti a szellemi munka társadalmi, anyagi megbecsülését, és a felnőtt társadalom néhány hónap alatt motiválva érzi magát, és a programnak megfelelően egyszerre mindenki továbbképzésre fog jelentkezni. Szerintem rövidesen kiderülne, hogy a társadalmi méretű továbbképzéshez a megfelelő intézményrendszerrel, képzési technológiával, a követelményeknek megfelelő, gyorsan és rugalmasan változó oktatási anyagokkal egyáltalán nem rendelkezünk.

A mai merev, méltán porosznak „becézett” oktatási rendszerben a diák igen kevés számú, igen sok kötelező előírással terhelt pálya között „válogathat”, az oktatási intézmény pedig keretszámokkal korlátozottan, nagyon nagy hibaszázalékú felvételi vizsgákkal próbálkozik a megfelelő és az adott pályára alkalmas, tehetséges diákok kiválasztásával. A küzdelem sziszifuszinak látszik, az oktatási rendszer reformja nélkül a gazdasági reform, amelyhez folyamatosan tovább képzett, jó szakemberek kellenek, nem vagy csak nagyon nehezen lesz megvalósítható. Az oktatási reform pedig az én értelmezésemben nyílt és technológizált oktatási rendszer, távtanulást, tömeges és folyamatos képzést jelent.

Ebben az újví írásomban egyet szerettem volna annak a nem kevés pesszimista honfitársamnak elmondani, akik egyelőre egykedvűen szemlélik az ország felemelkedésére tett törekvéseket: tenni valamit mindannyiunkért nemcsak a kormány dolga. Ha valamennyien körülnézünk a házunk táján, és megpróbálva a lehetetlent is, kihasználjuk a belső tartalékokat, akkor mindannyiunknak könnyebb lesz az élete.

Ebben a reményben kíván boldog új esztendő

KOVÁCS GYÖZŐ

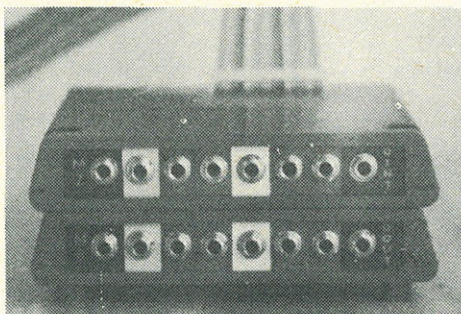
TechnoMIR

Digitális kimenet

A DOUT (digitális kimenet) modul a DIN (digitális bemenet) egységgel egyenrangú: ha a DIN a számítógép szeme, a DOUT a keze.

A fényképen az összekapcsolt modulokat mutatjuk be. A modul HT címe 24, azaz mivel kimeneti egység, HT-n OUT 24 utasítással szólítható meg. A többi gépen a szükséges X címkorrekciót figyelembe véve vagy OUT X+24, SZÁM, vagy POKE X+24, SZÁM a megfelelő.

Természetesen a SZÁM meghatározásánál figyelembe kell venni azt a DIN-nel kapcsolatban már tárgyalt tulajdonságot,

hogy a kimeneti pontok a megfelelő bit 1 értékére aktivizálódnak, és addig vannak aktív állapotban, míg a bit értéke 0 nem lesz.

Nézzünk egy példát! A POKE 65048,129 parancs kiadásával (C16 vagy C Plus/4) a két szélső kimenet lesz aktív. Ez könnyen kiszámolható: $129 = 128 + 1$, azaz 129 (dec.) = 10000001 (bin). A kimenetekre egy-egy LED-et kötve, a két szélső állapota a parancs hatására megváltozik.

```
1 PRINT "D" : X=56832
10 PRINT:PRINT " DOUT TEST "
20 GET Q#: IF Q#="" THEN 20
30 PRINT "D"
40 POKE X+24,0
50 A=PEEK(X+24) : D#=""
60 IF A>0 THEN A=5
70 PRINT:PRINT:PRINT
80 PRINT " EZ A KIMENET AKTIV "
90 PRINT " V-OS! "
100 GOTO 20
```

1. lista

```
*****
*
* ADÓ PROGRAM C 16 GÉPRE
*
*****
10 REM KEPERNYŐ TORLÉS
20 M=400 : REM VÁRKOZÁS HOSSZA

* LEHARDNÓ INFORMÁCIÓ *

30 A#=""
40 GET A# : IF A#="" THEN 40
50 PRINT A# : A=ASC(A#)
60 FOR I=0 TO 7 : A(I)=(A AND 2! I)
70 NEXT

* ADÓ CIKLUS *

80 FOR K=7 TO 0 STEP -1
90 IF A(K)<>0 THEN J=1 : ELSE J=0
100 GOSUB 200 : REM SZINKRON
110 POKE 65048,J*128
120 FOR T=0 TO M : NEXT
130 NEXT : POKE 65048,0
140 GOTO 80
```

* SZINKRONIZÁCIÓ LEFUTÓ ÉLRE *

```
200 POKE 65048,128
210 FOR E=0 TO 20 : NEXT
220 POKE 65048,0
230 FOR E=0 TO 20 : NEXT
240 RETURN
```

2. lista

3. lista

```
*****
*
* VEVŐ PROGRAM C+4 GÉPRE
*
*****
10 REM KEPERNYŐ TORLÉS
20 M=200 : REM VÁRKOZÁS HOSSZA

* VEVŐ CIKLUS *

30 FOR I=7 TO 0 STEP -1
40 GOSUB 500 : REM SZINKRONIZÁCIÓ
50 FOR K=0 TO M : NEXT K
60 A(I)=PEEK(65048) : NEXT I

* A CHR# KÓDOK MEGHATÁROZÁSA *

70 B=0 : FOR I= 7 TO 0 STEP -1
80 B=A(I)*2! I+B : NEXT I

* KIÍRÁS *

90 C#=CHR*(B) : PRINT C#
100 GOTO 30 : REM ÚJ VÉTELRE KÉSZ

* SZINKRONIZÁCIÓ LEFUTÓ ÉLRE *

500 IF PEEK(65048)<>1 THEN 500
510 IF PEEK(65048)<>0 THEN 510
520 RETURN
```

A 8 kimeneti pont mindegyike TTL szintű (θ V, illetve 5 V) jelet ad, amit LED-hez közvetlenül is kapcsolhatunk. Az elég nagy terhelhetőség (50 mA) arra is lehetőséget biztosít, hogy akár kisebb teljesítményű villanymotort működtessen a modul. A határt a számítógép tápegysége szabja meg. Ez sem végső korlát, van erre is megoldás; a későbbi részekben még foglalkozunk vele.

A modul kétféle kimenetet tartalmazhat. Az egyik aktív 5 V-os, a másik aktív θ V-os pont. Az előbbi kapcsoló tranzisztorttal, az utóbbi szilárdtest relével van felépítve.

Az előzőleg leírt példában a LED-ek viselkedése alapján eldönthető, hogy melyik változat került a kezünkbe. Az a kimenet relés, azaz aktív θ V-os, amelyikhez csatlakoztatott LED a kimenet aktivizálása előtt világít, utána viszont elalszik. A fordított viselkedésű kimenet az aktív 5 V-os.

Az 1. lista egy igen egyszerű teszt. C64-re készült, de az X változó (címkorrekció) és a GET utasítás megfelelő módosításával bármely gépre jó. (A Z80 alapú számítógépeken a PEEK helyett INP, a POKE helyett OUT kell!) Kössük a DIN és a DOUT modult a számítógéphez, majd a vizsgálandó kimenetet (DOUT) kössük bármelyik bemenetre (DIN). Egy billentyű megnyomására megkapjuk a választ.

A DOUT modul felhasználása igen sokrétű lehet, de a változatok között nem a programozási különbségek az elsődlegesek, inkább a modulhoz kapcsolt beavatkozók adják a változatosságot. Az előző példa alapján bárki bátran vállalkozhat saját ötletének megvalósítására.

Végül egy igen látványos alkalmazás: két számítógép közötti átvitel. Az adó egy DOUT modulhoz kapcsolt infra-LED (C Plus/4), a vevő egy DIN-hez kapcsolt fényelem (C16). Természetesen megvalósítható a dolog például egy egyszerű optokapuvval is. Vigyázni kell a programozásnál, hogy a DOUT aktív 5 V-os kimenetét használjuk (ez nálunk a jobb szélső volt; bin. 10000000 = dec.128). Az adó programja a 2. listán, a vevő a 3. listán látható.

Jó munkát kívánunk mindenkinek, és várjuk a leveleket az ötletekkel, tapasztalattal.

ALBU LÁSZLÓ—KIRÁLY LÁSZLÓ

Kedves továbbtanulók!

Következő számunkban részletesen ismertetjük, hogy a számítástechnikával kapcsolatos tárgyakat hol, melyik iskolában oktatják az országban. Tájékoztatónk jövőendő szakmunkástanulóknak, gimnazistáknak, szakközépiskolásoknak és a felsőfokú tanintézetekbe jelentkezőknek szól.

A graftálnövények legegyszerűbb változatait egy közönséges papírlap és ceruza segítségével is életre kelthetjük, igazi természetűek azonban a számítógépeinkhez kapcsolt tévékészülékek képernyői. Száraik és leveleik elágazási mintázata a valódi növényekéhez hasonló, grafikus programozók álmodják meg őket. Néhány ilyen graftálnövényt szemléltet az 1. ábra.

A graftálnövény elnevezés a „gráf” és a „fraktál” szavak összevonásából származik. Ugyanis a növények szerkezete a gráfokon alapul és fraktál természetű van; ez utóbbit azt értjük, hogy a tört dimenziós geometriai alakzatok közé tartoznak. Például a 2. ábrán levő graftálfák területe nemzedékről nemzedékre megháromszorozódik, ugyanakkor magasságuk megduplázódik. Ezért a graftálfák dimenziója

$$d = \frac{\log 3}{\log 2} = 1,5849 \dots$$

A GRAFTAL programot C64 számítógépre írtam, és a Simon's BASIC választását az magyarázza, hogy a finomgrafika műveleteit kényelmesen programozhattam.

A graftálnövények szerkezetét megadó gráfokat valahogyan tárolnunk kell számítógépünkben. E célból a gráfok leírására egy kódrendszert vezetünk be: a gráf kódja bizonyos egyezményes jelek lineáris sorozata lesz. Ezt a jelsorozatot aztán kényelmesen bevihetjük a gépbe. Vegyük például a 2. ábrán szemléltetett graftálfákat. Ezekben háromféle szerkezeti elemet különböztethetünk meg: levéllel végződő ágacskákat, ágak és a törzs közbenső szakaszait, valamint elágazási pontokat. Kódolásnál a leveles ágacskáknak a Z, a közbenső ágszakaszoknak pedig a G szimbólumot feleltetjük meg. Az elágazási pontok szimbólumai a zárójeljelek: ezeket úgy alkalmazzuk, hogy a zárójelbe mindig a leágazó részfa kódja kerül. A 2. ábra első három graftálfájának kódja:

```
Z
G(Z)G(Z)Z
GG(G(Z)G(Z)Z)GG(G(Z)G(Z)Z)G(Z)G(Z)Z
```

A negyedik graftálfá kódjának felírását az olvasóra bízom.

Ez a kódolás a graftálnövényeknek csak a vázlatos felépítését írja le.

Lényeges dolog, hogy egy graftálfá kódjából egy szabályrendszer segítségével mindig elvezethetjük a következő nemzedékhez tartozó fa kódját! Ezt a szabályrendszert L-nyelvtannak nevezik. Megalkotója Lindenmeyer dán biológus és matematikus volt. Az L-nyelvtan a következő szabályokból áll:

```
Z → G(Z)G(Z)Z
G → GG
( → (
) → )
```

A nyilak azt mutatják, hogy a kód egyes szimbólumait a következő nemzedékben milyen jelsorozat fogja helyettesíteni. Könnyen meggyőződhetünk arról, hogy az L-nyelvtan — ha egyetlen Z-ből álló kódból indulunk ki — egymás után megadja a 2. ábra graftálfájának kódjait.

Némi matematikai vizsgálódással az L-nyelvtanból a graftálfák kódjának sok érdekes tulajdonságát vezethetjük le. Az egyik az, hogy az N-edik graftálfá kódjának hosszát — a kódban levő szimbólumok számát — a következő képlet adja meg:

$$h_N = 5 \cdot 3^{N-1} - 2^N - 2$$

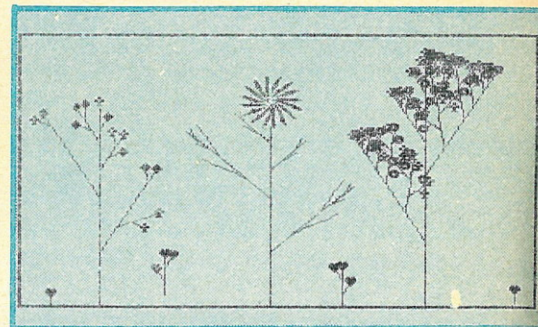
A másik a fa magassága. A graftálfá magasságán a törzsében levő egyenesszakaszok számát értjük, és ez azonos azon Z és G szimbólumok számával, melyek semmiféle zárójelbe sincsenek zárva. A magasságot megadó képlet:

$$m_N = 2^N - 1$$

Az egyszerűbb számítógépek finomgrafikája a képernyő magasságát 200 képpontra osztja fel. Ha kikötjük, hogy a graftálfá minden ágacskája legalább három képpontnyi legyen, akkor a fa törzse legfeljebb $200/3 \approx 66$ szakaszból állhat,

Graftáln

azaz $m_N \leq 66$. Ebből rögtön következik, hogy $N \leq 6$ és $h_N \leq 1149$. Ilyen képernyőfelbontás esetén tehát legfeljebb 1149 szimbólumot tartalmazó kódokkal fogunk találkozni.

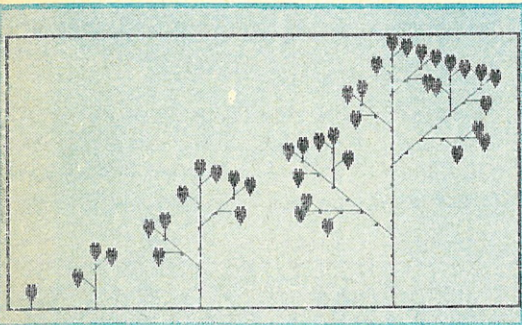

1. ábra

```
1 REM *****
2 REM * GRAFTAL NOVENYEK *
3 REM *****
10 DIM AB(1,1150),V(3,5)
20 F$="F-KOV.NEMZEDEK:E-PROG.BEFEJEZES:"
21 F$=F$+"D-NYOMTATAS"
22 B$="BETELT A VEREM"
23 U$="URES A VEREM"
30 AB(0,1)=0:AB(0,2)=4
40 K=0
50 N=1
60 LOOP
70 IF N<5 THEN M=10:ELSE:M=21-3*N
80 EXEC FIGUR
90 GET A$
100 EXIT IF A$="E"
110 IF A$="D" THEN EXEC PLOT
120 IF A$("<"F" THEN 90
130 N=N+1
140 EXIT IF N>6
150 K1=K:K=1-K
160 EXEC GENER
170 END LOOP
180 END
1000 REM UJ NOVENYGENERACIO LETREHOZASA
1001 REM *****
1002 PROC GENER
1010 I=1:J=1
1020 LOOP
1030 NXT=AB(K,I)
1040 EXIT IF NXT>=4
1050 IF NXT=0 THEN 1100
1060 IF NXT=1 THEN 1210
1070 AB(K,J)=NXT
1080 J=J+1
1090 GOTO 1240
1100 AB(K,J)=1
1110 AB(K,J+1)=2
1120 AB(K,J+2)=0
1130 AB(K,J+3)=3
1140 AB(K,J+4)=1
1150 AB(K,J+5)=2
1160 AB(K,J+6)=0
1170 AB(K,J+7)=3
1180 AB(K,J+8)=0
1190 J=J+8
1200 GOTO 1240
1210 AB(K,J)=1
1220 AB(K,J+1)=1
1230 J=J+2
1240 I=I+1
1250 END LOOP
1260 AB(K,J)=4
1270 END PROC
```

Övények

A GRAFTAL program egy rövid főprogramból és két fontos szubrutinból áll. A főprogram maga egyszerű ciklus, melyek N-edik lépésében a képernyőre rajzolódik az N-edik graftáló.

2. ábra

```

2000 REM A GRAFTALNOVENY KIRAJZOLASA
2001 REM *****
2002 PROC FIGUR
2010 X=150:Y=199:D=0:L=1
2020 HIRES 3,9
2030 I=1:P=0
2040 LOOP
2050 NXT=AB(K,I)
2060 EXIT IF NXT>=4
2070 IF NXT=2 THEN 2140
2080 IF NXT=3 THEN 2230
2090 X1=X+M*SIN(D)
2100 Y1=Y-M*COS(D)
2110 LINE X,Y,X1,Y1,1
2120 X=X1:Y=Y1
2125 IF NXT=0 THEN CHAR X-4,Y-3,83,1,1
2130 GOTO 2270
2140 IF RND(1)<.95-.05*P+.1*L THEN 2170
2150 EXEC SKIP
2160 GOTO 2270
2170 P=P+1
2180 IF P>=6 THEN PRINT B$:END
2190 V(0,P)=X:V(1,P)=Y:V(2,P)=D:V(3,P)=L
2200 AN=PI*(P+3)/24
2210 D=D+L*AN
2220 GOTO 2270
2230 IF P<=0 THEN PRINT U$:END
2240 X=V(0,P):Y=V(1,P):D=V(2,P):L=V(3,P)
2250 P=P-1
2260 L=-L
2270 I=I+1
2280 END LOOP
2290 TEXT 0,0,F$,1,1,7
2300 END PROC
3000 REM NOVENYAG KIHAGYASA
3001 REM *****
3002 PROC SKIP
3010 B=0
3020 LOOP
3030 IF AB(K,I)=2 THEN B=B+1
3040 IF AB(K,I)=3 THEN B=B-1
3050 EXIT IF B=0 OR AB(K,I+1)=4
3060 I=I+1
3070 END LOOP
3080 END PROC
4000 REM A GRAFTALNOVENY KINYOMTATASA
4001 REM *****
4002 PROC PLOT
4010 TEXT 0,0,F$,0,1,7
4020 COPY
4030 TEXT 0,0,F$,1,1,7
4040 END PROC

```

vény, majd ezt követően, az L-nyelvtan szabályai szerint létrejön az N+1-edik növény kódja. A rajzolás a FIGUR, a kódgenerálást a GENER elnevezésű szubrutin végzi.

A rajzolás befejezése és az új kód generálásának megkezdése között a program megáll, és a gépkezelő beavatkozását várja. A program továbbfut az F betű leütésével; a D betű lenyomásával a képernyőn lévő növény képét kinyomtathatjuk, ha van mátrixnyomtatónk, az E betű lenyomása pedig a program befejezését jelenti.

A GRAFTAL program egyik legfontosabb eleme az AB nevű tömb. Ennek két oszlopa és 1150 sora van; az egyes növényfajok kódjai váltakozva az AB két oszlopának egyikét foglalják el. Az egyik oszlopban lévő nemzedéket a másik oszlopban lévő, előző nemzedékből származtatjuk. Az AB tömbben célszerűen nem a Z, G, (és) szimbólumokat tároljuk, hanem helyettük egyszerűen a 0, 1, 2 és 3 számokat. Hogy a szimbólumsorozat hosszát ne kelljen folyton kiszámolni, bevezetünk egy további szimbólumszámot, amely a szimbólumsorozat végét jelzi. Végjelzésül a 4-es számot választjuk, tehát a graftáló kódjának feldolgozásánál addig kell az AB tömb megfelelő oszlopában haladni, amíg el nem érjük a 4-es értékű tömbelemet.

Már láttuk korábban, hogy ha számítógépünknek nincs különösen finom grafikája, akkor csak az $N \leq 6$ növénygenerációkat jeleníthetjük meg a képernyőn. Ebből következik, hogy a végjellel kiegészített kód hossza legfeljebb $h_6 + 1 = 1150$ lehet, és ez az oka, hogy az AB tömbnek éppen 1150 sorának kell lennie.

A GENER szubrutin az L-nyelvtan szabályait testesíti meg. Az előző graftáló növény kódja az AB tömb K1 indexű oszlopában van, az új nemzedék kódja a K-val indexelt oszlopba kerül. Az oszlopok váltogatását a főprogram 150. utasítása végzi. Az új nemzedék kódolása akkor ér véget, amikor a K1 oszlopban elérjük a végjelzést; ezt az 1040. utasítás figyeli. Az új kód végére a végjellet az 1260. utasítás írja.

A kirajzolást végző FIGUR szubrutin az AB tömb K indexű oszlopát dolgozza fel. E rutinnak négy alapvetően fontos változóját jelöli X, Y, D és L. X és Y tulajdonképpen egy képernyőpont koordinátái: azt a pontot határozzák meg, ahová a növény ágazatának kirajzolásánál pillanatnyilag eljutottunk. D egy szögváltozó: az éppen kirajzolandó ágszakasz irányát adja meg. (D értéke radiánokban értendő.) Az L változó értéke csak ± 1 lehet: ez azt határozza meg, hogy a növény rajzolatának következő elágazási pontjánál jobbra vagy balra forduljon-e, azaz D értéke növekedjen vagy csökkenjen. Ez a négy változó a FIGUR működése közben folyton aktualizálódik. Induló értékeiket a 2010. utasítás állítja be. Itt X és Y a növény talppontjának koordinátái (ezek értékét módosítva a növényt áthelyezhetjük a képernyő bármely pontjára). Az irányszög D=0 kezdőértéke azt jelenti, hogy a növény függőlegesen felfelé kezd növekedni, és L=1 azt, hogy az első gally jobbra ágazik.

A FIGUR szubrutin is tulajdonképpen egyetlen ciklusból áll, amely végigfut a növény kódjának szimbólumain. A ciklusmag egy három részre bomló elágazásból áll.

1. Ha a soron következő szimbólumszám értéke 0 vagy 1, akkor a graftáló növény törzsének vagy valamelyik ágának egy szakaszát kell a képernyőre rajzolni. A szakasz kezdőpontját az X és Y változók határozzák meg, irányát D, hosszát pedig az M változó adja meg. (M értéke egy növényen belül sohasem módosul.) A szakasz rajzolását és X, Y aktualizálását a 2090–2120. utasítások végzik el.

Ha a szimbólumszám értéke zérus, akkor ágvégződésről van szó. Ilyenkor az ág végére valamilyen levélkét vagy virágot rajzolunk. Erre szolgál a program 2125. utasítása.

2. Ha a szimbólumszám értéke 2, akkor a kódban egy nyitó zárójelhez értünk, ami egy elágazási pontot jelent. Ilyenkor az X, Y, D és L változók pillanatnyi értékeit kimentjük egy veremtarolóba, hogy majd a zárójel bezárásakor

elővehessük ismét őket. A veremlést a 2170–2190. utasítások tesztelik meg. Ezekben P a veremtaró mutatója, és ennek értéke egyben jelzi nekünk azt, hogy a képernyőn éppen hányadrendű ágat rajzolunk: a törzsről P=0, a törzsről kiágazó főágaknál P=1, a hatodik növényfajta legapróbb ágacskaival P=5.

X, Y, D és L értékeinek tárolása után az elágazási pontban megváltoztatjuk a D irányszög értékét. A változás nagyságát az AN változó tartalmazza, előjelét pedig L; D változtatására a 2210. utasítás szolgál.

3. Ha a szimbólumszám értéke 3, akkor a kód feldolgozásában egy záró zárójelhez jutottunk el. Ilyenkor folytatnunk kell az elágazási pontban abbahagyott ág rajzolását. E célból a verem tetejéről le kell emelnünk X, Y, D és L értékeket (2230–2250. utasítások), hiszen ezek adják meg az abbahagyott ág adatait. Ugyanekkor megváltoztatjuk L előjelét, hogy a következő elágazási pontban majd a másik oldalra ágazzon a gally (2260. utasítás).

A FIGUR szubrutinunk a legegyszerűbb növényrajzoló eljárásához képest két finom bővítést tartalmaz. Az egyik, hogy az elágazási pontokban az ágak hajlásszöge nem egy adott állandó érték, tehát nem olyan, mint a 2. ábrán, ahol ez a szög mindig 45° . A FIGUR szubrutinban az elágazási szög értékét a 2200. utasítás állítja be, és ez a szög növekvő P-vel növekedni fog: a törzsről a főágak (P=1 eset) elég meredeken, 30° -os szögben törnek ki, míg a P=5 esetnek megfelelő gallyacskaival az elágazási szög már 60° lesz.

A másik finomítás, hogy ha a graftáló növény kódjában egy elágazási ponthoz érkezünk, akkor az oldalágat csak bizonyos valószínűséggel rajzoljuk meg. A valószínűségi formula a 2140. utasításban van. Látjuk, hogy az oldalág kirajzolásának valószínűsége növekvő P-vel csökken: a főágakat még nagy valószínűséggel kirajzoljuk, a kisebbeket már nem. Ráadásul formulánkat az L változó is befolyásolja: a jobbra történő kiágazásnak nagyobb a valószínűsége, mint a bal oldalnak, tehát a graftáló növényünk aszimmetrikus lesz. Ha az RND-vel generált véletlenszám értéke történetesen az oldalág lemaradásának felel meg, akkor az SKIP nevű szubrutint kell behívunk. Ez a szubrutin semmi mást nem csinál, csak megkeresi a kódban az elágazási pontnak megfelelő záró zárójelét, és a kód feldolgozása innen fog folytatódni.

A lelkesebb „díszkertészek” próbálják meg az itt közölt programot néhány ponton módosítani! Például a program 2125. utasítása minden ágvégződésre ugyanazt a levelecskét rajzolja: egy kis szív alakú karaktert, melynek képernyőkódja 83. Megtehetjük, hogy a különböző ágvégzodésekre két vagy három különböző levél és virág közül választjuk ki valamelyiket; a választást rábízhatjuk véletlenszám- vagy valamilyen más algoritmusra. Ezt tettük az 1. ábra bal oldali graftáló növényénél is. Némi fáradsággal mutatót virágot kibontó szubrutint is készíthetünk, mint amelyet például az 1. ábra középső növényének csúcánál alkalmaztunk.

A program 2200. utasításában módosíthatjuk az ágak hajlásszögét megadó formulát. Például az 1. ábra jobb szélső növényénél elértük, hogy a törzsről kiágazó főágakból minden gally felfelé növekedjen. A 2140. utasítás módosításával természetesen megváltoztathatjuk az oldalág kihajlásának valószínűségét. Ezt a valószínűséget nemcsak P-től és L-től tehetjük függővé, hanem N-től is, tehát attól, hogy hányadik növényfajta elágazásáról van szó. Ha a különböző variációkat ugyanarra a képernyőre rajzoljuk fel, akkor fákkal, cserjékkel és virágokkal borított fantasztikus parkokat varázsolhatunk magunk elé.

A fenti módosítások mind a FIGUR szubrutinra vonatkoznak, és nem érintik az AB tömb tartalmát. Más szóval a különböző növényvariációk csak abban térnek el egymástól, hogy másként értelmezik a növény kódját. A graftáló növények fajainak milliárdjait teremthetjük meg, ha magának az L-nyelvtannak a szabályait is megváltoztatjuk!

KISDI DÁVID

LIST parancs titkosítása C64-re

Az alábbi programnak nem feladata, hogy letiltsa a LIST utasítást, az viszont igen, hogy egy bizonyos kulcsszótól függővé tegye a listázást.

A betöltés után a programot SYS 49152-vel indíthatjuk el, majd a LIST parancs után a gép a PASSWORD? üzenetet írja ki és megjelenik a kurzor. Ha ezt követően beírjuk a jelszót és lenyomjuk a <RE-

TURN> gombot, akkor megkapjuk a programlistát. Ám, ha a jelszó nem volt jó, akkor semmi sem történik, illetve a READY üzenetet kapjuk. És amikor egy vállalkozó kedvű számítógépes benyúl a programba — ezt ugyanis megpróbálhatja —, valószínűleg nem sokra megy, mert a C000-tól C0FF-ig tartó területre nem érvényes a POKE utasítás. A gép ilyenkor a

CAN'T POKE ERROR-t írja ki. A program részletes magyarázata az assembler listában található. Aki pedig a BASIC programmal kíván dolgozni, az a futtatás után, a gép MI A JELSZÓ? kérdésére adja be a jelszót, s ettől kezdve a gép kikapcsolásáig csak ezzel a jelszóval listázhat.

KORSÓS ISTVÁN

```
100 REM *** LIST TITKOSITAS ***
110 DATA 169,011,141,000,003,169,192,141
120 DATA 009,000,096,032,115,000,201,151
130 DATA 240,010,201,155,240,038,032,121
140 DATA 000,076,231,167,032,115,000,032
150 DATA 235,183,165,021,201,192,240,008
160 DATA 138,160,000,145,020,076,174,167
170 DATA 169,109,160,192,032,030,171,162
180 DATA 128,108,000,003,169,096,160,192
190 DATA 032,030,171,162,000,032,207,255
200 DATA 221,129,192,208,014,201,013,240
210 DATA 004,232,076,069,192,032,121,000
220 DATA 076,231,167,162,128,108,000,003
230 DATA 013,090,065,083,083,087,079,082
240 DATA 068,032,063,032,000,013,063,032
250 DATA 067,065,078,039,084,032,080,079
260 DATA 075,069,032,069,082,082,079,082
270 DATA 000,999
280 C=0
290 FOR X=49152 TO 49280:READ A
300 IF A=999 THEN 320
310 POKE X,A:C=C+A*NEXT
320 IF C=12814 THEN 340
330 PRINT "ADAT-HIBA VAN !!!" END
340 INPUT "MI LEGYEN A JELSZO? ":A$
350 L=LEN(A$):Y=49280+L
360 FOR X=49281 TO Y
370 POKE X,ASC(MID$(A$,X-49280,1))
380 NEXT
390 POKE X,13:X=X+1:POKE X,0
400 SYS 49152:PRINT "I" NEW:REM CLR
```

```
100 SYS#4096:.OPT 00
110 #=49152
120 ;
130 LDA #<NEW:STA $308
140 LDA #>NEW:STA $309:RTS
150 ;
160 NEW JSR $73:CMP #151:BEQ POKE
170 CMP #155:BEQ LIST
180 JSR $79:JMP $A7E7
190 ;
200 POKE JSR $73:JSR $B7EB
210 LDA #15:CMP #C0:BEQ EL
220 TXA:LDY #0:STA ($14),Y:JMP $A7AE
230 EL LDA #CERRR:LDY #DERRR:JSR $AB1E:LDX #F80:JMP ($300)
240 ;
250 LIST LDA #<MESS:LDY #>MESS:JSR $AB1E
260 LDX #0
270 CIKLUS JSR $FFCF
280 CMP PASS:X:BNE NO
290 CMP #13:BEQ YES:INX:JMP CIKLUS
300 YES JSR $79:JMP $A7E7
310 NO LDX #F80:JMP ($300)
320 ;
330 MESS .BYTE 13:ASC "PASSWORD? ":.BYTE 0
340 PASS .ASC "000":.BYTE 13,0
350 ERRR .BYTE 13:ASC "? CAN'T POKE ERROR":.BYTE 0
```

A beszélő Spectrum

A mellékelt program a ZX-Spectrum számítógép magnóbemenetére érkező jelet digitalizálva — de kissé torzítva — tárolja, majd visszajátssza. Ehhez mindössze egy mikrofont kell a géphez csatlakoztatni és a jeleket, így akár a beszédet is, megfelelő szinten bejatszani. A program 48 k-s gépen fut és a teljes memóriát felhasználja — még a képernyő memóriáját is. (Ezért az ott tapasztalható zagyaságok a természetes működést jelentik.) A módszerrel mintegy 5-6 másodpercnyi anyagot vehetünk fel.

A program a következő billentyűknek engedelmeskedik:

- ENTER: felvétel indul
- P: lejátsszás indul
- SPACE: lejátsszás leállítása
- Q: hidegstart

A felvételt három sípszó előzi meg, a lejátsszás folyamatosan ismétlődik.

A programot a 65101-es címre kell fordítani és tölteni. Futtatása előtt érdemes a forrásprogramot kazettára menteni, hogy

Az assembler lista:

```
ORG 65101
BILL DI
LD SP,65535
B1 LD A,251 ;quit
IN A,(254)
RRA
JP NC,0
LD A,191 ;record
IN A,(254)
RRA
CALL NC,BRE
LD A,223 ;play
IN A,(254)
RRA
CALL NC,CONT
JR B1
CONT CALL PLAY
LD A,127 ;break
```

```
IN A,(254)
RRA
RET NC
JR CONT
BRE CALL BEEP
CALL REC
RET
BEEP LD DE,110
LD HL,964
CALL 949
CALL DEL
LD DE,110
LD HL,964
CALL 949
CALL DEL
LD DE,110
LD HL,964
CALL 949
CALL DEL
RET
DEL LD BC,30000
CI DEC BC
LD A,B
```


Bővített BASIC HT-re

```

OR C
JR NZ,C1
RET
REC DI
LD HL,16384
LD DE,48717
L1 LD B,7
LD C,0
L2 IN A,(254)
AND 64
ADD A,C
RLCA
LD C,A
DJNZ L2
LD A,C
LD (HL),A
INC HL
DEC DE
LD A,D
OR E
JR NZ,L1
LD DE,130
LD HL,1642
CALL 949
LD HL,16384
LD DE,48717
L3 LD A,(HL)
RRCA
LD (HL),A
INC HL
DEC DE
LD A,D
OR E
JR NZ,L3
RET
PLAY DI
LD HL,16384
LD DE,48717
L4 LD B,7
L5 LD A,(HL)
OUT (254),A
RLCA
NOP
NOP
NOP
DJNZ L5
INC HL
DEC DE
LD A,D
OR E
JR NZ,L4
END RET
    
```

A következő assembler lista négy új, bővített utasítást tartalmaz. A POKE x, y, z... az X címtől kezdődően sorra elhelyezi az y, z stb. adatokat.

Az új GOTO és GOSUB utasítás konkrét sorszám helyett kifejezést is elfogad. A PUT utasítás a DATA pointert állítja a

kifejezés értéke által meghatározott sorszámra.

A programot az EDITOR segítségével írjuk be, fordítsuk le, ezt követően pedig vegyük fel. Betöltés után a program elindul, letiltja a memória végét, majd visszatér a beolvasási főágba. **KÖVESI ZSOLT**

*** BŐVÍTETT BASIC ***		
2	3	39 RST 10H
4	4	40 RET Z
5	5	41 INC DE
6	6	42 LD BC,VISSZA
7	7	43 PUSH BC
8	8	44 PUSH DF
9	9	45 JP 20B5H
10	10	46 GOTO CP SDH
11	11	47 JR NZ,GOSUB
12	12	48 POP BC
13	13	49 GO:LD BC,1D1EH
14	14	50 PUSH BC
15	15	51 CALL 2B01H
16	16	52 JP 1FC5H
17	17	53 GOSUB CP 91H
18	18	54 JR NZ,PUT
19	19	55 LD C,3
20	20	56 CALL 1963H
21	21	57 POP BC
22	22	58 PUSH HL
23	23	59 PUSH HL
24	24	60 LD HL,(40A2H)
25	25	61 EX (SP),HL
26	26	62 LD A,91H
27	27	63 PUSH AF
28	28	64 INC SP
29	29	65 JR GO
30	30	66 PUT CP 0A5H
31	31	67 JR NZ,VEGE
32	32	68 CALL 2B01H
33	33	69 PUSH HL
34	34	70 CALL 1B2CH
35	35	71 DEC BC
36	36	72 POP HL
37	37	73 LD (40FFH),BC
38	38	74 LD (40D0H),DE
		75 POP BC
		76 JP 1D1EH
		77 VEGE:RET
		7F2CH D7
		7F2DH C8
		7F2EH 13
		7F2FH 012B7F
		7F32H C5
		7F33H 05
		7F34H C3B52C
		7F37H FE8D
		7F39H 2B0B
		7F3BH C1
		7F3CH 011E1D
		7F3FH C5
		7F40H CD012B
		7F43H C3C51E
		7F46H FE91
		7F48H 2012
		7F4AH 0E03
		7F4CH CD6319
		7F4FH C1
		7F50H E5
		7F51H E5
		7F52H 2AA240
		7F55H E3
		7F56H 3E91
		7F58H F5
		7F59H 33
		7F5AH 18E0
		7F5CH FEAS
		7F5EH 2015
		7F60H CD012B
		7F63H E5
		7F64H CD2C1B
		7F67H 8B
		7F68H E1
		7F69H ED43FF40
		7F6DH ED53DA40
		7F71H C1
		7F72H C31E1D
		7F75H C9
10	10	ORG 41E2H
11	11	JP 7F00H 41E2H C3007F
12	12	ORG 4003H
13	13	JP 7F15H 4003H C3157F
14	14	ORG 7F5FH
15	15	POP HL 7F5FH E1
16	16	LD HL,7EFEH 7EFEH 21FE7E
17	17	LD (40B1H),HL 7F01H 22B140
18	18	LD HL,7F0CH 7F04H 21C07E
19	19	LD (40A0H),HL 7F07H 22A040
20	20	LD A,0C9H 7F0AH 3EC9
21	21	LD (41E2H),A 7F0CH 32E241
22	22	CALL 1B5DH 7F0FH CD5D1B
23	23	JP 1A19H 7F12H C3191A
24	24	EXX 7F15H D9
25	25	POP HL 7F16H E1
26	26	LD DE,1D5BH 7F17H 115B1D
27	27	RST 10H 7F1AH 0F
28	28	PUSH HL 7F1BH F5
29	29	EXX 7F1CH D9
30	30	JP NZ,1D78H 7F1DH C2781D
31	31	RST 10H 7F20H D7
32	32	RET Z 7F21H C8
33	33	LD A,(HL) 7F22H 7E
34	34	CP 0B1H 7F23H FEB1
35	35	JR NZ,GOTO 7F25H 2010
36	36	RST 10H 7F27H D7
37	37	CALL 20B1H 7F28H CD812C
38	38	VISSZA:DEC HL 7F2BH 2B

Rövid játék VIC—20-ra

Egy üldöző elől kell menekülni a programban. Cél, hogy minél többet lépünk anélkül, hogy elkapjon az ellenfél.

vÁltozók:

A: a játékos X pozíciója

B: a játékos Y pozíciója

C: az üldöző X pozíciója

D: az üldöző Y pozíciója

I: (villogásmentes törlés)

a játékos előző pozíciója

J: az üldöző előző pozíciója

T: a lépések száma

K: az előző lépések száma

Irányítás:

E—fel, X—le, S—balra, D—jobbra, \$—sztring (zárójel, értelem szerint nyitó, záró), 0—nulla.

```

0 DEFFNA/A/=INT/RND/TI/*22/:POMB650,128
1 DEFFNB/B/=7680+22*B+A
2 DEFFNC/C/=7680+22*D+C
10 PRINTCHR$(147/),CHR$(5/:POKE36879,42
20 A=FNA/A/:B=FNA/A/
30 C=FNA/A/:D=FNA/A/
40 T=-1:IFA=CORB=DGOTO20
50 IFK$="D" THENA=A+1:IFA>21 THENA=21
60 IFK$="S" THENA=A-1:IFA<0 THENA=0
70 IFK$="X" THENB=B+1:IFB>21 THENB=21
80 IFK$="E" THENB=B-1:IFB<0 THENB=0
90 POKEFNB/B/,83
100 IFFNB/B/<> ITHENPOKEI,96:I=FNB/B/:
T=T+1
110 IFA>C THENC=C+1
120 IFA<C THENC=C-1
130 IFB>D THEND=D+1
140 IFB<D THEND=D-1
150 POKEFNC/C/,86
160 IFFNC/C/<> J THENPOKEJ,96:J=FNC/C/
170 IFA=CANDB=DGOTO200
180 FORZ=0T0100:NEXT
190 GETK$:GOTO50
200 PRINT T"LEPES"K"UTAN
210 K=T:FORZ=0T02E3:NEXT
220 GOT010
    
```

ha hiba kerülne netán a munkába, ne veszzen kárba a hosszú munka.

Ajánlatos továbbá a programot PAUSE0:RANDOMIZE USR 6501 utasítással, majd egy ENTER-től különböző gomb lenyomásával indítani, mert az ENTER azonnali felvétellel járhat.

CSAJTAI KORNÉL

HAJNAL CSABA

Kapcsoltam? – Kapcsoltam! – a C64-en

Népszerű a Kapcsoltam című televíziós műsor. Valószínű, hogy sokan szeretnének válaszolni a néha igencsak egyszerű, más-kor meg furfangosan nehéz számsorozatok felvonultató kérdésekre. (Az egyik lehetséges választ lásd 1987/2. számunkban. — A szerk.)

A megoldáshoz azonban tudnunk kell, hogy bármilyen számsorozatot veszünk, annak nemcsak egy, hanem számos folytatása lehetséges. Ezt felismerve a feladat elkészítése már igen egyszerű. (Az általános képlet az ábrán olvasható.)

Vegyünk egy példát. A sorozat első három eleme az 1; 2; és a 3. A folytatás látványlag egyszerű, vagyis a 4 következik. Va-

lójában azonban nem feltétlenül csak ez az egyetlen megoldás. Ugyanis hasonló módon az 5 is elfogadható lehetne az $X(n+1)=X(n)+1+INT(X(n)/3)$ képlet alapján. Természetesen minél több számot adnak meg, annál bonyolultabbá válhat az azt leíró „kényszerképlet”.

A feladatot számítógépre vihetjük az alábbi programmal, amelyet logikailag — a megoldhatósága szerint — két részre oszt-hatunk. Ha a beírt számok reális számsort alkotnak, s ehhez mennyiségük is megfelelő, a végrehajtás az N-ed fokú számolás alapján történik. (Nem képlet!) Ha ezek a feltételek nem teljesülnek, a program a korábban leírt megoldást végrehajtó ciklus-

hoz fordul. Természetesen a kétféle megoldás nem mindig ad azonos eredményt, így az N-ed fokú számolást a másik fölé kell rendelni, s azt csak az ily módon meg nem oldható feladatoknál szabad alkalmazni. Például az exponenciális vagy szinuszos egyenleteknél.

Figyelem! Nem mindig kapunk az eredetivel azonos megoldást. Hiszen nem is az eredeti képletet használtuk. Egyébként a programokat nemcsak a Kapcsoltam című műsorhoz alkalmazhatjuk. Jó szolgálatot tehet a különböző matematikai feladatok megoldásakor.

BÁRTFAI BARNABÁS

```

10 PRINT"*****"
20 PRINT" * * "
30 PRINT" * ATOMSOF 1987 * "
40 PRINT" * * "
50 PRINT" * BARTFAI BARNABAS * "
60 PRINT" * * "
70 PRINT" *****"
80 PRINT"
90 PRINT
100 INPUT"HANY SZAM VAN A SORBAN";Q
105 IF Q>2 THEN 110
106 PRINT"SAJNALOM DE ENNYI SZAMMAL NEM"
107 PRINT"LEHET EGYENLETET MEGOLDANI"
108 GOTO 100
110 DIM X(Q+1,Q),Z(Q)
120 FOR I =1 TO Q
130 INPUT X(I,1)
140 NEXT
150 FOR J=2 TO Q
160 FOR I=1 TO Q-J+1
170 X(I,J)=X(I+1,J-1)-X(I,J-1)
180 NEXT:NEXT
200 I=2
210 IF X(1,I)=0 THEN 300
220 IF I=Q THEN 500
230 I=I+1
240 GOTO 210
300 J=2
310 IF X(J,I)<>0 THEN 220
320 IF J=Q THEN N=I-2:GOTO 400
330 J=J+1
340 GOTO 310
400 FOR J=Q TO 2 STEP -1
410 X(Q-J+3,J-1)=X(Q-J+2,J-1)+X(Q-J+2,J)
420 NEXT
430 GOTO 1000
500 PRINT"SAJNOS NEM ADOTT MEG ELEG"
505 PRINT" SZAMOT, IGY KENYTELEN"
510 PRINT" VAGYOK NEM VALODI"
520 PRINT" SOROZATNAK ERTELMEZNI ."
530 PRINT" AZ EGYENLETET AZ "
540 PRINT" X(N+1)=X(N)+"
542 PRINT" +(X(2)-X(1))+INT(X(N)/X(2))*"
545 PRINT" *(X(3)-2*X(2)+X(1))+...+"
550 PRINT" +INT(X(N)/X(M-1))*(X(M-2)-"
555 PRINT" -2*X(M-1)+X(M))"
560 PRINT" FORMULAVAL OLDOTTAM MEG ."
600 REM
610 FOR I=2 TO Q-1
620 Z(I)=X(I-1,1)+X(I+1,1)-2*(X(I,1))
630 NEXT:S=X(1,2):I=1
640 I=I+1
650 S=S+INT(X(Q,1)/X(I,1))*Z(I)
660 H=H+1:IF I<Q-1 THEN 640
670 X(Q+1,1)=X(Q,1)+S
680 PRINT" IGY A KOVETKEZO TAG : ";
690 PRINT X(Q+1,1)
990 END
1000 PRINT" A FUGGVENY"N"-ED FOKU VOLT"
1010 PRINT" SASZAMSOR KOVETKEZO ELEME : ";
1015 PRINT X(Q+1,1)
1020 END

```

$$X_{n+1} = X_n + (X_2 - X_1) + INT(X_n / X_2) \cdot (X_3 + X_1 - 2X_2) + \dots + INT(X_n / X_{m-1}) \cdot (X_m + X_{m-2} - 2X_{m-1})$$

X_1 a sorozat első tagja

X_n a sorozat utolsó tagja

X_{n+1} a kiszámolni kívánt szám

X_m az utolsó megadott szám

$$X_1, X_2, \dots, X_{m-2}, X_{m-1}, X_m, \dots, \boxed{X_n, X_{n+1}}$$

Szerkesztőtársunk mondd, akarsz-e lenni?

Vidámak, lármások, egymást ugratók. Hangjuk le s fel rohangál. Arcukra elkelve időnként a friss pattanásokat eltüntető gyógyír. Vagyis pontosan olyanok, mint bármelyik önmagát kereső, a világot megérteni akaró kamasztársuk. Azért mégiscsak van egy csipetnyi különbség, mely időnként cseppet sem elhanyagolható. Ők már tudják, az életben mit akarnak, s tizenévesen elkötelezték magukat egy szenvedélynek, hivatásnak. És mostanság mániájukhoz társakat keresnek...

A Mikroszámítógép Magazin diákszerkesztőségének három tagjával válogatjuk e lapszám rovatába beküldött cikkeket. Az amúgy nyolcas társaságból a többiek éppen suliban vannak. A munkából azért nem maradtak ki, hiszen korábban együtt döntöttek a közlésre alkalmas írásokról.

Bátran állítom, bármelyik felnőtt szerkesztőségi kollektíva megirigyelheti azt az alaposágot, lelkiismeretességet, kritikusszellemet, amellyel ezek a gyerekek dolgoznak.

Bartos Gyula ifjonti rovatszerkesztő kis csapatuk céljairól mondja.

— A forgalomban lévő valamennyi géptípushoz várjuk a srácok írásait. Olyanokat, amelyek érdekelhetik az olvasókat. Ezt a rovatot a diákoknak diákok szerkesztik, nem csoda hát, ha nekik, róluk, velük, munkáikkal kívánjuk az oldalakat megtölteni. Ahhoz azonban, hogy a jelenleginél színesebb legyen a Diákrovat, mindenfajta írásnak szerepelnie kellene benne.

A változatosság viszont nem elsősorban a szerkesztőkön múlik, hanem a szerzőkön, a számítástechnikával foglalkozó társainkon. Sajnos eddig meglehetősen egyívású, egysíkú cikkeket kaptunk. Programok, programok és programok érkeznek. Helyettük, mellettük szívesen látnánk — biztosak vagyunk abban, hogy az olvasók is — minden sort, ami a tizenéveseket a számítógépek világából érdeklő, megfogó témával foglalkozik. Természetesen tudjuk, az iskola mellett csak kevesen szánják rá magukat az írásra, a fogalmazásra. Amit szerkesztőségünk segítségül ígérhet — a publikált munka honorálása mellett — az az, hogy „gatyába rázzuk”, vagyis közlésre alkalmassá tesszük az írásokat.

Magam sem úgy kezdtem, hogy cikkek özönével árasztottam el a szaksajtót... Hetedikes voltam, amikor anyukám munkahelyén a pénzügyi teendőket számítógépre vitték. A programozóval összeharagítottam, s hétvégeken hozzá jártam Commodore 64-en tanulni. Továbbtanulásom még nem tudtam, hogy mi legyen. Lelkesedésemet látva összeült a családi kupaktanács: „a fiút a Hámán Kató szakközépiskolába írattuk, ott is a programozó ágazatra”. Azóta nyűvöm szegény tanáraitam a szakközépben, s harmadik esztendeje tudom, hogy

szüleim döntése helyes volt. Ennekem nem kell az élet útvesztőiben bukdácsolnom, határozott a célom: szoftveres leszek! A SZÁMALK hároméves tanfolyamára készülök, hogy annak végén diplomát szerezzek.

Egyébként a magazin régi olvasójaként kaptam kedvet arra, hogy írjak ide. Beküldtem néhány cikket, ezekből közölt az újság is, sőt meghívtak a Berzsényi Gimnázium számítástechnikai klubjába. Péntek délutánonként együtt dolgozom a korombeli számítógépes megszállottakkal, s futtatjuk, ellenőrizzük a diákszerkesztőséghez érkezett programokat. Persze saját ötleteink „kikísértelésére” is jut idő. Az összejövetelek nyitottak, bárki közénk állhat. Mindenki nek ajánlom a jó társaságot, mert hiszen, ha valaki közénk jön, az barátokra talál.

Oláh Gábor helyeslően bólogat.

— Csatlakozom az előttem szólóhoz, akivel egészen jó szakmai kapcsolatban állok. Én is ugyanabban az életkorban ismerkedtem meg a számítógéppel, de az Spectrum volt. Egy barátomé, óriási — mondhatom — gigászi küzdelmeket folytattunk a játékprogramokkal. Szerencsére mára véget ért ez a játékszenvedély. Manapság csak programokat készítek, ezeknek viszont semmi közük a játékhöz. Autodidakta módon, magam tanultam a programozást. Könyvből ismertem meg a BASIC nyelvet, s javában írtam már kisebb-nagyobb programokat, mikor még nem is volt számítógépem. Végül szüleim megsajnálta, s az egyik karácsonykor ajándékol egy C64-et adtak. Azt hiszem, akkor én voltam a földkerekség legboldogabb embere... Persze a számítógép elvonta a tanulástól, egy ideig éjszaka írtam apró programjaimat, s tanultam a gépi nyelvet. Sportolás mellett eléggé lemaradtam a tanulásban, de kit érdekelt...? Ahogy múlt az idő, mind komolyabb programokat írtam, így készült a szövegszerkesztő szoftverem. Vagy másoktól kölcsönözött programjaim, amiket rendszorra átirítottam, továbbfejlesztettem. Felvettem a Toldi Ferenc Gimnáziumba. Szorgalmasan tanulok... elsősorban a legkülönbözőbb programnyelveket...

Készítettem egy karakterkészlet-szerkesztő programot — a Mikroszámítógép Magazinban meg is jelent —, s ezzel egyenes út vezetett a diákszerkesztőségbe. Nyáron részt vettem — társaimmal együtt — a tiszafüredi számítástechnikai táborban, s utána a hasonló jellegű lengyelországi összejövetelen.

Hogy mit várok magunktól szerkesztőtől, s ugyanakkor az olvasóktól is? Az eddigieknél még jobb, színvonalasabb írásokat. Újdonságokat bemutató, különlegességeket ismertető cikkeket. Szeretnénk megújítani a korosztályunknak szóló rovatot, de ez biztosan nem sikerül nélkülük! Jó lenne kis csapatunkat bővíteni elszánt, hozzánk hasonló örültekkel.

Bártfai Barnabás gyorsan közbeszól.

— Nemcsak budapestieket várunk magunk közé, hanem az ország bármely pontjáról fogadjuk a jelentkezőket! A Berzsényi Gimnáziumban a pénteki szeanzokra Soprontól Debrecenig érkeznek gyerekek. Havonta egyszer ugyan, de jönnek. Hiszem, tudom, hogy annyi kilométert nem hiába tesznek meg...

Szerkesztőségünkben igazi csapatmunkára vágyunk. A csapathoz azonban a mostaninál több vállalkozó kellene. Ötleteink, elképzeléseink akadnak szép számban, de szeretnénk, ha ezekhez a korunkbeli „szenvedélybetegek” is adnának municiót. A legjobb tudásunk és képességünk szerint válaszolunk a hozzánk írt levelekre. Ugyanakkor véleményeket, kritikákat, építő jellegű bírálatokat is közreadnánk. Már ha lennének ilyenek. Természetesen nem olyat, amikor a spectrumos szidia a Commodore-t, vagy a sinclaires ócsárolja az Atarit. Az ilyen megnyilvánulásoknak persze nem lenne értelme. Annak viszont igen, ha például a lapban megjelent egyik írás nyomán valakinek „elindult” az agya, s az ott közltek alapján valami újat alkotott. És szeretnénk, ha a gyerekek jeleznék, hogy milyen szerkesztőségi munkára vállalkoznának. Akár postai úton is! Például Kovács Béla Pusztaszabolcsból felvállalná az Enterprise gépekre hozzánk érkező programok ellenőrzését (akkor mi azokat rögvest címére küldenénk). Vagy jelentkezne valaki Kecelről, hogy a környéken ismer néhány klubot, számítógépen dolgozó kis srácot, akik megannyi újdonsággal szolgálhatnak. Felkeresné őket, s cikket írna róluk. Sorolhatnám persze a variációkat, inkább azonban a folytatást az olvasókra bízom, türelmetlenül várva, hogy mivel rukkolnak elő.

Bemutatkozásként magamról annyit, hogy már ugyan kinőttem a középiskolát — most a SZÁMALK-ban elektroműszerész vagyok —, azért remekül kijövök a diákokkal. A többieknél később találkoztam számítógéppel, igaz azóta sem szakadtunk el egymástól. Székesfehérvárott jártam elektroműszerész szakközépbe. Ott már többeknek volt számítógépe. Lázasan vettem magam a technikába. Egyedül tanultam meg a BASIC nyelvet, majd kisebb gépeken próbálkoztam. Később az NSZK-ból kaptam egy LASER 210-es 8k-s gépet, de ehhez kevés dokumentációra leltem itthon. Felkerestem a magazint, hátha segítenek... Összeharagítottunk, hívtak. Azóta szoros az együttműködésünk.

Míg Barnabással beszélgettünk, a másik két fiú egy rajzolóprogramot töltött Gábor Commodore 64-ébe. Riportalanyom egyre inkább feszengve ült a székén, félszemmél vadul a monitort követte. Megsajnáltam, eleresztettem. A három srác körül megszünt a világ. Egymást ugratva, tanácsokat osztogatva ösztökélték újabb gondolatokra.

KRASZNAI ÉVA

BASIC és gépi kód

Legutóbb olvasói észrevételekről írtam. Most a gépi kódú rutinok egyik aktivizálási módjáról, az USR függvényről lesz szó. Erről a témáról ebben a sorozatban már tettem említést az 1986/6. számban.

Az USR hasonlóan működik, mint a BASIC aritmetikai függvényei, azzal az eltéréssel, hogy míg az utóbbiak végrehajtható gépi kódja az interpreter ROM-jában megtalálható, az USR gépi kódú rutinját a felhasználó írja meg, ő helyezi el a rutint a RAM-ban és tölti a rutin belépési címét az USR vektorba.

A témával kapcsolatosan sok téves információ forog közkezen, most ezek közül veszünk szemügyre néhányat.

Dr. Úry Lászlónak az LSI ATSZ kiadásában megjelent, Commodore gépekről írt könyveiben az USR függvény ismertetésénél többek között az alábbiakat olvashatjuk:

„Szintaxis: USR (<aritmetikai kifejezés>)

Az aritmetikai kifejezés értékének a 0–65535 intervallumba kell esnie (kerekítés után).”

A C128-ről szóló kötetből további információkat kapunk: „Az interpreter a függvény argumentumának értékét az 1. lebegőpontos akkumulátorba teszi, s utána egy JSR \$1218 utasítást hajt végre. A gépi kódú programból való visszatérés után az 1. lebegőpontos akkumulátor értékét két byte-os egész számmá konvertálja, és ez lesz a USR függvény értéke.”

Ha az argumentum a lebegőpontos akkumulátorba kerül, mi értelme van az érték korlátozásának? És miért kellene az eredményt kétféle egészre konvertálni, hiszen a Commodore gépek ROM-ban lévő interpretere szívesebben dolgozik valós, mint

egész számokkal. Mintha a könyvek szerzőjének fogalma sem lenne a témáról, melyről ír! Az 1. listán látható C64-es program és a 2. listán lévő futási eredmény bizonyítja, hogy a fenti állítások nem felelnek meg a valóságnak.

A 100-as sorban az USR vektort egy RTS utasításra állítjuk, a hívott rutinban semmi nem történik, ezért függvényértékként magát az argumentumot kapjuk vissza. Az eredmény önmagáért beszél.

Tévedés az is, hogy a függvény paramétere csak aritmetikai kifejezés lehet. Kevesen tudják, hogy karakterlánc-kifejezést is alkalmazhatunk paraméterként. Természetesen ekkor a hívott gépi kódú rutint a sztringparaméter átvételére kell felkészíteni. Erről egy gyakorlati példa kíséretében a közeljövőben adok részletes tájékoztatást.

Frank Kampow *BASIC-gyakorlatok a Commodore 64-esen* című könyvében (Data Becker—Novotrade kiadás) is furcsa dolgokat találtam. Az USR(X) függvényről a 107. oldalon azt állítja, hogy „SYS-hez hasonlóan működik, azzal a különbséggel, hogy lehetőségünk van a BASIC és a gépi nyelvű program közötti értékadásra”. A 220. oldalon pedig — megerősítve, hogy nem véletlen elírásról van szó — a következő állítást olvashatjuk: „Az X értéke átadásra kerül a gépi rutinnak, amelyik a BASIC programnak egy másik értéket ad vissza. Ezzel lehetőségünk van a kétféle program közti adatátvitelre, ami a SYS-szel nem valósítható meg.”

Óriási tévedés! Míg az USR-nek csak egy paramétere lehet, a SYS hívásakor átadható paraméterek számát csak a BASIC utasítássor mérete korlátozza. Az előbbinek a használatát bonyolítja még, hogy hívás előtt a gépi kódú rutin belépési pontjának

a címét — POKE utasításokkal — be kell írni az USR vektorba. Ha egy programon belül több különböző felhasználói függvényre van szükségünk, minden hívás előtt az aktuálisnak a címét a vektorba kell tölteni. Az IBM PC BASIC-jében érdekes lehetőség van ennek a problémának a megoldására. Tíz függvény lehet egyidejűleg definiálva, ezekre USRn(x) alakban szabad hivatkozni, ahol n egy 0 és 9 közé eső szám. A függvények belépési pontjainak címei is egyszerűen meghatározhatók, a DEF USRn = <cím-kifejezés> szintaktikájú definiáló utasítással. Jól jönne valami hasonló a jelen sorozatban ismertetett géptípusokon is. A közeljövőben megvizsgáljuk ennek a lehetőségét.

Előfordul, hogy az USR függvénnyel dolgoznak a SYS utasítás helyett. Azokon a géptípusokon, melyeknek a BASIC-jéből a SYS hiányzik, ez szükségszerű, de a Commodore gépeken felesleges. Jó példa a helytelen alkalmazásra az 1986. júliusi számban megjelent C16 APPEND program, melynek ide vonatkozó részletét a 3. listán láthatjuk. A két POKE és az értékadás helyett elég lenne egyetlen SYS 4104 utasítás. Az USR függvény felesleges alkalmazásáról árulkodik az, hogy az x változónak való értékadás a későbbiekben nincs kihasználva.

Az USR vektor gépi kódú rutinból való beállítására Németh Béla cikkében találunk példát (Hasznos programok az USR függvény alapján. Mikroszámítógép Magazin, 1987/7. szám). Előnye csak látszólagos, mert amit a vámon nyerünk, elveszítjük a réven: a beállító rutint SYS utasítással kell aktivizálni.

BARNA LÁSZLÓ

1. lista

```
100 poke 785,250 : poke 786,163
110 for i=1 to 8 : read x
120 print usr(x) : next
130 data 65536, -66000
140 data .000000000000000000000036
150 data 200000000000000000000000000000
160 data 1.7e8, 1e38, 3.2e-37, -2e37
```

2. lista

```
65536
-66000
3.6e-21
2e+28
1700000000
1e+38
3.2e-37
-2e+37
```

3. lista

```
...
8 poke1281,8:poke1282,16
9 x=usr(0):stop
...
```

Z80 programok haladóknak Spectrumra és Primóra

7. A manó szerkesztő Primós változata

Az előző számban közölt manó szerkesztő rutinoknak a Primóhoz szükséges változtatásait a mostani lista tartalmazza.

Vigyázzunk, a Primo beépített karakterkiviteli rutinja sokban különbözik a Spectrumétól! Ha a manó szerkesztőt Primón is

akarjuk futtatni, sok átalakításra van szükség. Két lehetőség közül választhatunk: vagy átírjuk a Spectrum (egyszerűsített) karakterkiviteli rutinját a karakterkészlettel együtt, vagy figyelembe véve a különbségeket, a programot írjuk át sok helyen. Min-

denesetre megadom a listában a Spectrum karakterkiviteli rutinját, egyszerűsítve (EMIT: színkezelés, INVERSE, OVER nélkül). Ezzel remélem, működni fog a program. Az ehhez szükséges karakterkészlet ugyanolyan, mint a Spectrumé.

```

1 ;-----;
2 ;   Srrdef 2.1  I/O rutinok ;
3 ;   UHI-software BME ;
4 ;   modositások Primóhoz ;
5 ;-----;
6 SCR   EQU   ... ;képernyő címe
7       ;legyen osztható 32-vel!
8 SCBUF EQU   ... ;szabad, #1800 hossz-
9       ;szu területre mut.
10 INK   ;elhagyando
11 PAP   ;elhagyando
12 UDG   DEFS 2 ;UDG szimulaciohoz
13 CURADD DEFS 2 ;cursor címe
14 CHARS DEFW ... ;a spectrum típusu
15       ;karakterkészlet kezdőcíme
16 ;-----;
17 OPEN2 LD   HL,SCR ;cursor-cím
18       LD   (CURADD),HL ;initializ.
19       RET ; (=home)
20 ;-----;
21 ATBC  LD   HL,SCR ;képernyő címe
22       LD   A,B ;sor
23       CP   24 ;ellenőrzés
24       RET  NC ;sor > 24, semmi
25       LD   A,C ;oszlop
26       AND  #1F ;0...31 lehet!
27       LD   C,A ;visszatölt
28       ADD  HL,BC ;pozíció beállítás
29       LD   (CURADD),HL ;új cursor
30       RET
31 ;-----;
32 EMIT  PUSH BC ;karakterkivitel
33       PUSH DE
34       PUSH HL
35       PUSH AF
36       LD   DE,EEND ;visszatérési
37       PUSH DE ;cím betöltés
38       LD   HL,(CURADD) ;cursorcím
39       CP   " " ;space?
40       JR   NC,EMITCH ;kírható chr
41       CP   6 ;tabulátor?
42       JR   Z,ECOMMA ;igen
43       CP   8 ;backstep?

```

```

44       JR   Z,EBACK ;igen
45       CP   CR ;carriage ret
46       RET  NZ ;nem: semmi
47 ECR   LD   L,0 ;oszlop
48       INC  H ;köv. sor
49       LD   A,H ;
50       CP   SCREND/256 ;ellenőrzés
51       RET  C ;nem létezik túl
52       DEC  H ;cursor fel
53       CALL SCROLL ;képernyő emelgetés
54       POP  BC ;vég cím törlés
55 EEND  LD   (CURADD),HL ;cur tárolás
56       POP  AF
57       POP  HL
58       POP  DE
59       POP  BC
60       RET
61 ;-----;
62 SCROLL PUSH HL
63       LD   HL,SCR+256 ;második sor
64       LD   DE,SCR ;első sor
65       LD   BC,#16FF ;23sor hossza
66       LDIR ;sorok mázsa.
67       LD   H,D ;utolsó sor
68       LD   L,E ; címe
69       INC  DE ;köv bajtja
70       LD   (HL),0 ;az utolsó sor
71       LD   BC,#FF ; törlés
72       LDIR ;...
73       POP  HL
74       RET
75 ;-----;
76 ECOMMA LD  A," " ;space
77       CALL EMITCH ;kírja
78       LD   A,L ;vizsg: elért-e
79       AND  #0F ;mar a felső sor
80       RET  Z ;igen
81       JR   ECOMMA ;folytatás
82 ;-----;
83 EBACK LD  A,L ;ellenőrzés:
84       OR   A ;sor eleje?
85       RET  Z ;igen: semmi
86       DEC  L ;balra lép
87       RET

```

```

88 ;-----;
89 EMITCH LD BC,(CHARS);karakterkesz
90 CP #80 ;kod ell
91 JR C,EMIT1 ;irhato
92 CP #90 ;uds eleje
93 RET C ;kisebb,nem ir
94 SUB #70
95 LD BC,(UDG) ;uds kar-keszl
96 EMIT1 SUB #20 ;0... kodtart
97 EX DE,HL ;DE=cursorcim
98 LD H,0 ;HL=A
99 LD L,A ;...
100 ADD HL,HL ;HL=HL*8+BC
101 ADD HL,HL ;...
102 ADD HL,HL ;...
103 ADD HL,BC ;...
104 EX DE,HL ;DE=chr cime
105 PUSH HL ;HL=cursorcim
106 LD B,8 ;pixel-sorok
107 EMIT2 LD A,(DE) ;karakter rajz
108 LD (HL),A ;kevre kerul
109 LD A,L ;kov. pixelsor
110 ADD A,#20 ;...
111 LD L,A ;...
112 INC DE ;chr kov. bajt
113 DJNZ EMIT2 ;cikluszaras
114 POP HL ;eredeti curs
115 INC L ;eloreler
116 LD A,L ;ellenorzes
117 AND #1F ;sorvese-e
118 RET NZ ;meg nem
119 JP ECR ;ha igen
120 ;-----;
121 PIXADD ... ;a 4.reszben szereplo
122 ;pixadd rutin
123 ;-----;
124 CLS PUSH BC
125 PUSH DE
126 PUSH HL
127 LD HL,SCR ;kepcim
128 LD DE,SCR+1
129 LD (HL),0
130 LD BC,SCRLEN-1
131 LDIR ;0-val tolti
132 POP HL
133 POP DE
134 POP BC
135 RET
136 ;-----;
137 IYDOWN PUSH BC ;a HLDOWN-hoz
138 LD BC,32 ;hasonlo...
139 ADD IY,BC
140 POP BC
141 RET
142 ;-----;
143 PAUSE0 CALL #001D ;keyboard handler
144 JR Z,PAUSE0 ;nem volt bill
145 RET
146 ;-----;
147 WAIT PUSH BC
148 LD BC,200 ;usy kell be-

```

```

149 ;allitani, hogy kb 320ms-ot varjon
150 WAIT1 CALL #001D ;KYBHND
151 RET NZ ;volt bill
152 DEC BC ;varakozas cs
153 LD A,B
154 OR C
155 JR NZ,WAIT1 ;cikluszaras
156 RET
157 ;-----;
158 GET CALL MSG ;kijrja a
159 DEFB " ",8,EOL ; cursor
160 CALL PAUSE0 ;b-nyomast var
161 CALL PIP ;csi pos
162 PUSH AF ;bill-kod
163 CALL MSG ;leveszi a
164 DEFB " ",8,EOL ; cursor
165 POP AF ;a megny bill
166 RET
167 ;-----;
168 OPENIN PUSH BC
169 LD BC,#1500 ;a 23.sorra
170 CALL ATBC ; pozicional
171 POP BC
172 RET
173 ;-----;
174 CLRIN PUSH BC ; tortli az u-
175 PUSH DE ; tolso 2 sort
176 PUSH HL ;...
177 LD HL,SCR+176*32
178 LD DE,SCR+176*32+1
179 LD BC,16*32-1
180 LD (HL),0
181 LDIR
182 POP HL
183 POP DE
184 POP BC
185 RET
186 ;-----;
187 PIP PUSH AF
188 LD A,7 ;prima-bell
189 CALL #0015 ;DSPHND (ROM)
190 POP AF
191 RET
192 ;-----;
193 KEYIN ... ;az eleje marad
194 KEYIN2 CP CR ;tehat 2 sor kima-
195 RET NZ ; radt
196 LD A,"E"
197 RET
198 ;-----;
199 ; A kovetkezo rutinkbol ki kell
200 ;hasyni a szinvezerlo karakterek ki-
201 ;iratasat (INK,PAP,19) es a hozzájuk
202 ;tartozo parametert (kovetkezo chr)!
203 ;Ezenkivul a pozicionalasokat (PL:
204 ;A1,x,y) at kell irni a kov. alakra:
205 LD BC,poz
206 CALL ATBC
207 ;ahol poz felso bajtja a sor,also az
208 ;oszlopszam.
209 LISTSP ...
210 LISTPT ...
211 CLEAR ...
212 ;-----;

```

Számítógépes grafika Pascalban

ZX-SPECTRUM

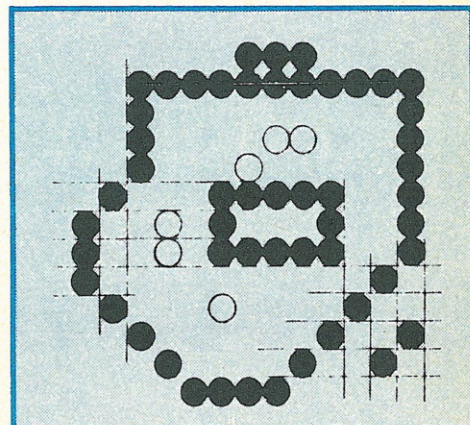
KIFESTÉS

Folytatjuk azt a cikksorozatot, amelyben a grafikai programozás alapjait mutatjuk be a Sinclair ZX-Spectrum Hisoft Pascal programnyelvén. Az eddigiekben a pont, egyenes szakasz, kör, körív és ellipszis rajzolására adtunk eljárásokat. Most bemutatjuk, hogy a BASIC POINT függvényének Pascal megfelelőjét hogyan lehet megszerkeszteni és mire lehet használni.

Lássuk először is magát a függvényt! A Point segítségével megállapíthatjuk, hogy az X és Y képernyő-koordinátákkal megadott pont tinta- vagy papírszínű-e. Az előzőekhez hasonlóan a Point függvényhez felhasználjuk a ROM megfelelő rutinját. Az 1. lista elején találjuk meg a kérdéses függvényt. A FUNCTION fejében megadott X és Y paramétert a BC regiszterpárba töltjük, majd az eredeti rutinnal szemben az érvényes Y tartományt 0—191 pontra terjesztjük ki (90-es sor), hogy a vizsgálatot a képernyő egész területén elvégezhessük.

A boolean típusú függvény értéke igaz, ha a pont tintaszínű, és hamis, ha papírszínű. A programsorokba kapcsos zárójelek között az utasítások Z80 assembly megfelelőjét is beirtuk. Ezek és a ROM listája segítségével a programrész működése könnyen követhető.

No, de mire is lehet ezt a függvényt használni? Természetesen mindarra, amire a BASIC megfelelőjét. Nekem személy szerint mégis úgy tűnik, hogy a Pascal-változat sokkal hasznosabb, mivel nagyságrendekkel gyorsabban működik. A BASIC

1. ábra

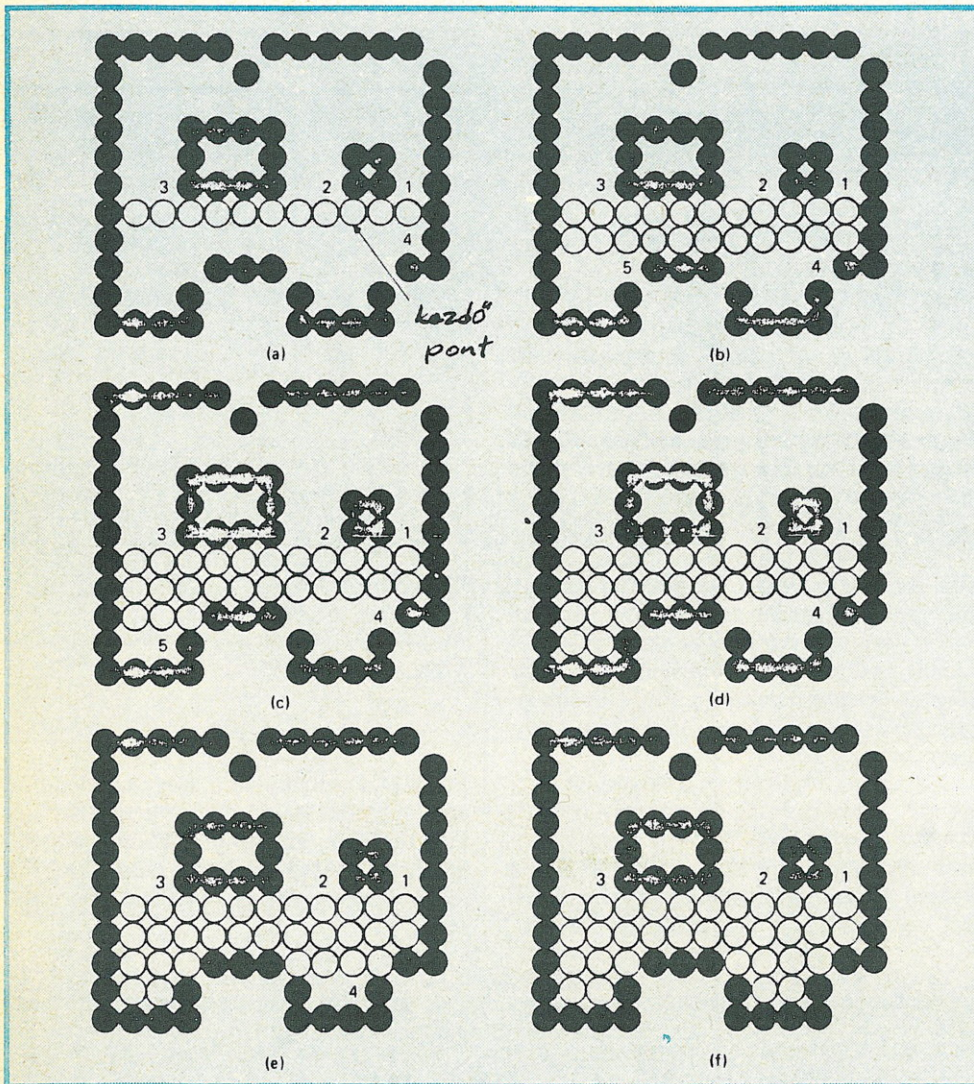
POINT-ja annyira lassú, hogy ha olyan feladattal találkoztam is, amelyhez felhasználtam volna, inkább gépi kódú szubrutinnal helyettesítettem. Erre, mint látni fogjuk, a Pascal esetében általában nincs szükség.

1. lista

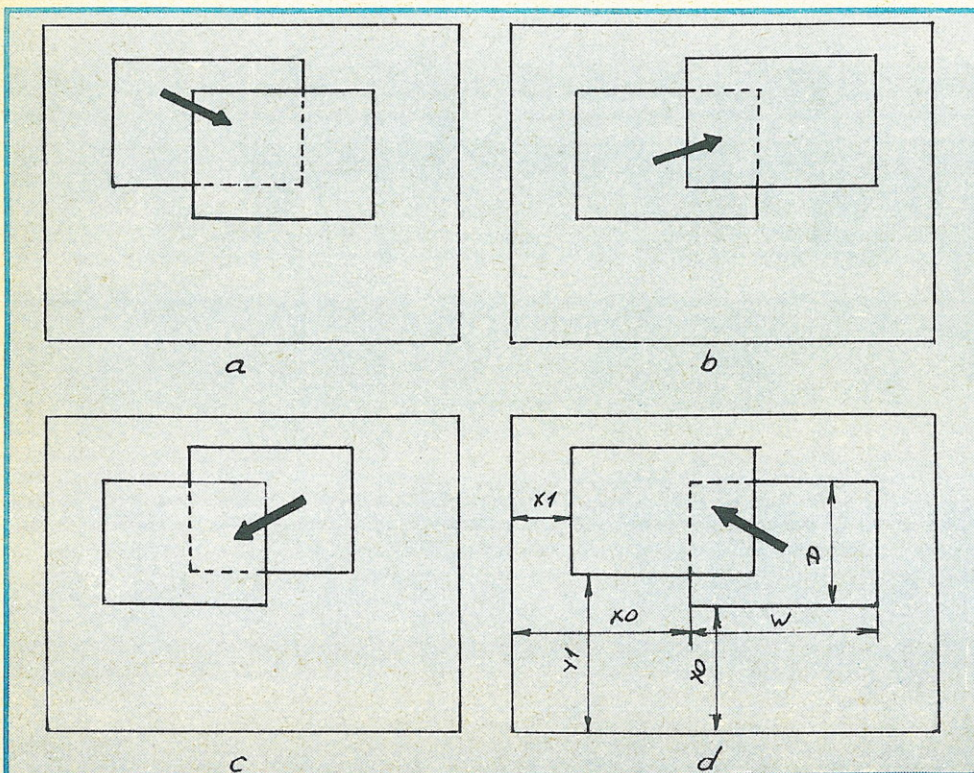
```

10 <S-L-
20 {!GETPOI filenev alatt kimentett
21 INNCLUDE rutinok}
30
40 FUNCTION Point(X,Y:INTEGER):BOOLEAN;
50 BEGIN
60 INLINE(
70 #DD,#46,#02, {LD B,(IX+2)}
80 #DD,#4E,#04, {LD C,(IX+4)}
90 #3E,#BF, {LD A,191}
100 #CD,#AC,#22, {CALL #22AC}
110 #47, {LD B,A}
120 #04, {INC B}
130 #7E, {LD A,(HL)}
140 #07, {RLCA}
150 #10,#FD, {DZ -2}
160 #E6,#01, {AND 1}
170 #DD,#77,#02 {LD (IX+2),A};
180 IF Y=1 THEN Point:=TRUE
191 ELSE Point:=FALSE
END; {Point}
200
210 PROCEDURE Fill(X,Y:INTEGER);
220 {Rekurzív algoritmus negyiranyu
221 leptetessel}
230 BEGIN
240 IF Point(X,Y)(<)TRUE THEN
250 BEGIN
260 PLOT(X,Y);
270 Fill(X,Y-1);
280 Fill(X,Y+1);
290 Fill(X-1,Y);
300 Fill(X+1,Y);
310 END
320 END; {Fill}
330
340 PROCEDURE FillB(X,Y:INTEGER);
350 {Rekurzív algoritmus nyolciranysu
351 leptetessel}
360 BEGIN
370 IF Point(X,Y)(<)TRUE THEN
380 BEGIN
390 PLOT(X,Y);
400 FillB(X,Y-1);
410 FillB(X,Y+1);
420 FillB(X-1,Y-1);
430 FillB(X-1,Y+1);
440 FillB(X+1,Y-1);
450 FillB(X+1,Y+1);
460 FillB(X-1,Y);
470 FillB(X+1,Y);
480 END
490 END; {FillB}
500
510 PROCEDURE FILL(X,Y:INTEGER);
520 {Smith nemrekurzív algoritmus}
530 CONST StackDepth=20;
540 TYPE Coordinate=(X,Y);
550 VAR Stack:ARRAY [1..StackDepth,X..Y]
551 OF INTEGER;
560 I,J :INTEGER;
570
580 PROCEDURE Run(X,Y:INTEGER);
590 VAR I,k:INTEGER;
600 B :BOOLEAN;
610 BEGIN
620 I:=X;
630 J:=Y-1;
640 B:=TRUE;
650 WHILE (NOT Point(i,Y)) AND (i)(<=0) DO
660 BEGIN
670 IF Y(<191 THEN
680 IF NOT Point(i,Y+1) THEN
690 BEGIN
700 IF B THEN
710 BEGIN
720 J:=J+1;
730 Stack[i,x3]:=i;
740 Stack[i,y3]:=Y+1;
750 B:=FALSE
760 END
770 END ELSE
780 B:=TRUE;
790 PLOT(i,Y);
800 I:=I-1
810 END;
820 k:=I+1;
830 I:=X;
840 B:=TRUE;
850 WHILE i)(<=k DO
860 BEGIN
870 IF Y)(>0 THEN
880 IF NOT Point(i,Y-1) THEN
890 BEGIN
900 IF B THEN
910 BEGIN
920 J:=J+1;
930 Stack[i,x3]:=i;
940 Stack[i,y3]:=Y-1;
950 B:=FALSE
960 END
970 END ELSE
980 B:=TRUE;
990 I:=I-1;
1000 END
1010 END; {Run}
1020
1030 BEGIN
1040 I:=X;
1050 J:=1;
1060 WHILE (NOT Point(i,Y)) AND (i)(<256) DO
1070 J:=J+1;
1080 Run(i-1,Y);
1090 WHILE j)(>0 DO
1100 Run(Stack[i,x3],Stack[i,y3])
1110 END; {FILL}
1120
1130 PROCEDURE CopyField(X0,Y0,X1,Y1,D,W:
1131 INTEGER);
1140 {Teglalapnyi terület atmasolasa}
1150 VAR X,Y:INTEGER;
1160 BEGIN
1170 FOR X:=0 TO W DO
1180 FOR Y:=0 TO D DO
1190 IF Point(X0+X,Y0+Y) THEN
1200 PLOT(X1+X,Y1+Y)
1210 END; {CopyField}
1210
1220 PROCEDURE TurnField(X0,Y0,X1,Y1,D,W:
1221 INTEGER);
1230 {Teglalapnyi terület elforsgatasa 90 fokkal}
1240 VAR X,Y:INTEGER;
1250 BEGIN
1260 FOR X:=0 TO W DO
1270 FOR Y:=0 TO D DO
1280 IF Point(X0+X,Y0+Y) THEN
1290 PLOT(X1-Y,Y1+X)
1300 END; {TurnField}
1310
1320 PROCEDURE MirrorY(X0,Y0,X1,Y1,W,D:
1321 INTEGER);
1330 {Teglalapnyi terület tukrozesse
1331 az Y tengelyre}
1340 VAR X,Y:INTEGER;
1350 BEGIN
1360 FOR X:=0 TO W DO
1370 FOR Y:=0 TO D DO
1380 IF Point(X0+X,Y0+Y) THEN
1390 PLOT(X1-X,Y1+Y)
1400 END; {MirrorY}
1410
1420 PROCEDURE MirrorX(X0,Y0,X1,Y1,W,D:
1421 INTEGER);
1430 {Teglalapnyi terület tukrozesse
1431 az X tengelyre}
1440 VAR X,Y:INTEGER;
1450 BEGIN
1460 FOR X:=0 TO W DO
1470 FOR Y:=0 TO D DO
1480 IF Point(X0+X,Y0+Y) THEN
1490 PLOT(X1+X,Y1-Y)
1500 END; {MirrorX}
1510
1520 PROCEDURE Triangle(X1,Y1,X2,Y2,X3,Y3,U:
1521 INTEGER);
1530 {Haromszog rajzolasa}
1540 BEGIN
1550 FatLine(X1,Y1,X2,Y2,U);
1560 FatLine(X2,Y2,X3,Y3,U);
1570 FatLine(X3,Y3,X1,Y1,U)
1580 END; {Triangle}
1590
1600 PROCEDURE Rectangle(X1,Y1,X2,Y2,
1601 X3,Y3,X4,Y4:INTEGER);
1610 {Négyeszog rajzolasa}
1620 BEGIN
1630 PixelLine(X1,Y1,X2,Y2);
1640 PixelLine(X2,Y2,X3,Y3);
1650 PixelLine(X3,Y3,X4,Y4);
1660 PixelLine(X4,Y4,X1,Y1)
1670 END; {Rectangle}
1680

```


2. ábra. A számok azoknak a pontoknak a helyét jelölik, amelyeket a program a veremtárban tárol

3. ábra

Készítsünk olyan eljárást, amellyel egy tetszőleges alakú területet be tudunk „festeni”. Ilyen utasítás a ROM-ban nincs, de egyes BASIC-kiterjesztésekben, például a Beta BASIC-ben „Fill” kulcsszó alatt megtalálható. Úgy kell használni, hogy rámutatunk egy körülhatárolt képernyőterület tetszőleges pontjára, és meghívjuk az eljárást.

Az 1. listán több festőeljárást is találunk. Sorrendben az elsőt Fill néven definiáltuk. Ez igen egyszerű felépítésű. Az eljárás megvizsgálja, hogy az eljárásfej X, Y paramétereivel megadott pont papírszínű-e. Ha igen, akkor tintaszínnel kifesti, majd megvizsgálja a pont bal oldali, jobb oldali, alsó és felső szomszédját, és megismétli a műveletet. Ez egészen egyszerű: a pont felrajzolása után az eljárás (procedure) megfelelően megváltoztatott paraméterekkel négyszer egymás után önmagát hívja.

Az ilyen algoritmust, amely saját magát hívó részeket tartalmaz, rekurzív algoritmusnak hívják, és általában azért alkalmazzák, mert — a mi példánkban is látható — elegáns, tömör alakban fogalmazható meg. Mindenesetre nagyon kell vigyázni, mert könnyen előfordulhat, hogy kifutunk a számítógép memóriájából. Hogy lehet ez? Az eljárás egyszerű hívása nemcsak négy további hívással jár, hanem annyival, amennyi szükséges a terület teljes befestéséhez. A programlistából ugyan nem látható, de tudnunk kell, hogy minden egyes eljárás-híváskor a Pascal veremtárába (stack) el kell helyezni a visszatérési címet. Az így lefoglalt hely ugyan később felszabadul, de csak akkor, ha az eljárás már befejeződött, és a vezérlést a hívó programrészt kapja vissza. A helyzet hasonló ahhoz, amit a borbélynál tapasztalunk, ha belenézünk az előttünk lévő tükörbe. Ekkor nemcsak a hátunk mögött lévő falat látjuk, hanem, mivel ott is tükör van, tükrök, borbélyok, falak és vendégek sokaságát, holott csak két tükröt használunk.

Ha valaki a fentiek igazáról meg akar győződni, próbáljon egyre nagyobb zárt alakzatokat rajzolni a képernyőre és fesse ki a Fill eljárással. Szomorúan tapasztalhatja, hogy a program futása már viszonylag kis méretű síkidomok esetén is megszakad memóriahiány miatt. Természetesen írhatunk más elven dolgozó festőeljárást, melynél ez a hátrány nem jelentkezik, de először vizsgáljuk meg ennek egy másik hiányosságát.

Ha különböző alakú területek kifestésével próbálkozunk, hamarosan tapasztaljuk, hogy az algoritmus nem működik jól. Nem hajlandó például az eljárás bizonyos esetekben a hegyes szögek csúcsa melletti pontokat kifesteni. Ha egy összefüggő terület valahol nagyon összeszűkül, az eljárás hibásan úgy érzi, hogy ott kontúr van, és nem fest tovább. Ha elemezzük az ilyen helyeket (1. ábra), könnyen rájövünk az okára: a terület nem a vízszintes, illetve függőleges irányban elhelyezkedő szomszédos pontokkal folytatódik, hanem átlós irány-

ban kellene továbblépni, amire története- sen ez az eljárás nem képes.

Az 1. lista Fill8 nevű eljárása már nem négy, hanem nyolc irányban vizsgálja a szomszédos pontokat, tehát a hibát könnyen kijavítottuk és lám, nem is sokkal bonyolultabb a program! Korai örülni, próbáljuk ki először az eljárást. Megdöbbenünk: a ferde kontúrvonalak mentén a festék kibújik a területünkről, az eljárás nem működik. Nincs mit tenni: hígabb festéknél jobban kell vigyázni a festőnek, nehogy lecsorogjon. Ha a területet nem a PixelLine eljárással rajzolt egyenesekkel, hanem vastagabb vonalakkal határoljuk, a „réseket” betömjük, minden a várakozásnak megfelelően alakul.

Most térjünk rá a rekurziót helyettesítő, nem memóriafaló festőeljárás szerkesztésének problémájára. Sajnos fel kell adnunk a Fill eljárás eleganciáját és rövidségét. Az egyik megoldás szerint, melynek megvalósítása az 1. lista FILL eljárásában, működése pedig a 2. ábrán látható, egy Stack azonosítójú INTEGER tömbben tároljuk a terület nevezetes pontjainak X, Y koordinátáit. A Stack (veremtár) név nem véletlen, az adattömböt valóban veremtárként fogjuk használni. A j INTEGER változó lesz a veremmutató, vagyis az a szám, amely mindig a veremtár első üres helyére mutat. A Stackbe mindig a j-edik elemet írjuk be vagy a j-1-edik elemet olvassuk ki, írás után j-t eggyel növeljük, olvasáskor pedig értékét eggyel csökkentjük. A veremtár által lekötött memória a főprogramba való visszatéréskor felszabadul, mivel a Stack a FILL eljárásra nézve lokális változó.

Az eljárás először itt is megvizsgálja a terület belsejére mutató pontot, hogy papírszínű-e, majd addig lép jobbra, amíg tintaszínűt talál, vagyis a terület határára ér. Ekkor meghívja a FILL eljáráson belül definiált RUN eljárást, amely a következőket teszi. A paraméterként megadott X, Y koordinátájú pontból kiindulva addig lép balra, amíg a terület határához nem ér, vagyis tintaszínű pontot nem talál. Eközben befesti az Y magasságban húzódó pontsört, és megjegyzi az Y+1 pontsor azon pontjainak a koordinátáit, amelyek a területhatártól közvetlenül balra helyezkednek el. Ez a „megjegyzés” abból áll, hogy a koordinátákat beírja a Stackbe.

Ezután hasonlóan balról jobbra végvizsgálja az Y magasságban húzódó pontsor alatti pontokat is, a területhatártól balra lévő pontok koordinátáit itt is a Stackbe rakja. A FILL eljárás egy WHILE ciklussal addig hívja a RUN eljárást a veremtár tetején lévő pont koordinátáival, amíg a veremtár ki nem ürül. Ekkor a festés befejeződik.

A veremtár mélységét a StackDepth állandóval 20-ra állítottuk be, ami az esetek többségében több mint elegendő. A demo programban bemutatott példában a veremtárat csak 6 hely mélységben vesszük igénybe. Ha azonban a veremtár mérete valakinek mégis kicsinek bizonyulna, írjon be

bátran nagyobb értéket. Az eljárást úgy alakítottuk ki, hogy a képernyő szélét is területhatárnak tekinti. Így gyakorlatilag „bolondállónak” tekinthető: hacsak a Stackből ki nem futunk, nem lehet a rutint rosszul hívni.

A Point függvény használatára másik példa néhány további eljárás, mellyel a képernyőn a rasztermintát kihasználó különböző manipulációkat végzünk. Ezek közül a legegyszerűbb a CopyField nevű eljárás, amellyel a képernyő egy téglalap alakú területét lehet egy másik részre átmásolni (3. ábra). Az eredeti terület bal alsó sarkának koordinátái XO, YO, a terület magassága D, szélessége W, az új terület bal alsó sarkának koordinátái pedig XI, YI.

Az eljárás roppant egyszerű: egy X és egy Y szerint futó kettős ciklusban megvizsgáljuk, hogy minden egyes pont papír-

SPOUT(CHR))1; utasításokkal a BASIC OVER 1 attribútuma érhető el a Pascalban.

Más a probléma, ha a másolandó és a célterület egymást részben átfedi. Ekkor nem biztos, hogy az eljárásunk helyesen működik, mert lehet, hogy már átmásolt területrészeket fog tovább másolni. A lehetséges eseteket a 3. ábra szemlélteti. Vegyük észre, hogy a CopyField csak a c) és a d) esetben dolgozik a várakozásnak megfelelően. Természetesen az összes esetre lehet készíteni jól működő eljárást, sőt olyan eljárás is szerkeszthető, amely az összes esetben jól működik, csak a másolás sorrendjét kell megfelelően megadni: ezt is az olvasóra bizzuk.

A TurnField eljárás a képernyő egy téglalap alakú területét az óramutató járásával ellenkező irányban, 90 fokkal elforgatja. A MirrorX és MirrorY eljárások viszont az

```

10 <$L+>
20 PROGRAM FILL:
30 VAR I,J,X,Y:INTEGER;
40   B      :BOOLEAN;
50 <$L+>
60 <$F 1:LINE  >
70
80 <$L+>
90 <$F 1:GETPOI>
100
110 BEGIN
120   PAGE;
130   PixelLine(100,100,100,130);
140   PixelLine(100,130,110,130);
150   PixelLine(110,130,110,110);
160   PixelLine(110,110,120,110);
170   PixelLine(120,110,120,150);
180   PixelLine(120,150,130,150);
190   PixelLine(130,150,130,100);
200   PixelLine(130,100,100,100);
210   Fill(105,105);
220   Rectangle(10,10,10,40,40,40,40,10);
230   Rectangle(20,20,20,30,30,30,30,20);
240   Fill(15,15);
250   Triangle(160,80,200,120,190,100,2);
260   Fill18(175,93);
270   CopyField(10,10,200,140,30,30);
280   TurnField(160,80,50,130,40,40);
290   MirrorY(10,130,100,130,40,40);
300   MirrorX(10,130,10,120,40,40);
310   WRITE(CHR(22),CHR(0),CHR(0));
320   Writeln('Nyomjon meg egy gombot!');
330   TurnField(0,183,248,10,8,180);
340   TurnField(240,10,230,10,180,8);
350   MirrorX(0,183,0,183,180,8);
360   REPEAT UNTIL INCH(<>CHR(0));
370   PAGE;
380   FOR I:=0 TO 4 DO
390     FOR J:=0 TO 4 DO
400       BEGIN
410         X:=I*50+5;
420         Y:=J*38+5;
430         Rectangle(X,Y+15,X+20,Y,X+40,Y+15,X+20,Y+30)
440       END;
450       FILL(110,80);
460       REPEAT UNTIL INCH(<>CHR(0))
470     END.
>C

```

2. lista

vagy tintaszínű-e. Ha tintaszínű, az új terület megfelelő pontjára a PLOT eljárás segítségével pontot rajzolunk. Az eljárás ebben a formájában rámásolja a másolandó képet arra a képre, amely a kijelölt új területen éppen található, az eredetit pedig változatlanul hagyja. Természetesen lehet olyan követelmény, hogy az eredetit törölje, az új területre pedig csak a másolandó kép kerüljön, az eredetileg ott lévő a program rajzolja felül, „takarja le”. Ezeknek a programvariánsoknak az elkészítését az olvasóra bizzuk. Segítségképpen emlékeztünk arra, hogy a SPOUT(CHR(21));

x, illetve y tengelyre tükröznek. Ezekbe a műveletekbe mindig egy x, illetve y tengely irányú eltolás is beleértendő.

Eljárásgyűjteményünket még két egyszerű taggal egészítettük ki: a Triangle és a Rectangle eljárással, amelyekkel háromszög, illetve négyszög rajzolható. Ezeknek a Point függvényhez semmi közük. Csak azért kerültek ide, mert a demo programban (2. lista) célszerű felhasználni őket. A demonstrációs program magáért beszél, az előzők alapján úgy érezzük, minden részlete érthető.

DR. KABOLDY PÉTER

Függvények és utasítások II.

A függvényszerű nyelvek

Az első részben áttekintettük a függvények és eljárások definiálását és végrehajtását. Most a függvények gyakorlati hasznosítását boncolgatjuk tovább.

Természetesen a felhasználó által definiált függvényeket nemcsak magából a főprogramból lehet hívni, hanem a bonyolultabb függvények definíciójába beépíthetjük az egyszerűbbek hívását is. Felmerül a kérdés: nem lehetne-e a programot pusztán függvényekkel megoldani? Úgy képzelhetjük el a dolgot, hogy a felhasználó az adott elemi függvényekből kiindulva egyre nagyobbakat hoz létre, amíg egy olyan összetett függvényt nem kap, amely magának a programnak a feladatát látja el. A program futtatása ezek után: meghívjuk a programot leíró függvényt, és argumentumaiként megadjuk a bemenő adatokat. A végrehajtás után megkapjuk az eredményt.

Könnyű elképzelni, hogy egy ilyen nyelvet valóban meg is lehet csinálni. A teoretikusokat azonban az izgatta, hogy vajon leírható-e egy ilyen nyelvvel is az összes olyan program, amely az utasításokat tartalmazó nyelvekkel leírható.

A válasz igen is — nem is. Ahhoz, hogy ezt megértsük, tisztáznunk kell a függvények kiszámításának pontos menetét.

Függvénykiszámítási módok

A matematikában egymásba ágyazott függvényeket úgy értékelünk ki, hogy először a belső függvények értékét számítjuk ki és rendeljük hozzá a paraméterekhez, majd ennek segítségével határozzuk meg a külső függvényt. Ezt a kiszámítási módot *érték szerinti hívásnak* (call by value) nevezzük. Például a $\sin(d \cdot 3.1415/180)$ azaz fokokban megadott szöveget először átszámoljuk radiánba a $3.1415/180$ -as konstanssal való szorzással, majd alkalmazzuk rá a szinuszfüggvényt.

Nem ez azonban az összetett függvényhívás egyetlen lehetséges kiszámítási sorrendje. Egy másik módszer az ún. *szükség szerinti hívás* (call by need). Ebben az esetben rögtön a külső függvény kiszámításához kezdünk hozzá, és az argumentum értékét csak akkor keressük, amikor először szükség van rá.

További utak is vannak — az ún. *név szerinti* kiszámítási módról később lesz szó.

Első pillanatban arra gondolhatunk, hogy a két kiszámítási mód mindig azonos

eredményre vezet. Ez azonban csak addig igaz, amíg teljes (totális) függvényekről van szó, amelyek minden argumentumuk minden lehetséges értékére értelmes eredményt adnak. Amint áttérünk a parciális (nem mindenütt értelmezett) függvényekre, egészen más eredményt kapunk. A függvényt akkor nevezzük parciálisnak, ha bizonyos argumentumértéknél nem ad eredményt (hiba vagy végtelen ciklus keletkezik). Ilyen például az osztás, amelynél az osztó nem lehet nulla.

A parciális függvények körében egy összetett függvény kiszámítása egészen más eredményre vezethet az érték szerinti és a szükség szerinti kiszámítási módnál. Az első esetben az összetett függvény értéke biztosan definiálatlan lesz, ha a külső függvény egyik argumentumában egy olyan belső függvény áll, amely az adott helyen definiálatlan. A szükség szerinti hívás esetén lehet, hogy erre az argumentumra nincs is szükség, mert a többi már meghatározza a függvény értékét.

Tipikus példa erre a logikai függvények kiszámítása. Itt a szükség szerinti hívást *rövidzár-kiszámításnak* nevezik és így szól: az AND függvény értéke mindjárt hamis lesz, ha első argumentuma hamis; az OR függvény értéke mindjárt igaz, ha az első argumentuma igaz.

Ha például azt akarjuk leírni, hogy az A változó osztója B-nek, akkor ezt a következőképpen tehetjük:

B osztója $A = (A > 0) \text{ AND } ((B \text{ MOD } A) = 0)$.

Ez persze csak akkor írható le így, ha az AND függvényt rövidzár módon számoljuk ki, különben nulla esetén azon nyomban hibajelzést kapunk a nullával való osztás miatt. Ha az AND függvény érték szerinti hívású, akkor csak egy elágazó utasítással válik ez az érték kiszámíthatóvá. Valahogy így:

B osztója $A = \text{IF } A = 0 \text{ THEN FALSE ELSE } (B \text{ MOD } A) = 0$.

Programkonstrukció

Hosszasan vizsgálható a kérdés, hogy ha vannak bizonyos alaputasításaink vagy alapfüggvényeink, akkor milyen konstruk-

ciós eszközökre van szükségünk ahhoz, hogy ezekből bármely programot felépíthessünk. Végül az derül ki, hogy három ilyen konstrukciós eszköz van, melyek a következők:

Szekvencia. Szükség van arra, hogy előír-hassuk: bizonyos lépéseket egymás után kell végrehajtani úgy, hogy minden lépés felhasználja az előző eredményét.

Elágazás. Szükség van arra, hogy valamilyen feltételtől függően vagy az egyik vagy a másik tevékenységsorozatot hajtsuk végre (és csak azt hajtsuk végre, a másikat ne).

Ciklus. Szükség van arra, hogy egy tevékenységet addig ismételjünk — minden lépésben kissé változó adatokkal —, amíg valamilyen feltétel be nem következik.

Az utasításokból felépülő nyelveknél a szekvenciát azzal biztosítjuk, hogy az utasításokat, amíg nincs elágazás, a gép egymás után hajtja végre. Az elágazást régebben a nyelvek a feltételes ugrással valószínűsítették meg, az újabb ugrásmentes nyelvek az IF... THEN... ELSE... konstrukcióval (ha a feltétel teljesül, a THEN utáni utasítássorozat kerül végrehajtásra, ha nem, az ELSE utáni). Gyakran adott a nyelvekben a CASE utasítás is, ami nem kétfelé, hanem többfelé ágazik, erre azonban csak a kényelem és hatékonyság kedvéért van szükség. A ciklust a régebbi nyelvek visszaugrással valószínűsítették meg. A modern nyelvekben — így az ugrásmentes nyelvekben is — számos ciklusutasítás van. A WHILE ciklus addig ismételi, míg a fejében levő feltétel teljesül: a FOR ciklusnak egy változója van, és a ciklus úgy ismétlődik, hogy ez a változó felvesz bizonyos értékeket a kezdőértéktől a végértékig; a LOOP ciklus mindaddig ismétlődik, amíg egy benne elhelyezett utasítás (BREAK vagy EXIT) feltétele nem teljesül.

Persze ezeknek az utasításoknak a konkrét formája nyelvenként más és más. Kialakult azonban, hogy körülbelül milyen utasítás is az, amit FOR ciklusnak, WHILE ciklusnak, LOOP-nak, CASE-nek, IF-nek hívnak.

A függvényszerű nyelvekben a szekvenciát az határozza meg, hogy az érték szerint hívott függvényeknél az argumentumhoz rendelt belső függvényt előbb számoljuk ki,

Pályázati felhívás

Az NJSZT, a szekszárdi Garay János Gimnázium és a Mikroszámítógép Magazin Szerkesztősége 1988-ra is programozási pályázatot hirdet általános iskolás, középiskolás diákok és elsőéves egyetemi hallgatók részére az alábbi kategóriákban:

1. Új, önálló játékprogram készítése HT-1080Z, Sinclair Spectrum, Commodore 16 és 64 és Videoton TV-Computer gépre.
2. Valamely tantárgyhoz kapcsolódó, a tanítási órát segítő, illetve a tanulóknak önálló tanulását támogató oktatóprogram készítése a fent említett gépekhez.
3. A zsűri az idén először külön is elbírálja a pályázatokhoz benyújtott programleírásokat (dokumentáció), a legjobb pályaműveket a verseny szervezői különdíjjal jutalmazzák.

A pályázat benyújtási határideje: **1988. január 31.**

A programot mágnesszalag-kazettán (a kazettára többször felvéve), vagy mágneslemezen (floppy) rövid leírás kíséretében (mit tud, hogyan működik a játék, hányadik osztály mely tantárgyához, melyik anyag-részhez kapcsolódik stb.), jellegével ellátva (külön zárt borítékban a név, lakcím vagy iskola) kérjük beküldeni a Mikroszámítógép Magazin Szerkesztősége (1371 Budapest, Pf.: 433) címére.

A szerkesztőségnek joga van a pályázaton részt vett programok közlésére, amiért a szokásos honoráriumot fizeti. A döntő 10-10 résztvevőjét az NJSZT tagjaiból, a Garay Gimnázium tanáraiból és a szerkesztőség munkatársaiból álló előzsűri választja ki. A zsűrinek joga van — ha nem érkezik be elegendő pályázat, vagy a pályaművek színvonala nem éri el a kívánt szintet — a döntő résztvevőinek számát csökkenteni.

A döntő — melyen az előzsűri által kiválasztott programok versenyeznek — Szekszárdon, a Garay János Gimnáziumban rendezendő Garaynapok alkalmából, 1988. március 14-én és 15-én lesz.

A döntőbe jutott tanulókat a Garay János Gimnázium vendégül látja.

Az 1. és 2. kategóriában az első három helyezett programot díjazzuk, és mindkét kategóriában kiadjuk a közönség díját is.

NJSZT
Dömölki Bálint
elnök
Garay János Ált. Gimn.
Zentai András
igazgató
Mikroszámítógép Magazin
Szerkesztősége
Kovács Győző
a szerkesztőbizottság vezetője

mint a külsőt. Elágazásra az ad lehetőséget, hogy bizonyos függvényeknél nem érték szerint, hanem szükség szerint számoljuk ki az argumentumok értékét.

Tipikus elágazó függvény a COND, melynek tetszőleges számú argumentumpárja van. A pár első tagja egy logikai kifejezés. Ha ez igaz, kiszámoljuk a pár második tagját; ez lesz a függvény eredménye. Ha az első tag nem volt igaz, a pár második tagját nem számoljuk ki, hanem a következő párt vizsgáljuk.

A függvényszerű nyelvekben a ciklust rekurzióval valósíthatjuk meg.

Rekurzív függvények

Rekurzióknak nevezzük, ha egy függvény vagy eljárás meghívja önmagát. Kölcsonösen rekurzívnak nevezünk két vagy több függvényt, ha meghívják egymást; így indirekten a függvény önmagát is meghívhatja. Kimutatták, hogy ami kölcsönös rekurzióval leírható, az leírható egyszerű rekurzióval is, csak egy sokkal bonyolultabb függvény kell hozzá. Mivel azonban a kölcsönös rekurzió megvalósítása sem költségesebb, használata viszont lényegesen kényelmesebb, azok a programozási nyelvek, amelyek megengedik a rekurziót, megengedik a kölcsönös rekurziót is. Például listának nevezünk egy olyan adatszerkezetet, amely elemek felsorolásából áll, és egy elem vagy egy szó, vagy egy allista. A Head, azaz fej nevű függvény visszaadja a lista első elemét. Az Atom nevű függvény pedig igaz értéket ad, ha az adott elem egy szó, és hamisat, ha az adott elem lista. A First, azaz első nevű függvény visszaadja a listában szereplő első szót, ha a lista első eleme szó: ha az első elem lista és benne az első elem szó, akkor azt és így tovább, függetlenül attól, hogy milyen mélyen beágyazva találja meg az első szót a listában:

```
First(x:lista) = COND(  
(Atom(Head(x)), Head(x)),  
(TRUE, First(Head(x)))
```

Annak, hogy egy függvény meghívja önmagát, természetesen csak úgy van értelme, ha valami feltételtől függően és az eredetitől eltérő argumentumokkal hívja meg önmagát, hiszen különben végtelen ciklusban tenné. Ezt azonban nem szokás vizsgálni, hiszen az első látásra legtökéletesebb függvénynél is előfordulhat (akár szándékosan, akár hibából), hogy bizonyos argumentumoknál mégis végtelen hívási sorozat keletkezik. Hasonló ez ahhoz, ahogy egy WHILE ciklusnak is lehet olyan feltétele, ami bizonyos körülmények között örökké telje-

sül, és ezért a program végtelen ciklusba jut. A nagy különbség az, hogy mivel a rekurzív függvényhívás mindig felhasznál egy kis darabot a memóriából, a végtelen rekurzió egyszer mindig véget ér hibajelzéssel, mivel elfogy a memória.

Ebből az is látható, hogy hiába indulunk ki totális függvényekből, az eredmény nem lesz feltétlenül totális függvény.

A LISP és társai

Az első függvényszerű nyelvet, a LISP-et 1958-ban definiálta J. McCharty. 1960-ra implementálták a LISP 1.5 nyelvet, amely nemcsak függvényszerű elemeket tartalmazott, de részként tartalmazta az 58-as ún. „tisza” LISP-et, és formai tekintetben nagyon hasonlított rá. Azóta is újra meg újra felmerül a vágy, hogy vissza kellene térni az eredeti LISP gondolatokhoz és egy tisztán függvényszerű nyelvet kellene létrehozni és használni. Született is egy sor ilyen nyelv, amelyek természetesen már további, újabb gondolatokat is tartalmaztak.

Az egyik legújabb ilyen nyelv a Miranda, amely elődeire, a SASL, KCR, HOPE és ML nyelvekre támaszkodik. Nem mondhatnám, hogy valamelyik is ezek közül különösebben elterjedt volna a gyakorlatban, de elméletileg érdekesek, és időnként a belőlük származó gondolatok hatással vannak a konvencionális utasításszerkezetű nyelvekre is.

A LISP nyelv viszont tagadhatatlanul igen nagy karriert futott be az elmúlt 25 év során. A mesterséges intelligencia alapvető nyelve volt hosszú ideig, és Amerikában még ma is az. Előnyei közé tartozik, hogy névvel ellátott szimbólumok listáján dolgozik, és ezek a listák — valamint a listákból összetett listák és más ehhez hasonló adatstruktúrák — a program futása közben dinamikusán keletkeznek és halnak meg. Az interpreter maga gazdálkodik a memóriával, a felhasználónak nem kell vele törődnie. Másik előnye, hogy nemcsak az adatok vannak listában ábrázolva, hanem a függvények is, és futás közben olyan adatokat hozhatunk létre, amelyek azután függvénydefinicióvá válnak és részt vesznek a program további végrehajtásában. Végül, de nem utolsósorban lényeges tulajdonsága, hogy a nyelv pontos működése viszonylag nagyon röviden és matematikai szabotossággal meg van adva. A megadás tartalmaz néhány kiinduló függvényt és azokat a szabályokat, hogy miként kell ezekből újabbakat létrehozni és hogyan kell az így létrehozott függvények meghívását értelmezni. (Folytatjuk.) FARKAS ERNŐ

Szoftver

Cikksorozatunkban először a gépi kódú programozást segítő három legfontosabb eszközzel, az **EDITOR**, az **ASSEMBLER** és a **MONITOR** programmal kapcsolatos alapvető ismereteket mutatjuk be. Aki gépi nyelven akar programozni, annak ezekre a programokra feltétlenül szüksége van.

A MONITOR-okról általában

A MONITOR egy gépi kódban megírt, általában 1–4 kb-ot nagyságú „kisegítőprogram”. Segítségével tudja a felhasználó a saját gépi szintű programjának működését ellenőrizni és az előforduló hibákat javítani. Ezt a folyamatot a program „belövésének” nevezzük. A számítástechnikai zsargonban a debug (ejtsd: dibag = polskaírás) kifejezés is eléggé elterjedt. A program belövése során általában a következő funkciókra van szükség:

- kijelölt memóriatartalom vagy adott regisztertartalom megjelenítése (kiírása) és esetleges módosítása,
- program indítása,
- töréspont elhelyezése a programban,
- lépésenkénti programvégrehajtás,
- program rögzítése háttértárolón és visszatöltése.

Tartalom megjelenítése és esetleges módosítása

A felhasználó programjának tesztelése, belövése során gyakran van szükség a tár egyes rekeszeinek vagy egy egész tártartománynak kilistázására a képernyőre. Ezzel egyrészt a program egyes utasításai, másrészt a program által használt változók ellenőrizhetők és a kívánt értékre módosíthatók. Az erre szolgáló parancs segítségével tudunk például kisebb rutinokat beírni a tárba, vagy a már meglévő program hibás utasításait átírni. A kilistázott és beírt adatok mind hexadecimális értékek. Ebben a számrendszerben tizenhat különböző számjegy van: 0123456789ABCDEF. Következésképpen 0AH (H a hexadecimális számrendszer jelzi) értéke a tízes számrendszerben 10, 0BH = 11, ... 0FH = 15, ezután következik 10H, ami a decimális számrendszerben 16.

A „belövés” alatt álló programban lévő hibák gyors felderítését hatékonyan segítheti, ha a program egyes jellemző pontjain a processzor regisztereinek — amelyeknek tartalmán az utasítások különböző műveleteket végeznek — aktuális értékét ki tudjuk írni a képernyőre. Ezzel gyorsan megtalálható az a pont (utasítás, programlépés), ameddig a program jól működik és amely

A MONITOR

után a hibát keresnünk kell. Szintén alapvető elvárás egy MONITOR-tól a regiszterek tartalmának módosíthatósága. Erre például akkor lehet szükség, ha csak egy programrészt akarunk vizsgálni, és ennek tesztelése előtt a regisztereket egy meghatározott tartalommal fel kell tölteni.

Program indítása

A MONITOR-nak ez a funkciója teszi lehetővé, hogy a felhasználó egyrészt a rendszerben levő többi programot (EDITOR, ASSEMBLER), másrészt a saját maga által írt és futtatni kívánt programokat megindíthassa. Az indítási (futtatási) parancs mögött mindig szerepel egy hexadecimális szám, amely a program kezdőcíme.

A programnak a futás végén mindig vissza kell térnie a MONITOR-ba.

Töréspont elhelyezése a programban

A program belövése során igen nagy segítséget nyújt, ha a programot egy, még az indítás előtt kijelölt címen is meg lehet állítani. Ekkor ugyanis — mint már említettük — a regiszterek és a programban használt változók tartalmának vizsgálatával könnyen eldönthető, hogy a program eddig a pontig helyesen vagy hibásan működött. A teljes programot több, logikailag jól elhatárolt részre bontva a hibásan működő programrészt rendkívül gyorsan meghatározható.

A program leállítása úgy történhet, hogy a kérdéses címen levő utasítást egy ugróutasításra cseréljük, mely a vezérlést — ha a program futása során az adott címet elérte — a MONITOR-nak adja át.

Természetesen ilyen leállítási feltételt — azaz töréspontot, angolul breakpoint — csak RAM-ban (Random Access Memory = véletlen elérésű tár, azaz írható és olvasható is) elhelyezett programba lehet beiktatni. ROM-ban (Read Only Memory =

csak olvasható tár) vagy EPROM-ban (Electrically Programmable Read Only Memory = elektronikusan programozható, csak olvasható tár) lévő programoknál a töréspont így természetesen nem alkalmazható. A RAM-beli program továbbindítása előtt a MONITOR a töréspont címen lévő eredeti utasítást visszaírja a helyére, és erről a címről folytatódik a program futása.

Lépésenkénti programvégrehajtás

Ha a töréspontok elhelyezésével sikerült meghatározni azt a programrészt, amelyben a program hibásan működik, akkor e részen belül a hibás utasítás vagy utasítássorozat megtalálásának módja a lépésenkénti programvégrehajtás. Ebben az üzemmódban ugyanis a felhasználói programnak (a belövés alatt álló programnak) mindig csak egy utasítása hajtódik végre, s így lehetőség van a regiszterek vagy a tár vizsgálatára, vagyis a végrehajtott utasítás helyes működésének ellenőrzésére.

Program rögzítése háttértárolón és visszatöltése

A programok fejlesztése mindig a tár RAM részében történik. A RAM-ok a tápfeszültség kikapcsolása után elveszítik a bennük lévő információt. Mivel egy program alapos belövése hosszabb időt is igénybe vehet, ezért szükség van a program tárolására valamilyen módon. Erre szolgálnak az ún. háttértárak, amelyek aránylag nagy tömegű adat befogadására képesek. Ezek általában mágneses tárolók, például magnókazetta vagy lemez. Régebben a lyukszalagot is kiterjedten alkalmazták.

TICK JÓZSEF—DR. KÓNYA LÁSZLÓ

Szemétyűjtés

A sztringmemória-terület gyors nagytakarítása

Aki olyan programokat ír, amelyekben sok sztringművelet van, előbb vagy utóbb tapasztalni fogja, hogy a gép munka közben percekig állni látszik. Ennek az az oka, hogy értékadásnál az új sztringet a gép nem a réginek a helyére teszi, hanem új helyre.

Eközben egyszer csak betelik a szabad memóriaterület.

A látszólagos semmittevés alatt a gép átvizsgálja az operatív memória tartalmát, és abból kitakarítja az időközben már feleslegessé vált sztringeket.

Az 1. lista szerinti program a sztringmemória-terület gyors nagytakarítására alkalmas rutin. A C64 ROM-jában levő nagyon lassú rendszerrutinál sokkal gyorsabban dolgozik.

A program tulajdonképpen kompromisszum: összesen és legfeljebb 2048 sztringet tud kezelni, amelyek a \$33/\$34...\$37/\$38 címeken levő sztringterületen helyezkednek el. Ez esetben a sztringek hossza tetszőleges lehet, de természetesen csak max. 255 karakterből állhat egy-egy sztring. Ha feltesszük, hogy egy-egy szövegsor hossza átlagosan 80 karakter, akkor az összes sztringek teljes hossza $80 \times 2048 = 163840$ karakter lehetne, ami sokkal nagyobb a C64 memóriájánál.

Ha azonban egy sztring csupán egyetlen karakterből állna, ami a szövegfeldolgozás esetén szinte sohasem fordul elő, akkor ez meghaladná a program képességeit. Ekkor a program hibajelzéssel leáll, és visszalép a BASIC szintre.

A programnak két startcíme van. Az 1. startcím, az 51 200 (\$C800) úgy viselkedik, mint a PRINT FRE(0) funkció. Elvégzi a sztringterület nagytakarítását, kiszámítja és kiírja a szabad memóriaterületet.

Azért, hogy elkerüljük a C64 saját rutinjának a működését, beiktattuk a 2. startot, az 51 203 címen (\$C803). Ha ezt hívjuk, akkor kiszámítja, hogy a szabad memóriaterület kisebb-e 510 bajtnál. Ez két maximális hosszúságú sztringnek felel meg.

A C64 eredeti rutinja minden sztringértékkadás után szabad memóriahelyet keres a sztring számára. Ha a szabad terület kisebb a szükségesnél, a rutin ugyan elvégzi a nagytakarítást, de ez nagyon lassan zajlik le.

Azért, hogy ezt megelőzzük, a programot hívjuk a 2. startnál. Ez megállapítja a szabad sztringterület méretét, és már akkor elvégzi a gyors nagytakarítást, amikor a ROM-rutin még nem lépne működésbe. Azt érjük így el, hogy a rendszerrutin soha nem fog lassan nagytakarítani. Ehhez az szükséges, hogy a sztringértékadás

sokat tartalmazó programokba minden értékadás (pl. $AS = \dots$) előtt hívjuk a 2. startot (SYS 51203). Mivel ekkor rendszerint nem zajlik le a nagytakarítás, ez szinte alig vesz igénybe futási időt.

A nagytakarítás után a program még egyszer ellenőrzi a szabad memóriaterület méretét. Ha ez még ekkor is 510 bajtnál kisebb lenne, figyelmeztető jelzés jelenik meg a képernyőn. Ekkor a felhasználónak kell valamilyen intézkedéssel szabad sztringterületet felszabadítania, mert különben a rendszerrutin rövidesen működésbe lép, és mivel az sem tud új területet felszabadítani, a program „out of memory” (memória-túlcsordulás) hibajelzéssel leáll.

Az 1. start és a 2. start jelű programrészek célja eltérő. Mindkettő a „nagytakarítás” programrészt hívja. Mivel ennek a programrésznek is szüksége van a memória 00. oldalán (zero page) néhány bajtnyi memóriahelyre, ezek tartalmát előbb átmenetileg ki kell menteni. Mivel ugyane memóriahelyeket a megszakító (interrupt) rutinok kiterjesztésére is használhatná a rendszer, a program a megszakítást kikapcsolja. Egyébként a program a RAM-ban foglal helyet, közvetlenül a ROM-terület alatt a \$F000...\$FFFF című részen. Amikor aktívvá válik, a ROM-ot időlegesen kikapcsolja. Amiatt is szükséges a megszakítási rutin kikapcsolása, mert ez is főként a ROM-ban foglal helyet.

A program először is megvizsgálja, hogy van-e egyáltalán szemét a memóriában. Ehhez előbb kiszámítja azon sztringek összes hosszát, amelyek a sztringmemória területén (\$33/\$34...\$37/\$38) vannak. Ha nincs szemét, a kiszámított sztringhosszak összege egyenlő a BASIC-RAM vége (\$37/\$38) és a sztringterület kezdete (\$33/\$34) közötti különbséggel. Egyéb tennivaló tehát nincs. Ha van szemét, akkor a sztringterületre mutató összes sztringtömb és sztringváltozó címét áthelyezi az operatív memória (RAM) \$F000...\$FFFF területére. Az áthelyezés során a címeket növekvő sorrendbe rendezi, és ezzel olyan leíró (deskriptor) címlistát készít, amit aztán felhasznál a sztringek áthelyezésénél, eltolásánál.

A sztringek eltolása a leírólista alapján alulról (\$F000) felfelé halad. Ez minden sztringet érint, amelyiknek a címe a sztringterületen a BASIC-RAM terület végétől lefelé található. Vagyis az első az a sztring lesz, amelyik közvetlenül a BASIC—RAM vége után következik.

Ezután sztringről sztringre haladva kiszámítja a szükséges címeket, majd ellenőrzi ezeket a tényleges címek felhasználásával. Ha ekkor különbség adódik, a sztringet eltolja a szükséges címre, és az új címet rendeli hozzá a sztringleíróhoz. Ha valamelyik következő sztringleíró is ugyanerre a sztringre mutat, akkor már csak a sztring új címét írja be a leíróba.

A szemétyűjtő program működésének bemutatására készült a demonstrációs program (2. lista). Ennek négy része van, és jól mutatja be a nagytakarító program képességeit és korlátait. Az első részben (10-40-es sorok) kiszámítja és a képernyőre írja a szabad memóriahelyek számát. Ekkor még nincs szemét a memóriában. Ezután a program szemétsztringeket hoz létre, és ekkor a rendező rész is aktívvá válik. Jelezni fogja, hogy a sztringek száma túllépte a megengedett határt, és visszalép a BASIC-be.

A második részben (50-80-as sorok) a sztringek számát a megengedett határon belül tartja úgy, hogy a program működhessen.

```

10 REM "SZTMEMTI B-BET"
20 REM BASIC BETOLTO A SZTRINGMEMORIA
30 REM TISZTITO PROGRAMHOZ
40 REM CHIP 86. DEC. P188-192
50 REM (C) P. K. BHATTACHARYA
60 REM FORD. & ATDOLG. TOTTH F. 87.03.10
100 DATA 4C,62,C8,20,46,C8,B0,4F,3A3
101 DATA 20,58,C8,20,7F,C8,4E,56,34B
102 DATA CB,B0,66,20,46,C8,B0,61,420
103 DATA A5,D3,8D,57,CB,A5,D6,8D,52F
104 DATA 58,CB,A9,20,A0,CB,20,1E,395
105 DATA AB,AE,53,CB,AD,54,CB,20,463
106 DATA CD,BD,A9,32,A0,CB,20,1E,40E
107 DATA AB,AC,57,CB,AE,58,CB,18,462
108 DATA 20,0A,E5,4C,79,C8,A5,33,374
109 DATA 38,E5,31,8D,53,CB,A5,34,3D2
110 DATA E5,32,8D,54,CB,C9,02,60,3EE
111 DATA A5,01,8D,5F,CB,A9,37,85,3C2
112 DATA 01,60,20,58,C8,20,7F,C8,308
113 DATA 4E,56,CB,B0,0C,20,46,C8,359
114 DATA AE,53,CB,AD,54,CB,20,CD,485
115 DATA BD,AD,5F,CB,85,01,60,78,3F2
116 DATA A2,07,B5,F7,9D,57,CB,CA,4DE
117 DATA 10,F8,A9,00,8D,56,CB,85,3E4
118 DATA F9,85,FA,A5,2D,85,F7,A5,56B
119 DATA 2E,85,F8,A5,F8,C5,30,90,4CD
120 DATA 08,D0,26,A5,F7,C5,2F,B0,43E
121 DATA 20,A0,00,B1,F7,30,11,C8,371
122 DATA B1,F7,10,0C,C8,20,68,CA,3DE
123 DATA 4E,56,CB,B0,03,20,A7,CA,3B3
124 DATA 20,BD,CA,4C,9B,C8,20,C9,43F
125 DATA CA,A5,F8,C5,32,90,08,D0,4C6
126 DATA 33,A5,F7,C5,31,B0,2D,A0,442
127 DATA 00,B1,F7,30,E9,C8,B1,F7,531
128 DATA 10,E4,20,88,CA,A5,F8,CD,4D0
129 DATA 54,CB,D0,07,A5,F7,CD,53,4B2
130 DATA CB,F0,D6,20,66,CA,4E,56,485
131 DATA CB,B0,03,20,A7,CA,20,B7,3E6
132 DATA CA,4C,E5,C8,A5,37,38,E5,4BC
133 DATA F9,AA,A5,38,E5,FA,C5,34,558
134 DATA D0,07,E4,33,D0,03,4C,07,314
135 DATA CB,A5,2D,85,F7,A5,2E,85,471
136 DATA F8,20,DC,CA,A8,91,F9,C8,5B8
137 DATA D0,FB,E6,FA,D0,F7,A9,F0,70B
138 DATA 85,FA,D0,03,20,BD,CA,A5,49E
139 DATA F8,C5,30,90,08,D0,2C,A5,426
140 DATA F7,C5,2F,B0,26,A0,00,B1,412
141 DATA F7,30,E9,C8,B1,F7,10,E4,574
142 DATA 20,B4,CA,20,66,CA,4E,56,392
143 DATA CB,B0,07,86,FD,85,FE,20,4A8
144 DATA 14,CA,20,BA,CA,4C,37,C9,3CE
145 DATA 20,C9,CA,A5,F8,C5,32,90,4D7
146 DATA 08,D0,37,A5,F7,C5,31,B0,451
147 DATA 31,A0,00,B1,F7,30,E9,C8,45A
148 DATA B1,F7,10,E4,20,88,CA,A5,4B3
149 DATA F8,CD,54,CB,D0,07,A5,F7,557
150 DATA CD,53,CB,F0,D6,20,66,CA,501

```

```

151 DATA 4E,56,CB,B0,07,86,FD,85,42E
152 DATA FE,20,14,CA,20,B7,CA,4C,3E9
153 DATA 87,C9,A5,37,85,33,A5,38,3C1
154 DATA 85,34,20,DC,CA,85,FE,20,422
155 DATA E5,CA,AA,F0,54,88,B1,FB,5D1
156 DATA 8D,55,CB,C8,B1,FB,AA,C8,593
157 DATA B1,FB,C5,FE,D0,04,E4,FD,624
158 DATA F0,2F,85,F8,86,F7,48,A5,506
159 DATA 33,38,ED,55,CB,85,33,B0,3E0
160 DATA 02,C6,34,68,C5,34,D0,04,331
161 DATA E4,33,F0,0D,AC,55,CB,88,468
162 DATA B1,F7,91,33,88,C0,FF,D0,583
163 DATA F7,A5,F7,85,FD,A5,F8,85,637
164 DATA FE,A0,01,A5,33,91,FB,C8,4CB
165 DATA A5,34,91,FB,20,F9,CA,D0,518
166 DATA A6,4C,07,CB,A5,F9,48,A5,44F
167 DATA FA,48,A5,F9,38,E9,02,85,488
168 DATA F9,B0,08,C6,FA,A5,FA,C9,5D9
169 DATA F0,90,1F,20,E5,CA,B1,FB,51A
170 DATA AA,C8,B1,FB,C5,FE,30,06,577
171 DATA D0,10,E4,FD,B0,0C,A5,FB,51D
172 DATA 91,F9,C8,A5,FC,91,F9,4C,5C9
173 DATA 1A,CA,A0,02,A5,F7,91,F9,4AC
174 DATA C8,A5,F8,91,F9,68,85,FA,5D6
175 DATA 68,85,F9,20,F9,CA,D0,05,49E
176 DATA 68,68,4C,13,CB,60,A0,00,2FA
177 DATA B1,F7,F0,16,8D,55,CB,C8,523
178 DATA B1,F7,AA,C8,B1,F7,C5,2E,5B5
179 DATA 90,08,D0,0B,E4,2D,F0,02,376
180 DATA B0,05,A9,01,8D,56,CB,60,36D
181 DATA C8,B1,F7,18,65,F7,8D,53,4C4
182 DATA CB,C8,B1,F7,65,F8,8D,54,579
183 DATA CB,C8,B1,F7,AA,20,BA,CA,589
184 DATA 20,B4,CA,CA,D0,FA,60,AD,53F
185 DATA 55,CB,18,65,F9,85,F9,90,4A4
186 DATA 02,E6,FA,60,A9,02,2C,A9,3C2
187 DATA 03,2C,A9,05,2C,A9,07,18,1D1
188 DATA 65,F7,85,F7,90,02,E6,F8,548
189 DATA 60,A0,03,B1,F7,48,88,B1,42C
190 DATA F7,18,65,F7,85,F7,68,65,4B4
191 DATA F8,85,F8,60,A9,F0,85,FA,5ED
192 DATA A9,00,85,F9,60,A9,35,85,3EA
193 DATA 01,A0,00,B1,F9,85,FB,C8,493
194 DATA B1,F9,85,FC,A2,37,86,01,48B
195 DATA 60,A5,F9,18,69,02,85,F9,3FF
196 DATA 90,02,E6,FA,A5,FA,60,A2,513
197 DATA 07,BD,57,CB,95,F7,CA,10,44C
198 DATA F8,58,60,A9,40,A0,CB,20,424
199 DATA 1E,AB,20,82,CA,4C,07,CB,353
200 DATA 0D,11,53,49,45,20,48,41,1A8
201 DATA 42,45,4E,20,4E,4F,43,48,21D
202 DATA 20,00,20,42,59,54,45,53,1C7
203 DATA 20,46,52,45,49,20,20,00,186
204 DATA 0D,5A,55,20,56,49,45,4C,20C
205 DATA 45,20,53,54,52,49,4E,47,23C
206 DATA 53,0D,00,00,00,00,00,00,060
290 :

```

Néhány másodperc alatt végrehajtja a szemet nagytakarítását (alig vesszük észre), ami a C64 BASIC-jének körülbelül hat percig tartana.

A harmadik részben (100-160-as sorok) a nagytakarító prog-

ram 2. starttal való hívásának hasznosságát mutatja be. A bal felső sarokban kis négyzet villogása jelzi, amint minden ciklusban megvizsgálja, hogy mennyi szabad memóriahely van még. Ha a négyzet villogása rövid időre megáll, az mutatja, hogy ezalatt zajlik le a

```

300 SI=54272:FOR I=0 TO 20:POKE SI+I,0:
301 NEXT:POKE SI+24,15:REM SID
310 PRINT "□"
320 X=35:XX=33:FOR I=0 TO 106:
321 FOR J=0 TO 7
330 : READ Z$:GOSUB 500:IF F=9 THEN 700
340 : POKE 51200+8*I+J,D:DM=DM+D:NEXT J
350 :READ Z$:GOSUB 500:DM=DM-D
360 : IF DM<>0 THEN A$="OSSZEG":X=10:
361 : IF DM<>0 THEN XX=17:ZZ=500:GOTO700
370 PRINT "■";I+100:GOSUB 600:NEXT I:
371 RESTORE
390 :
400 AD=51200:HI=INT(AD/256):LO=AD-256*HI
410 INPUT "GEPI KODU PROGRAM NEVE";A$
420 OPEN 1,8,1,A$:
421 PRINT#1,CHR$(LO);CHR$(HI);
430 FOR I=0 TO 106:FOR J=0 TO 7
440 : READ Z$:GOSUB 500
450 PRINT#1,CHR$(D);:NEXT J
460 READ Z$:NEXT I
470 CLOSE 1:GOTO 800
490 :
500 D=0:FOR S=1 TO LEN (Z$):
501 H=ASC(MID$(Z$,S))-48:H=H+7*(H>9)
510 : IF H>16 OR H<0 THEN F=9:A$="IRAS":
511 : IF H>16 OR H<0 THEN X=15:ZZ=500:
512 : IF H>16 OR H<0 THEN RETURN
520 D=D*16+H:NEXT S:RETURN
590 :
600 POKESI+1,X:POKESI+6,247:POKESI+4,XX
601 FOR Z=0 TO ZZ:NEXT Z:POKE SI+4,XX-1
602 RETURN
690 :
700 GOSUB 600:PRINT "■ "A$"HIBA A":
701 PRINT 100+I;". SORBAN!"
800 POKE SI+4,0:POKE SI+24,0

```

1. lista

nagytakarítás. Végül többször kapunk jelzést arra, hogy a memória megtelően van.

Figyelmet érdemel, hogy maga a demonstrációs program is helyet foglal el a memóriában. Ez érzékelhetővé is tehető. Ha a demo programot lerövidítjük, például elhagyjuk a REM-eket, akkor nem jelenik meg a figyelmeztetés. Ha pedig meghosszabbítjuk a demo programot, például több REM sort írunk bele, akkor előfordulhat, hogy a C64 saját rutinja aktiválódik. Hosszabb várakozási idő után a program felvilágosít minket arról, hogy a gép „out of memory”, vagyis túlsordult.

A demo program negyedik része (200-220-as sorok) bizonyítja, hogy a figyelmeztető jelzés után a kurzor ugyanott jelenik meg újra, ahol előzőleg látható volt, tehát a figyelmeztetés után minden további nélkül folytathatjuk a munkát.

Ha a gépi kódú részt valamelyik monitorprogrammal adjuk be, akkor a DATA sorokban lévő hexadecimális számokat közvetlenül billentyűzhetjük, és nem kell beadni a sorok végén levő háromjegyű hexa számokat. Ezeket ugyanis csak a BASIC-betöltő használja fel a DATA sorok helyességének ellenőrzésére.

A nagytakarító program DATA listájának végén van a BASIC-betöltő rész. Ez a RUN után összehasonlítja a sorok első nyolc számának az összegét a kilencedik számmal, és ha nincs különbség, betölti azokat a megfelelő memóriahelyekre. Ezt a folya-

```

5 REM "DEMO SZTMEMTI"
6 REM DEMO PROGRAM A SZTRINGMEMORIA
7 REM TISZTITO MUKODESENEK BEMUTATASARA
10 DIM A$(2048):PRINT "□ 'SZMT' DEMO"
11 REM "□"=<SHIFT>+<CLR/HOME>
20 FOR I=0 TO 2048:A$(I)=CHR$(65):NEXT:
21 PRINT "■ 1. START":REM "■"=<CRSR>
25 PRINT "■ MEG NINCS SZEMET!"
30 SYS51200:A$(0)="BHATTACHARYA":
31 PRINT "■ SZEMET SZTRINGEK KESZITese"
40 SYS51200:
41 PRINT "■ SZTRINGEK SZAMA TUL NAGY!"
45 :
50 CLR:DIM A$(2047)
60 FOR I=0 TO 2047:A$(I)=CHR$(65):NEXT:
61 PRINT "■ 1. START - SZEMET NELKUL!"
70 SYS51200:A$(0)="BHATTACHARYA":
71 PRINT "■ SZEMET SZTRINGEK KESZITese"
80 PRINT:SYS51200:
81 PRINT"■ SZTRINGEK SZAMA NEM TUL SOK"
90 :
100 PRINT"■ HOSSZU SZTRINGEK KITOLTIK":
101 PRINT"A MEMORIAT EGESZEN A HATARIG"
110 CLR:DIM A$(799):A$=CHR$(65)
120 PRINT"■ 2. START. SZEMET SZTRINGEK":
121 PRINT "          UJBOLI LETREHOZASA"
130 FOR I=1 TO 799:A$(I)=A$+A$(I-1)
140 IF LEN(A$(I))>92 THEN A$(I)=""
150 PRINT"■ ■":SYS51203:PRINT"■ ":NEXT
160 PRINT "■ 1. START":SYS51200:
161 PRINT
190 :
200 PRINT SPC(12)"BHAT";
210 SYS51203:FOR I=0 TO 700
220 NEXT:SYS51203:PRINT "TACHARYA";

```

2. lista

matot a képernyőn is figyelemmel kísérhetjük: megjelenik az éppen ellenőrzött DATA sor száma, valamint hangjelzést is ad a gép. Ha nincs hiba a DATA sorokban, akkor megkérdezi, hogy milyen néven tárolja a gépi kódú programot, majd felveszi a mágneslemeze. Ha mágnesszalagon akarjuk tárolni a programot, akkor a 420-460-as sorokban a perifériakódot meg kell változtatni.

A program fontosabb adatai

Helye a memóriában:	\$C800...\$CB60 (51200...52064)
Munkaterülete:	\$F000...\$FFFF (61440...65535)
1. start címe:	\$C800 (51200)
2. start címe:	\$C803 (51203)

A sztringek száma a sztringmemória-területen max. 2048.

Miért nem stupid a MUPID?

avagy:

Milyen az intelligens videotex-dekóder? IV.

Sorozatunkban eddig áttekintettük a MUPID belső felépítését, főbb üzemmódjait, és a vtx-alkalmazások közül a fontosabb információbeviteli lehetőségeket. Ebben a részben a MUPID néhány lényegesebb videotexes rendszerprogramját, valamint jellemzőbb mikroszámítógépes alkalmazását mutatjuk be.

Videotex segédprogramok

Az M-DISK-hez mellékelt rendszerlemezre a MUPID cég a már említett szerkesztőprogramokon kívül egyéb, a videotexezést segítő programokat is elhelyezett. Ezek jó része az osztrák (részben az NSZK) vtx-központból is lehívható. Most csak a lényegesebbeket emeljük ki. A programok a lemeztől menüből vagy *fájlnév#; a vtx-központból szintén menüből vagy közvetlen oldalszám megadásával (*oldal-szám#) hívhatók le.

A *btxtodisk* program vtx-oldalak lemezre másolását támogatja, és a művelet általában problémamentes. Nem így a teleprogramok lemezre mentése! Egyrészt sok szerző, szoftverház védi portékáját valamilyen módon a másolás ellen, másrészt a rosszabb minőségű vtx-központ-vtx-terminál összeköttetésekre a megbízhatóság érdekében külön TSW-betöltést (TSW: a Telesoftware = teleprogram rövidítése) segítő program hívható le, amely nem mindig működik együtt a lemezre másoló programmal. A helyzetet az is bonyolítja, hogy ha a — legtöbbször BASIC nyelven megírt — TSW speciális utasításokat (SEND, FETCH stb. lásd később) tartalmaz, ezeket a fordítóprogram nem érti, és ezért további be/kiviteli rutinokat kell a gépbe tölteni. A MUPID „lelkivilágát” jobban ismerve, a problémák némi bűvészkedéssel természetesen megoldhatók.

A teleprogramoknál tartva: ezek betöltési ideje — ha sérülés miatt nem kell a központnak adatblokkot ismételnie — rövidebb programoknál 45–90 másodperc, de például a digitális képet megjelenítő vagy a NAPLPS megjelenítést értelmező programok esetében 5-6 perc. Az M-DISK-ről való lehívásnál ezek az időtartamok negyedére vagy tizenhatodára csökkennek.

A *line-dump* (vonali betöltés) és a *single step display* (lépésenkénti megjelenítés) segédprogramok lehetőséget nyújtanak a MUPID által vett és kiküldött karaktereknek (tehát a vezérlőkaraktereknek is) a megjelenítésére ASCII vagy hexadecimális kódban. A borítón látható Európa-térkép alfageometrikus oldalt leíró adatok karakterenkénti érvényre jutása figyelhető meg, miközben a képernyő alsó sorában az

```
Diskette DRUCKPR          581a      MUPID
4. PRINT PROGRAMS
```

```
1 Printer-independent   Text-Print
```

```
EPSON-FX80, Mannesmann Tally MT85:
```

```
2 Text-Hardcopy (king-size)
```

```
3 Hardcopy (Alpha-mosaic, C2-Graphics
  HC standard)
```

```
4 Text-Print with special characters
  (Dip-Switch SW 1/4 "OFF")
```

```
Mannesmann Tally MT80+:
```

```
5 Hardcopy (Alpha-mosaic, C2-graphics
  HC standard)
```

```
Mannesmann Tally MT160:
```

```
6 Text-Hardcopy (king-size)
```

```
7 Hardcopy (Alpha-mosaic, C2-graphic,
  HC standard)
```

```
9 Explanation
```

```
0 Directory
```

1. ábra

utoljára vett 8 karakter és hexadecimális kódja (kék háttérszínnel) jelenik meg.

Az *edit links* menüszervező program támogatja a szerkesztőt valamely lemezoldalon lévő vtx-oldalak tetszés szerinti egymáshoz láncolásának és menüből való lehívhatóságának kialakításában. Az így létrehozott alkalmazói (felhasználói) felület egy házon belüli (in-house) rendszeréhez hasonló, vagyis a lemezoldal a lehíváskor nemcsak nevével jelentkezik be, hanem mindjárt a rajta lévő fájlok menüválasztási lehetőségét is kínálja.

Hasonló a *demo* program használata, mellyel a lemezen lévő, mintegy 50-60 oldal egymás utáni automatikus megjelenésének sorrendje és időtartama előre programozható (áruházakban, boltok kirakataiban, várócsarnokokban való demonstráció céljaira).

A *framedump* (memóriából történő oldalbevitel) nevű program az információszolgáltatásokat támogatja a lemezen előkészített vtx-oldalaink rendszerbe töltésében. A program futása során először a vtx-központ

szerkesztőrendszerét kell meghívni, majd a szerkesztő jelszó megadása után választani kell a központ által felkínált lehetőségek (oldal törlése, új oldalak bevitel, meglévő oldal tartalmának vagy paramétereinek megváltoztatása) közül. Oldalparamétereken olyan jellemzőket kell érteni, mint az oldal azonosítószáma, melynek megadásával az oldal közvetlenül lehívható; ha aloldal, akkor melyik (ezt az angol ábécé kisbetűivel kell jelölni); van-e „zár” rendelve az oldalhoz, azaz korlátozott-e az oldalhoz való hozzáférés és milyen mértékben; az oldal ára (0,1–99,9 schilling) és végül a típusa, azaz információs vagy válaszoldal. Ezután kell megadni, hogy az M-DISK melyik olvasójában helyezkedik el az illető oldal és milyen néven, majd elkezdődik az oldal vtx-központba töltése, ami ugyan jóval egyszerűbb és gyorsabb a vonali szerkesztésnél, de több oldal bevitelénél a paraméterek megadása nagyon időigényes.

Ennek automatikussá tétele érdekében fejlesztették ki a külön lemezen található *auto-framedump* nevű programot. Ezzel

mindezek a műveletek helyben előre elvégezhetők, és a több tíz oldalra is kiterjeszhető betöltés sikerességéről a MUPID és a központ közötti párbeszéd alapján nyomtatott lista is készül.

Végül, de nem utolsósorban a már említett rendszerlemezeken található a különböző nyomtatóprogramok, melyek angol nyelvű menüje az 1. ábrán látható.

Az eddigiek során — mint azt sorozatunk elején jeleztük — a MUPID-ot elsősorban a vtx-alkalmazások szemszögéből ismertettük. De most lássuk, milyen is

A MUPID mint mikroszámítógép

A hagyományos mikrogépfunkciók természetesen elemei ennek a gépnek is, jóllehet mindez (BASIC, monitor üzemmód, assembly programozás stb.) nem ROM-ban van, hanem külön kell RAM-ba tölteni. A gép kettős természetéből fakadóan igazi csemegeként kínálkozik, hogy egyrészt a MUPID mint mikroszámítógép például BASIC-ből erőforrásként meghívhatja a vtx-központot, másrészt a MUPID-ot mint vtx-dekódot támogatja a számtalan vtx-orientált alkalmazói program. Nézzük sorra az ismertebb lehetőségeket!

A MUPID BASIC-ben a rendszerlemezeken található BPES (BASIC Program Entwicklung System = BASIC fejlesztő rend-

1. BASIC program-fejlesztőrendszer

- 1 Integer-BASIC
- 2 Lebegőpontos BASIC
- 3 BASIC újraindítás
- 4 Program újraindítása inicializálással
- 5 Program újraindítása inicializálás nélkül
- 6 Listázó program
- 7 BASIC segédprogramok
- 9 Magyarázat
- 0 Tartalomjegyzék

BASIC segédprogramok

- 1 Renumber
- 2 Párhuzamos betöltés és futtatás
- 3 Mozgató modulok
- 4 Hardcopy alprogram
- 5 Hardcopy Modul
- 6 Másolás elleni védelem
- 7 CMOSIO Modul
- 8 80 karakteres modul
- 9 Magyarázat
- 0 Tartalomjegyzék

3. ábra

Speciális MUPID-BASIC utasítások:

Vtx-utasítások

TELANFANG	a vtx-központ automatikus hívása
TELENDE	a vtx-központra való kapcsolat automatikus bontása
FETCH	a lehívott vtx-oldal sorainak egy string-tömb elemeihez történő rendelése
SEND	string küldése a vtx-központra (pl. közvetlen oldalszám)
CREATE	vtx-oldal központra történő betöltése vagy lemezfájlok előállítására
CHAIN	programból újabb program behívása a vtx-központra

Grafikus utasítások

DRAW	grafikus elemek definiálását és megrajzolását megelőző utasítás
LIN	vonal rajzolása
BOG	körív rajzolása
ATL	vonalattributum beállítása
KRE	kör rajzolása
ATF	mintázat-attributum beállítása
TEX	grafikus írás
FD	szín definiálása

2. ábra

szer) segítségével programozható, mely elsősorban az információs szolgáltatónak nyújt támogatást a vtx-rendszerbe tölthető teleprogramok írásánál, de természetesen bárki használhatja helyi programírással és a programok lemezre vagy kazettára mentésére is.

A BPES főbb sajátosságai:

- a programírást menü támogatja,
- az egyes BPES üzemmódok arra jellemző háttérszínnel is jól megkülönböztethetők (lásd a borítón).

BASIC változatok:

— I(nteger)-BASIC: csak egész számú változókat enged meg, a vtx-specifikus alkalmazásoknál ez elegendő és gyorsabb műveletvégzést tesz lehetővé,

— G(leitkomma)-BASIC: lebegőpontos számábrázolás, ahol a számolási pontosság 7 és 61(!) digit között szabadon megadható.

Programfordítás: értelmezőprogram segítségével. A BASIC-ben írt szöveg a végleges fordítás előtt egy átmeneti tárból közbeeső kódok formájában (3 program-

bájt=4 karakter) tárolódik. Minden áttöltés (lemezre, vtx-központra stb.) ebben a TSW formátumban történik.

Maximális programhossz: 32 kbájt, mely egy speciális rendszerparanccsal 64 kbájt-ra növelhető.

Teszt üzemmódok: menüválasztásnál lépésenkénti üzemmód vagy nyomkövetés.

A MUPID-BASIC különlegességei a BASIC egyéb nyelvjárásaihoz képest (lásd 2. ábra):

- speciális utasítások a vtx-központra való információcseréhez,
- a CEPT grafikus lehetőségek támogatása.

Az egyéb BASIC segédprogramok a 3. ábrán láthatók.

A MUPID-ban M(UPID)CP/M fejlesztőrendszer és operációs rendszer is betölthető. Ehhez az M-DISK mágneslemezegység szükséges, mivel ilyenkor a MUPID egy soronként 80 karaktert megjelenítő terminálként, az M-DISK pedig központi egységként működik. A felhasználó számára mindez egy 64 kbájtos CP/M operációs rendszer alatt futó számítógépként viselkedik. A programot a MUPID cég lemezen árulja, és az operációs rendszeren kívül megtalálható rajta a MUPID-ot 80 karakteres üzemmódba állító program, különböző adat- és fájlmosó, -módosító és -törlő programok, valamint a lemezeket formázó és másoló program. Az MCP/M alatt futó és már széles körben rendelkezésre álló programok: a WORDSTAR, a MULTIPLAN, a DBASE II, a C-COMPILER, a PASCAL-COMPILER és a Z80 ASSEMBLER és LINKER. (Folytatjuk.)

JURENKA OSZKÁR

Az üzletekben egyre gyakrabban (és — igen lassan bár, de vitathatatlanul — csökkenő áron) jelennek meg a CD (compact disc) lemezjátszók vagy a már közkeletű nevükön: lézerlemezjátszók. Ezekről annyi közismert, hogy, a hagyományos eljárással készült hanglemezeket nem tudják lejátszani, viszont az egészen más hangrögzítési technológiával előállított, kisebb méretű, „fizikai barázdákat” nem tartalmazó, újfajta lemezeket igen, és a hangminőségük, illetve a hangreprodukáló képességük sokszorta jobb a közönséges lemezjátszókénál

A jövő ígérete

Optikai tárolás ma és holnap

A látványos minőségjavulás kétségtelenül az új technológiának, a digitális hangrögzítésnek és a lézeres letapogatásnak (tehát a mechanikus komponensek nagymértékű kiküszöbölésének) köszönhető.

Jóval kevésbé köztudott azonban mind a mai napig az a tény, hogy CD-ket a számítástechnikában (jelenleg még szinte kizárólag a nagy információs rendszereknél) is eredményesen használnak nagy kapacitású, gyors elérésű háttértárolóként. A történeti hűség kedvéért meg kell jegyeznünk, hogy CD-k jóval előbb megjelentek a számítás-(illetve hadi-)technikában, mint a komerciális elektronikai termékek sorában; ez esetben is ugyanaz játszódott le, mint már korábban annyiszor máskor (például néhány évtizede a kazettás magnóknál; a „compact” elnevezés eredete ugyanaz, mint a hagyományos audiokazetták C jelzése).

A számítástechnikában az „optikai forradalmat” jóval korábban ígérték. Már a 70-es évek elején, amikor éppen hogy csak sikerült a lézert ipari keretek közé szorítani és elnyomni a szinte kizárólag „életveszélyes fegyver” hírét, megjelentek a kísérleti laboratóriumokban az optikai memóriák (holografikus tárolók). Ezek a koherens lézersugarak azon képalkotó tulajdonságát próbálták meg kihasználni, hogy egy kép bármely kis részlete hordozza a teljes képi információt. Ha ezt sikerülne megbízhatóan átültetni a gyakorlatba, akkor igen nagy tömegű információ ma még szinte hihetetlenül hatékony tárolása és igen gyors visszakeresése válna lehetségessé. Ennek elméleti alapjai — hála Gábor Dénes Nobel-díjas tudósunknak — már léteznek. Az optikai forradalom azonban — a kétségtelenül létező eredmények, például az üvegszál adatátviteli vonalak ellenére — késik. Lehet, hogy a CD az első igazi jele?

Nézzük meg a CD-ket számítástechnikai szemszögből. Mi is ez a CD? Egyszerűen egy 12 cm átmérőjű, 1,2 mm vastag műanyag lemez (közepén egy 1,5 cm átmérőjű pozicionáló lyukkal), amelyet fény irányába tartva a szivárvány minden színében pompázik. Ez a kis lapocska azonban 550 Mbájtnyi adatot képes hordozni, ami körülbelül 1500 hajlékonylemezzel (vagy körülbelül 250 000 átlagos könyvdallal, egy nagyobbfajta enciklopédiával) egyenértékű. A mai CD egységekkel a lemezen tárolt bármely információ 2-3 mp alatt képernyőn megjeleníthető.

A CD technológia

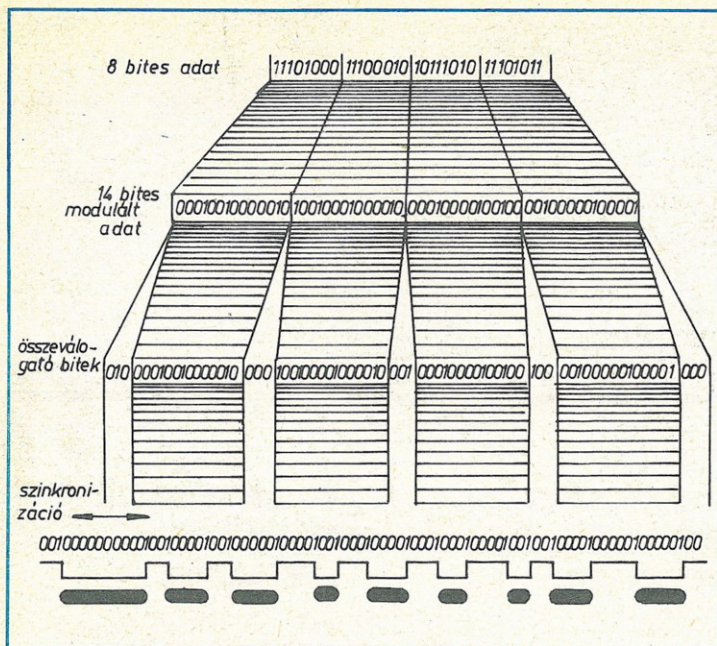
Az igen jó paraméterei ellenére a lemezek előállítása és az információ rögzítése meglepően egyszerű. Előjáróban ki kell emelni, hogy a jelenleg elterjedt típusok ún. CD-ROM (compact disc—read only memory) tárolók, vagyis — ellentétben a hagyományos lemezekkel — az információt (például egy nagy adatbankot) megváltoztathatatlan formában, gyárilag rögzítik, azt törölni vagy felülírni nem lehet. Léteznek azonban már CD/I (compact disc interactive) egységek is, amelyekről a későbbiekben teszünk említést.

A CD-ken az információ speciálisan kódolt formában helyezkedik el: szemcsék (angolul *pit*-nek nevezik, ami hozzávetőlegesen felmaródást jelent) és sima részek (*land*) sorozataként. Először egy mesterlemez hoznak létre (üvegből), melyen a körülbelül 0,6 μm széles és 0,12 μm magas szemcséket lézersugár készíti. A szemcsék közötti sima felület 0,9–3,3 μm hosszú lehet. Az információ — a hagyományos lemezektől eltérően — folytonos spirál alakjában helyezkedik el. E spirál „menetemelkedése”, tehát a szomszédos „sávok” távolsága 1,6 μm , tehát a CD sávsűrűsége 16 000 sáv/inch, ami majdnem 170-szerese a hagyományos hajlékonylemezeknek.

A mesterlemezről polikarbonát-műanyag lemezeket lehet szinte tetszőleges példányszámban nyomni: ez a felhasználói információhordozó. Ezt védő lakkréteg borítja, mögé vékony, filmvisszaverő alumíniumfilmet visznek fel.

A CD-ROM olvasása

A lemezről az információ GaAs (gallium-arszenid) lézersugárral olvasható vissza. A megfelelő tulajdonságú (fókuszált, pozicionált) sugarat optikai fej állítja elő. A visszavert fénysugár mennyisége jelzi, hogy a lemezen szemcsét vagy sima felületet érzekelt: a szemcsé szétszórja a sugarakat, a sima felületről

nagyrészt visszaverődik az optikai fej irányába. A visszavert fényt egy fényérzékelő az intenzitással arányos erősségű elektromos árammá alakítja. Az áramtérítés változtatható át aztán számítógéppel értelmezhető információvá.

Hibavédelem és -javítás

Ha az információhordozókat cseréljük, azaz az információt egyik megjelenési formájáról átalakítjuk egy másikra, megvan a veszélye annak, hogy tartalma torzul, hibásan vagy egyáltalán nem lesz értelmezhető. Ez a veszély természetesen fennáll akkor is, amikor a mágneses hordozón tárolt információt visszük át CD-re. Selejtes CD-k leggyakoribb okai a rosszul kialakított szemcsék, a fényvisszaverő anyag hibái, valamint a polikarbonát károsodása (megjegyzendő, hogy az egyszer már jól legyártott CD csak igen komoly fizikai hatás következtében sérül meg). Hibajavító eljárás nélkül a lemez fizikai elégtelenségei súlyos bithibákhoz vezethetnek, ezért a CD mesterlemez gyártásakor hibajavító kódolást alkalmaznak. A CD technológiában a kisebb anyaghiba igen valószínű, így a most ismertetendő javítóeljárás a selejtszázalékot nagymértékben csökkenti, tehát annak ellenére, hogy a lemezkapacitás ezzel majdnem 70%-kal csökken, a teljes CD technológia gazdaságossága növelhető.

Az információt korábban a papír- és mágneses hordozón, újabban a CD-ken olyan bitsorozat képviseli, amelyet ún. csatornakóddá kell konvertálni, ugyanúgy, mintha a biteket kommunikációs csatornán való átvitelre készítenék elő. A nagy kapacitású háttértárolók — beleértve a CD-ket is — bináris (azaz kétállapotú) csatornakódot használnak. A CD-ROM-ok esetében a csatornakódok a szemcsékkel és sima részekkel leirt információs „terület” kezdetét és végét jelzik.

A CD-ROM-gyártásnál használatos bináris csatornakódot EFM-nek (eight-to-fourteen — nyolcról tizennégyre — modulá-

ciónak) nevezik. Az EFM a felhasználói adatokat, a hibajavító adatokat, a címinformációkat és más szükséges kódokat csatornabit-sorozattá alakítja. A csatornabiteket bináris jelekké, majd pedig szemcsékké alakítják.

A CD egységekben lévő optikai olvasófej a modulációt ellenkező irányba hajtja végre, így visszaállítja az eredeti felhasználói és hibajavító információt.

Az ábrán látható, hogyan feleltethető meg bináris csatornakódoknak szemcsék sorozata a CD-n. A megszokott mágneses hordozókkal ellentétben a CD-ROM csatornakódokban az 1-esek és 0-k nem magát a digitális információt jelentik, hanem az 1-esek a változásra, a 0-k a változás hiányára utalnak.

Mivel két átmenet (két 1-es csatornabit) nem követheti egymást, a gyártók három szabványos csatornabitet hagynak a szomszédos átmenetek közötti legkevesebb elválasztásához. A szemcsék és sima területek sorozatának tehát a legnagyobb hossza 11 bit, és az egy bájt ábrázolásához minimálisan szükséges bitek száma 14. Ez a 14 csatornabit alkotja a CD-ROM szimbólumot. Végül három „összeválogató” csatornabitet használnak az egy adatsorozaton belüli szimbólumok összekapcsolására, tehát összesen 16 csatornabit szükséges minden felhasználói bájtához. A lemezes információtárolásra jellemző szinkronizáció 24 (17 bites) szimbólumból áll, amelyet további 24 csatornabit és 3 „összeválogató” bit egészít ki. A CD-ROM alap információs egysége, az ún. keret úgy jön létre, hogy még további vezérlő és megjelenítésvezérlő, valamint hibajavító karaktereket illesztenek a bitsorozathoz. A CD-ROM keretinformációiról eddig elmondottakat a következőképpen foglalhatjuk össze:

adat	$24 \times (14 + 3)$	csatornabit
szinkronizáció	24 + 3	csatornabit
vezérlés	$1 \times (14 + 3)$	csatornabit
hibajavítás	$8 \times (14 + 3)$	csatornabit

1 CD-ROM
információs keret: 588 csatornabit

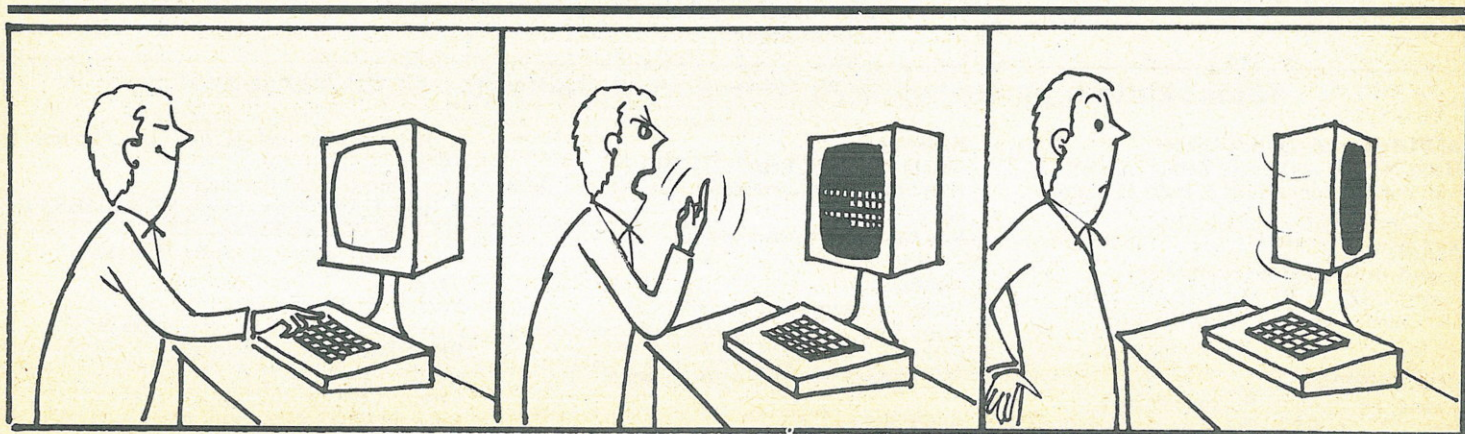
A lemez szervezésére ezenkívül még jellemző a blokk, amely 98 keretet tartalmaz. A fenti összefoglalásból megfigyelhető, hogy 24 felhasználói bájt tárolásához 588 csatornabit szükséges, tehát a lemez kihasználtsági foka valamivel jobb 30%-nál.

A CD/I

A CD technológiánál már említettük, hogy létezik ún. interaktív CD is: ezt nevezik CD/I-nek. Ez azonban nem olyan értelemben jelent interaktivitást, hogy a lemezre felhasználói módon írni is lehet. A CD/I elsősorban önálló használatra készül, nem számítógép perifériájának — sőt nem is elsősorban számítástechnikai célra.

A CD-ROM — mint említettük — előre rögzített, digitális információt tartalmaz. A CD/I hangot, képet, szöveget és programokat egyaránt tartalmaz — szintén meghatározott formátumban —, alapvetően házi használatra. A CD/I lejátszókhöz, amelyekbe meglehetősen bonyolult mikroprocesszoros vezérlő van beépítve, hagyományos erősítők és tévékészülékek is hozzákapcsolhatók, így egyszerre hallgathatunk zenét és játszhatunk tévéjátékok segítségével. Filmek tárolására azonban nem alkalmas, így a képlemezjátszót nem helyettesíti.

MARSCHIK IVÁN

Pályázati felhívások!

Lapunk 1987/10. számában közölt pályázati felhívásokhoz kapcsolódóan most részletezzük a jelentkezési feltételeket és tudnivalókat.

Figyelem! A jelentkezési lapokat nem kell kivágni

a Magazinból; az a lényeg, hogy a rovatokat megfelelően kitöltve küldjék el a megadott címre és határidőre.

JELENTKEZÉSI LAP a μ'88 „Oktatóprogramok” versenyre

Név:

Levelezési cím:

Csapat esetén az iskola típusa:

A csapat neve:

A program(ok) adatai:

kategória:

neve(i)

a gép típusa:

programozási nyelv:

Bemutatósi időigény:

Dátum: _____

Aláírás: _____

Megjegyzés: a jelentkezési lappal együtt a program dokumentációját is kérjük. A programot kazettán (többször felvéve) vagy hajlékonylemezen csak a bemutatóra kell elhozni. A bemutatón Primo, HT-1080Z, C16 és C64 gépek lesznek. Egyéb típusokra készített munkák elbírálásához kérjük, hogy a gépet hozzák magukkal. A beosztásról és egyéb részletekről minden időben pályázót írásban értesítünk. A pályázaton mindenki csak saját készítésű programmal vehet részt.

Jelentkezési határidő:

1988. február 15.

Cím:

NJSZT

„Oktatóprogramok”

1368 Budapest 5. Pf.: 240

JELENTKEZÉSI LAP a μ'88 „Házi építésű számítástechnikai eszközök” versenyre

Név:

Levelezési cím:

Kategória: (rendszer/periféria/modell): ..

a rendszert (perifériát) tervezte:

a nyomtatott áramkört tervezte:

a dobozt tervezte:

a hardvert összeszerelte:

a hardvert bemérte:

a hardver rövid meghatározása:

Bemutatósi időigény:

Egyéb:

Dátum: _____

Aláírás: _____

Megjegyzés: a bemutatón program segítségével kell demonstrálni a hardver működését. Ehhez a hálózati csatlakozón kívül hozzák magukkal írásos hozzájárulásukat a kiállításon való bemutatáshoz.

A beosztásról és egyéb részletekről minden időben jelentkezőt írásban értesítünk.

Jelentkezési határidő:

1988. február 22.

Cím:

NJSZT

**„Házi építésű
számítástechnikai eszközök”**

1368 Budapest 5. Pf.: 240

JELENTKEZÉSI LAP a μ'88 „Sütés-főzés számítógéppel” versenyre

Név:

Levelezési cím:

A számítógép felhasználási módja:

A program milyen gépre és milyen nyelven készült:

Bemutatósi időigény:

A bemutatáshoz a következőkre van szükségem:

A részletesebb leírást mellékként küldöm:

Dátum: _____

Aláírás: _____

Megjegyzés: a beosztásról és a lebonyolítással kapcsolatos egyéb részletekről minden időben pályázót írásban értesítünk.

Jelentkezési határidő:

1988. február 22.

Cím:

NJSZT

„Sütés-főzés számítógéppel”

1368 Budapest 5. Pf.: 240

Tájékoztató a budapesti HCC (Homebrew Computer Club) klubokról

APPLE: Vezető: Ditrich Diebel
Hely: NJSZT — (V. ker., Báthori u. 16.)
Idő: minden hónap 1. és 3. kedd 15 órától

ATARI:
Vezető: Hirschler Tamás (534-988)
Hely: NJSZT — (V. ker., Báthori u. 16.)
Idő: minden hónap 1. kedd 17 órától

COMMODORE:
Vezető: Dr. Simonyi Endre (556-245)
Hely: TIT Stúdió — (XI. ker., Bocskay út 37.)
Idő: minden hónap 2. csütörtök 18 órától

HOMELAB:
Vezető: Barabási Rezső (277-880)
Hely: Belvárosi Művelődési Ház (VI. ker., Molnár u. 9.)
Idő: minden kedden 15 órától

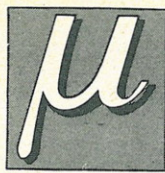
PRIMO:
Vezető: Somogyi György (577-722)
Hely: Úttörő és Ifjúsági Ház Szabadidőközpont (VII. ker., Almássy tér 6.)
Idő: minden hónap 2. hétfő 18 órától

SINCLAIR:
Vezető: Hivessy Ferenc

1. Hely: Szellőzőművek (XI. ker., Építész u. 8/12)
Idő: minden hétfő 18 órától
2. Hely: GANZ Villamossági Művek MHSZ Rádió Klub (II. ker., Fény u. 11.)
Idő: minden hónap 2. szerda 18 órától

XT/AT:
Vezető: Dr. Bárkai János (452-755)
Hely: BME (F ép. II. szárny II. em. 9.)
Idő: minden szerda 15 órától

68XX:
Vezető: Vágh István (337-917)
Hely: TIT Stúdió (XI. ker., Bocskay út 37.)
Idő: minden hónap 1. kedd 17 órától

mikro számítógép magazin

Olvasóink kérésének eleget téve közöljük lapunk elmúlt évi számainak tartalomjegyzékét. Az aláhúzott címek előtt a lap- illetve oldalszámzás található. Végül rövid tartalmi leírás zárja a sort.

Tartalomjegyzékünk PROPER 16 számítógéppel készült. Az ékezetek hiányáért elnézésüket kérjük.

A szerkesztőség

1987. évi tartalomjegyzéke

ROVATON KIVÜL

- 1/7 Szamitastechnika a fiataloknak*oktatás/informatika*Mongolia*Apple II-kompatibilis*bolgar modell alkalmazasa
- 1/9 Mit tud a PROLOG?*mesterseges intelligencia*alapismeretek* hazai fejlesztési eredmények
- 1/19 A VIC-20 tarcimel*ROM rutinok listaja
- 1/24 Fano a Spectrumon*sprite kezeles*programlista*alapelv es peldak
- 1/25 Új karakterek*PTA 4000*programlista*felhasznaloi karakterek
- 1/27 VU-37 rajzolóprogram*ZX-Spectrum*grafika*programismertetes*alkalmazasi peldak
- 1/35 A kiszolgáltatott ember*elektronizalas*tarsadalmi összefüggések*alkalmazasi peldak
- 1/36 Helyi hálózatok*IBM PC/XT/AT*4-8 terminálos rendszerek*piaci kínálat
- 1/38 Fantázia es tudomány*Mandelbrot halmaz*PTA 4000*programlista
- 1/40 Barátunk a számítógép*hattertar*adatbazis kezeles*tavfeldolgozas*felhasznaloi igények
- 1/43 Forum
- 1/45 PC piaci prognózis
- 1/48 NCC 86
- 2/14 A programozas Trabantja*Basic*alkalmazasi elonyok*hatran yok
- 2/15 Vigyazat! Tolvaj! *Commodore 64*levedes*irassuruseg valtoztatasa*savformatum modositasa*formazas
- 2/16 Rajzológepek*grafika* hazai gyartmanyvalasztek
- 2/18 SICOB - volt es lesz!*kiállítás*előzetes információk
- 2/19 A DIGITAL rejtvenypanyazat eredményhirdetése
- 2/20 Adom a magyarazatot!*Primo*programozasi tippek*input es read
- 2/21 A Spectrum operacios rendszere ZX81-en*utmutato a Spectrum Basic-hez*ROM athelyezés
- 2/30 A Beta BASIC es alkalmazasa III.*ZX-Spectrum*programlista*magyar betukeszlet
- 2/32 Mandelbrot-program*Commodore 64*grafika*programlista
- 2/34 VC20 programok beolvasasa*Commodore 64*oraudem illesztés*programlista
- 2/35 Floppy monitor*Commodore 64*lemezegység 1541*programlista
- 2/39 Interaktív kompakt lemezek*Microware OS9*szabványositas
- 3/28 Vigyazat! Tolvaj! *Commodore 64*lemezegység 1541*levedes*blokkszerkezetek*hibafelismero GCR kod
- 3/30 Olvastunk... - Vegjatek*sakk*programlista*Pascal-nyelvu program*alkalmazasi tapasztalatok
- 3/34 Rainbow - STYLIST-Epson nyomtato kezeloje*TRS-CoCo*nyomtatasa*programlista*reprint a Rainbow magazinbol
- 3/41 Ki ad magyarazatot?
- 3/43 Egy samitastechnikai-gazdasagi konzern: a COMPUTERMALL
- 3/43 Forum
- 4/10 Tavkonferencia*fejlodestortenet*helyzetkep
- 4/12 Vegyem, ne vegyem?*SUGAR-16*rangsorolo porogram*kereskedelem*termekminosités*gepkocsi kiválasztási pelda
- 4/13 Az év számítógépe
- 4/14 Emlékek Neumann Janosrol
- 4/21 Mit tud a Pascal?*definialt adattipus*utasitasok*eljarasok*fuggvenyek
- 4/24 Rainbow - MS-DOS konvertalas CoCo lemezre*TRS CoCo*fajltranzsformacio
- 4/31 Mikrogepes uttorok*iskolaszamitogep*Kina*utibeszamolo
- 4/32 Vigyazat! Tolvaj! *levedes*lemezegység 1541*FDC-hibalista*21-es hiba felhasznalasa
- 4/37 Az Atari 800 XL*altalanos ismertetes
- 5/10 PC utanzatok a piacon*IBM PC*klonok*kompatibilis gepkinalat
- 5/12 Tavkonferencia II.*mukodo rendszerk bemutatasa*trendadatok
- 5/16 Rainbow - CoCo konvertalas MS-DOS lemezre*TRS-CoCo*programlista
- 5/18 Mesterseges ertelem*mesterseges intelligencia*keresesi strategiak*problema-nyilvantartas
- 5/27 Vigyazat!Tolvaj!*Commodore 64*lemezegység 1541*levedes*20-as tipusu hiba generalasa
- 5/28 A szoftvergyartas nagyjai*Microsoft*MS-DOS*interju Dr. Simonyi Karollyal
- 5/33 Printerszalag hazilag*csere hazilag*olcso irogepszalag hasznalata
- 5/35 Z80 szimulator*gepi Kodu programokhoz
- 5/36 Adatbazis II.*szovegfeldolgozas*integralt szoftver*Dragon-Basic*programlista
- 5/38 Olvastunk... - Visszalepeses algoritmusok*sakk*Commodore 64*programlista
- 6/3 Nemes Tihamer Orszagos Közepiskolai Tanulmányi Verseny
- 6/9 Hazi- es iskolaszamitogep-merleg*piaci kínálat* hazai arak
- 6/11 ATARI kontra COMMODORE 64*összehasonlitas
- 6/15 Mesterseges ertelem II. - Alkalmazott intelligencia*mesterseges intelligencia*Prolog*szakertoi rendszerek*VAX 11/780
- 6/24 Kritika es onkritika*helyesbites*87.01.15.oldal
- 6/25 Mikro 87*kiállítás*beszamolo
- 6/34 Vigyazat! Tolvaj! *Commodore 64*lemezegység 1541*levedes*22-es tip. hiba generalasa*DBID modositasa
- 6/36 Olvastunk... - Az adatok es a valóság*informatika-elmelet*adatstrukturalas*jelensegleiras
- 6/42 Einsteinnel vitazva
- 7/10 ATARI kontra COMMODORE 64*összehasonlitas
- 7/21 Ipari park a megyetem mellett*Gorogorszag* haziszamitogep*ertekelesi halozat, arak
- 7/22 Vigyazat! Tolvaj! *levedes*Commodore 64*lemezegység 1541*29-es tipusu hiba eloallitasa
- 7/23 Mesterseges ertelem III. - Reprezentacio*k* mesterseges intelligencia*szakertoi rendszere*allapotter definialas
- 7/27 Az adattipus fejlodese I.*szoftvertudoman y*fejlodestortenet i attekintés
- 7/29 Spectrum a laborban*kiállítás*Magyarregula 87*merestechnika*gyogyszeripar*ZX-Spectrum
- 7/38 Olvastunk... - Operacios rendszerek*konyvismertetes
- 7/41 Meditacio*felhasznaloi rendszer* hazai szakmai hanyossagok
- 7/44 Aprocsk*oktatasa*matematika*jatek*programlista*buveskedes
- 8/8 Futuj a magyar samitogepes tanulas vonata*oktatasa/informatika*oktatoprogram*iskolaszamitogep* hazai helyzetkep
- 8/15 ATARI kontra COMMODORE 64*lemezegység 1050, 1541*összehasonlitas*tomb es fajlkezeles
- 8/26 Vigyazat! Tolvaj! *levedes*Commodore 64*lemezegység 1541*programlista
- 8/27 Mesterseges ertelem IV. - Tanulas*mesterseges intelligencia*szakertoi rendszerek*analogias tanulas*informacio felhalmozas
- 8/31 Hallasolvasas*Brailab*KFKI*vakok rehabilitacioja*alkalmazasi peldak*fejlesztési tervek
- 8/32 Az adattipus fejlodese II.*szoftverelmelet*fejlodestortenet 2*programnyelv
- 8/42 Elektronikus lemez*hattertar*RAM-floppy* hazai kínálat, arak
- 8/44 KANYAR a MARSON*grafikus adatbazis*terkep es nyilvantartas*termekismertetes
- 8/45 Petike szetszedi apuka orajat*oktatasa*matematika*jatek*oraleolvasasi trukkok
- 8/48 Vasari kitekinto*tavaszi BNV*Kodex 2000*szovegszerkesztes*kiállítás*beszamolo
- 9/13 Ne feljunk, meghalalja*oktatasa/szamitastechnika*iskolai alkalmazas*Szolnok*tapasztalatok,tervek
- 9/14 ATARI kontra COMMODORE 64*adatallomanykezeles*programlista*összehasonlitas
- 9/22 Vigyazat! Tolvaj! *levedes*feltotes*formazas*KINT
- 9/24 Mesterseges ertelem V. - Gepi erzekeles*mesterseges intelligencia*kepfelismeres*alakfelismeres
- 9/27 Mit tud a SYMPHONY?*informaciokezeles*szovegfeldolgozas*IBM PC/XT/AT*ismertetes*alkalmazasi peldak
- 9/35 Abrakeszites eloadasokhoz, cikkekhez*dia*fotozas*Sinclair Spectrum*programlista
- 9/38 Olvastunk... - Mi a mesterseges intelligencia? *digitális technika*konyvismertetes
- 9/42 Petike oroknapart keszit*oktatasa*matematika*programlista
- 10/22 Mit tud a SYMPHONY? II.*integralt szoftver*informacio feldolgozas*IBM PC/XT/AT*ismertetes 2
- 10/26 Segit a vonalkod*kereskedelem*felhasznaloi rendszer*Skala Metro*alkalmazasi tapasztalatok
- 10/27 Móra es a számítógép*Genie II.*programcsomag adaptalas
- 10/28 Milyen az intelligens videotex-dekoder? I.*MUPID*posta* hazai tervek
- 10/31 Az IBM megint robbant*IBM PS/2*mikroszamitogep család*CHIP teszt ismertetese
- 10/32 Szemueveg alatt a samitastechnika artalmai*ember-gep kapcsolat*vedoszemueveg*termekismertetes CompuDrug
- 10/34 Har nem bunda a bunda... *sport*alkalmazasi pelda*jatekvezeto-kijeloles
- 10/40 Olvastunk... - Az információ mennyisége*gondolatok az informaciorol
- 11/24 Milyen az intelligens videotex-dekoder? II.*MUPID*vtx-dekoder belso felepítése*vtx-dekoder mukodesi modja
- 11/26 Nyomatok holnapja... *tipusvalasztek bemutatasa*piaci trend
- 11/28 Rendszerfejlesztési eszkozok - Editor*szovegszerkesztes*ember-gep kapcsolat*megkivant jellemzok*mukodesmod, parancstipusok

- 11/29 Igeretes kezdet*oktatas informatika*szamitogepes tabor*Almassy-teri kezdemenyezés
- 11/30 Meg egyszer az Enterprise-rol*ismertetes kiegészitese
- 11/39 Az Olivetti nem hibazik - CPS*biztonsag*hibaturo rendszer ismertetese
- 11/40 Olvastunk... - Szamitogepgel megoldható feladatok*filozofia*Turing-fele gep*a szamitogep fogalma*definiciok
- 11/43 Petike kartyazik*jatek*programlista*zsirozas
- 11/44 A természet vigyaz rank*SCI-FI*novella
- 12/3 Adattak az 5000. Videoton iskolaszamitogepet*Kopecki Bela
- 12/23 Z88, az új Sinclair csoda*ujdonsag bemutatasa
- 12/24 Ajandekajarat*mikroszamitogep piac*hazai kinalat*arak
- 12/26 Rendszerfelesztési eszkozok II. - Assembler*forditoprogram*programozasi alapfogalmak*mukodesmod elemzése
- 12/29 Milyen az intelligens videotex-dekoder? III.*MUID*dekodertipusok*dekoder uzemmodok
- 12/39 Orankent huszert*szamitogepes klubok helyzete
- 12/40 Olvastunk... - Egy Ujdike regeny nyoman*konyvismertetes*gondolatok a ket kulturarol
- 12/45 Petike adot szamit*oktatas/matematika*jatek*programlista

ISKOLA-SZAMITOGEP

- 1/3 Kernal rutinok 4.*Commodore 16
- 1/3 C16 orgona*zene*programlista
- 1/4 Spectrum az asztalban*ZX-Spectrum*barkacsolas
- 1/4 Terkep*Primo*oktatas/foldrajz*programlista
- 1/5 Kozepiskolai Szamitastechnikai Konferencia*Fonyod*oktatas/informatika*beszamolo
- 2/3 Meghalt a kiraly, ki lesz az új kiraly!*Iskola*TII*Videoton*Commodore*ajanlott geptipusok
- 2/4 Ismeros gondok az Egyesult Allamokban*iskola*alkalmi helyzetkepek*tapasztalatok es tervek
- 2/8 Primo - primatus*kiegészites a felhasznaloknak*rovidített Basic nevek
- 2/8 Masoloprogram*Primo*programlista
- 2/9 Gepi kodban*Primo*programlista*ertekadas*adatadadas
- 3/3 Folyekony logika*iskola*oktatoprogram
- 3/5 Gepi kodban*Primo*programlista*cimzes keszites
- 3/6 Megszakitasvezereelt digitalis ora*ZX-Spectrum*programlista
- 3/9 Pontszeru toltések erovonalkepe*PTA 4000*oktatas/fizika*programlista
- 4/3 Felhasznaloi tokenek*Commodore 16*interpreter tokenizalo rutin
- 4/5 Egy új Basic forditoprogram: a PLUS-Comp*Commodore 16,116,64,Plus 4*hardver igeny
- 4/6 Gepi kodban*Primo*jatekprogram keszítése*vezerlo billentyu atalakitasa*programlista
- 5/3 Elmény a noveny: szimulacios modell a kozepiskolaban*oktatas/biologia*Commodore 64
- 5/5 Szovegszerkeszto*HT-1080Z*programlista
- 5/7 Adatadadas Basic-bol gepi kodba*Primo*programlista*kepernyopont ki/bekapcsolasa*programfutasi ido meres
- 7/3 Memory suli*Commodore Plus 4*oktatas/tortenelem*kerdes-felelet*kartyacsomag hasznalat
- 7/5 Gepi kodban*Primo*grafika*programlista*negyszograjzolas
- 8/3 Bemutatjuk az OPI programirodajat*oktatas/informatika
- 8/4 Egy egészen egyszeru vilagmodell*nepessegvizsgalat*statisztikai modellezes*elméleti alapok*alkalmazasi peldak
- 8/6 A Nemes Tihamer OKSZTV dontojé 1987*versenyertekeles
- 8/6 Nemes Tihamer*megelekezes
- 9/4 Tanulni, tanulni, tanulni!*oktatoprogram*beszerzes*hazai kinalat/arak
- 9/6 Fonalfek, fonalero*Sinclair Spectrum*programlista*textilipar*automatizalas
- 10/3 Oktatok-valtozo szerepben*oktatas/informatika*beszamolo a tapasztalatokrol
- 10/6 UNICOMP vagy TechnoMIR*illesztorendszer*iskolai alkalmazas
- 10/7 A MESTOPRI titka*oktatas/orosz nyelv*Commodore 64*ZX-Spectrum
- 10/11 Nemzetkozi szamitastechnikai verseny Bulgariaban*beszamolo
- 11/3 MINI PLUS-Comp Basic fordito*Commodore Plus 4*kazettarol toltetho változat
- 11/3 A ROM-ban tarolt aritmetikai rutinok hasznalata*TV-Computer*gepi kod
- 11/5 TechnoMIR*illesztorendszer*iskolai alkalmazas*mukodesmod*modulvalasztek
- 12/4 A ROM-ban tarolt aritmetikai rutinok hasznalata*TV-Computer
- 12/6 TechnoMIR - DIN modul*illesztorendszer*a digitalis input modul DIN

DIÁKROVAT

- 1/8 Karakterkeszlet editor*Commodore 64*programlista
- 2/10 Tv-foci*HT-1080Z*jatek*programlista
- 3/11 Hibauzenetek olvasasa*Commodore 64*lemezegyseg 1541*programlista*DOS-hibauzenet
- 3/12 Terhatasu abrak*ZX-Spectrum*programlista
- 4/6 Megszakitas*Primo*sprite kezeles*peldaprogramok
- 4/8 Eljarasdefiniálás*Commodore 16*strukturalt programozas*programlista*nevvel hivható szubrutin
- 4/9 Betuzsonglorkodes*Primo*programlista*diszito feliratozas*karakterkiiro szubrutin
- 5/9 Rajzolonprogram*ZX-Spectrum*grafika*programlista
- 5/10 Karakteres kepernyot masolo rutin*Commodore 64*nyomtatas*programlista
- 6/5 Kepernyosurito*ZX-Spectrum*programlista
- 6/6 Szalagujtsag*ZX-Spectrum*programlista
- 6/6 HT Magyarul-hibaztal!*HT-1080Z*hibauzenet tablazat
- 6/7 Autostart kazettara*Commodore 64*levedes*kazetta*RUN-STOP/RESTORE hatastalan
- 7/6 Nyujtott karakterek*Commodore 64*programlista
- 7/6 Finom kiiratas Primora*programozasi tippek
- 7/7 Grafika*Commodore 16,64*Simons Basic*programlista*matematikai fuggvenyek
- 7/8 Harom rutin*ZX-Spectrum*programlista
- 8/10 Ekezetes karakterkeszlet nyomtatora*Commodore 64*programlista
- 8/11 Ketnap tizorai*Commodore 64,Plus 4*szovegszerkesztes*fenyszedes
- 8/12 Aprosagok*ZX-Spectrum*grafika*Mandelbrot halmaz*programlista
- 8/13 Szintetizator*ZX-Spectrum*zene*programlista
- 9/9 Rajzoljon Spectrummal!*Sinclair Spectrum*programlista*grafika
- 9/10 Periferiateszt C128-ra*programlista*periferia-keszenlet ellenorzes
- 9/11 Utkereses grafban*algoritmus*programlista*Commodore 64
- 10/12 Magyar nyelvű Basic C64-re*programlista
- 10/13 Spectrum reflex*ZX-Spectrum*programlista*reakcioido meres
- 10/13 Spectrumra irt binaris atalakitó*ZX-Spectrum*programlista*karakter-bitterkep kiiratas
- 10/14 Mastermind C64-re*Commodore 64*jatek*programlista
- 10/15 Tobb szolam Homelabra*zene*programlista
- 11/6 Darazsak*oktatas fizika*programlista*szimulacio
- 11/6 Betolto*Simons Basic*programlista
- 11/7 Energiaeloszlas*programlista*oktatas*fizika
- 12/3 Sprite-ok bonckes alatt*Commodore 64*sprite kezeles*programlista*pozicionalas kereten kivulre
- 12/3 Visszatekintes*szamitogepes tabor*beszamolo
- 12/9 Kepernyoeditor*jatekoprogram keszites*programlista
- 12/11 Trukk Spectrumra*ZX-Spectrum*levedes

PROGRAMOZASTECHNIKA

- 1/12 Z80 programozasi gyakorlatok 6.*maszkolható megszakitasok
- 1/14 Basic es gepi kod*Commodore 16,64,VIC20*kozvetett JMP utasitas
- 1/15 Adalek a rendezeshez*Commodore 64*programlista*tombepites
- 1/16 Binaris keresoalgoritmus C64-re*programlista*rendezett adathalmazok
- 1/17 Papiszelesites*ZX-Spectrum*nyomtatas*programlista*valtozo karakterсурuseg
- 2/12 Z80 programozasi gyakorlatok 7.*gepi kod*binaris fa listazasa
- 2/13 Basic es gepi kod*Commodore 16,64, VIC20*felteteles ugras*relativ cimzes
- 3/13 Overlay-Chain-Append I.*Commodore 64*levedes*atfedestechnika*titkosito modul beepites
- 3/13 Basic es gepi kod*Commodore 16,64*indexelt cimzes
- 3/16 Tombok kezelese FORTH-ban*gepfuggetlen tombkezeles
- 4/18 Basic es gepi kod*Commodore 16,64, VC20*indirekt/indexelt cimzes
- 4/19 Overlay-Chain-Append II.*Commodore 64*programlista*gepi kodu program betoltese
- 5/23 Basic es gepi kod*Commodore 16,64,VC20*allapotregiszter-bitek
- 5/24 Teknosbeka-grafika Basic-ben*Logo*Basic*programlista
- 5/26 Hergo*Commodore 64*programszerkesztes*programlista
- 6/19 Programozunk Pascalban: scroll*ZX-Spectrum*programlista
- 6/22 Basic es gepi kod*Commodore 16,64,VC20*kazettaegyseg*szalagrairas masodlagos cimmel
- 6/23 Basic igevesnek, extrakkal elado...*alkalmazhatosagi korlatok*kritikai eszrevetelek*vitaanyag
- 6/29 Tenumber*Commodore 64*programlista*programfajl atsorszamozas

6/31 Teknoshaka-grafika II.*nyomtatás*merettorzítás kiküszöbölése
6/32 Folyamatirányító programtervezés*jelölési lehetőségek*peldák
7/14 Basic es gépi kód*Commodore 16,64,VC20*futási idők elemzése*összehasonlítás a Basic-kel
7/15 Z80 programok haladoknak - Gvors LDIR*ZX-Spectrum*Primo*Z80*programozási típusok
7/16 Teknoshaka-grafika III.*torlési parancsok*pozícionálási parancsok
7/17 Adatbeolvasás Pascalban*ZX-Spectrum*HP4T*fordítóprogram*adatbeolvasás könnyítése
8/18 Basic es gépi kód*Commodore 16,64,VC20*leptetőutasítások
8/19 Pontosság számítások Pascalban*ZX-Spectrum*programlista*lebegőpontos aritmetika*pontosságának növelese
8/21 Z80 programok haladoknak - Manókezelő*Primo*ZX-Spectrum*sprite-kezelés*programlista
8/23 Teknoshaka-grafika IV.*rajzoló Basic rutinok
8/24 ...Babel tornyára*programnyelv*összehasonlítás nehezegei*objektív értékelés nehezegei
9/24 Toronyvárak lauccal...*programnyelv*nyelvértékelési szempontok
9/17 Basic es gépi kód*Commodore 64;VC20*programlista*logikai utasítások
9/18 Z80 programok haladoknak - Illusztráció manókezelőhöz*Primo*Sinclair Spectrum*programlista*grafika*sprite kezeles
9/20 Formázott listázás I. - Listázóprogram*Commodore 16;64;plus/4*formátalás*programlista*listanyomtatás
10/17 Z80 programok haladoknak - A Paint rutin*ZX-Spectrum*Primo*grafika*programlista*zárt alakzat festése
10/17 Basic es gépi kód*Commodore 16,64,VC20*logikai utasítások BIT es NOP
10/21 Formázott listázás II. - Összegképzés*Commodore 64*programlista*ellenőrző-összeg generalasa 1.
11/12 Basic es gépi kód*Commodore 16,64,VC20*veremkezelő utasítások
11/13 Z80 programok haladoknak - Festes mintával*ZX-Spectrum*grafika*programlista*minta rajzolás, festes
11/14 Verem a Spectrum Basic-hez*ZX-Spectrum*programlista
11/15 A Spectrum masolói, masolók spectuma*ZX-Spectrum*Zotyocopy*Copier FM3*Omnicopy 2*Copy-Copy*alkalmazási tanácsok
11/17 Számítógépes grafika Pascalban - egyenes*ZX-Spectrum*Hisoft Pascal*programlista*hianyzo grafikai lehetosegek
11/20 Hangos billentyűzet*Commodore 64*programlista
11/21 Lebegőpontos tombok atadása Basic - Pascal*programlista*atteres Basicrol*lebegőpontos tombok formálása
12/12 Basic es gépi kód*Commodore 16,64,VC20*eredeti címre való töltés*LOAD*GOTO rutin rovidítése
12/13 Z80 programok haladoknak - I/O rutinok*ZX-Spectrum*Primo*programlista*sprite-rajzolás*kepernyőkezelés
12/19 Számítógépes grafika Pascalban - kör*ZX-Spectrum*programlista
12/21 Függvények es utasítások*programozáselemt*alapfogalmak*eljárások,

µPROGRAMOK

1/22 A Beta BASIC es alkalmazása II.*ZX-Spectrum*oktatás/angol nyelv*szótárkészítés
2/36 Disassembler program*PTA-4000*programlista*ROM-rutinok visszafejtése
3/19 Hazi módosítások a Gens3,mons3 programokon*programlista*ékezetes üzemmod
3/24 Kalkulációs program adóelszámoláshoz*ZX-Spectrum*VU-CALC*programlista*jóvedelemnyilvántartás*adóelszámolás
3/25 Lapdobás*Commodore 64*nyomtatás*programlista*tablázatkiírás
3/25 Hasznos rutinok C64-re*programlista*kurzorpozícionáló rutinok*színválto rutinok
3/26 Programbetöltés soros illesztőn keresztül*Commodore 64*programlista
3/26 A ketutemu motor mukodese*ZX-Spectrum*oktatás/fizika*programlista
3/27 Harondimenziós ábrázoló geometria*ZX-Spectrum*oktatás*grafika*atrájzolás egysíkúra
4/26 Henuk*ZX-Spectrum*programlista*általános menu-rutin
4/26 Őszlopdiagram-rajzoló*ZX-Spectrum*grafika*programlista
5/30 Disassembler program*Commodore VC20*programlista
5/32 Különleges input*Commodore 64*programlista*menuválasztó billentyűk
7/30 Hasznos programok az USR függvény alapján*Commodore 64, VC20*programlista*modosítás szalagfajlcseréhez
7/31 Piszok ellen sortoló*ZX81*programlista
7/32 Színváltás*Commodore 64*programlista*színváltás funkcióbillentyűvel
7/32 Relatív adattárolás*Commodore 16*programlista*relatív fájlok kezelése*automatikus számmformatumozás
8/34 Hagyar ékezetes karakterkészlet EPSON nyomtatókra*nyomtatás*programlista*karakterkészlet Epson FX-hez
10/33 Beta Basic*ZX-Spectrum*programlista*fűzerek pozícionál beírása
10/33 Korszerűbb - APPEND C16-ra*programlista*programkapcsoló
11/31 Felhasználati karakterek*ZX-Spectrum*grafika*programlista
11/31 Memóriaolvasó program*Commodore 16,64,VC20,Plus 4*programlista*tarcim-kiírás hex formában
12/31 Datakonverter*Commodore Plus/4*programlista*ellenőrzőösszeg előállítás*data sor beágyazás
12/32 A HASTERFILE magyar változata*ZX-Spectrum*programlista*A VER 06 változat magyarítása

µKLUB

2/37 HELP bovitó*Help*Commodore 64*programlista*ROM alatti RAM-ok vizsgálata
3/36 ZX-Spectrum-helyi halozatban*illesztes*átviteli eszközök
3/37 ZX-Spectrum mint digitális jeleket tároló oszcilloszkóp*programlista
3/39 Kulso ROM C64-hez*barkacsolás*Basic interpreter alatti 8K
3/39 A VC20 hardver adta lehetosegei*grafika*zene*programozási fogások
3/40 The Users Port*menuprogram
4/32 Az adatbáziskezelő rendszer*szövegszerkesztés*Dragon Basic*integrált szoftver*programlista
4/35 The Users Port*Commodore 64*Easy script*Basic programhibák azonosítása*szövegszerkesztő szoftverekkel
4/36 Adom a magyarazatot!*nyomtatás*grafika*számítási pontatlanságok
5/34 The Users Port*lemez/hajlékony*típusválaszték*kezelési tanácsok
6/38 Szövegszerkesztő I.*Dragon Basic*integrált szoftver
6/41 The Users Port*Commodore 64, 128*dec/hex-tablázatok
7/34 Szövegszerkesztő II.*Dragon Basic*integrált szoftver*atíras más gépre
7/35 A VIC-1541 lemezegység furcsa titkai*levedes*Commodore 64*programozási trükkök
8/36 Postazo I.*szövegszerkesztés*integrált szoftver*Dragon Basic
8/38 Egyszeru, Z80 alapu mikroszamitogep*barkacsolas*mikroszamitogep keszites*kapcsolasi rajz*szerelési útmutató
8/40 Grafikus nyomtatás K6311 matrixnyomtatóval*Primo*nyomtatás*grafika*programlista*monitorkepmasolás K6311-re
8/42 Ket erdekes rovid program C64-re*programozási trükkök
9/32 Az Enterprise 128*tesztelés*összehasonlítás*Atari,Commodore,Sinclair
10/36 Integrált szoftver*szövegfeldolgozás*Dragon Basic*programlista
10/38 Ket botkormanyal*Primo*barkacsolás*kapcsolóaramkor
11/32 2-4 kbajtos EPR0M egeto a Spectrumhoz*ZX-Spectrum*barkacsolás*készítési útmutató*programlista
11/36 Fájlok összerendelése*szövegszerkesztés*postázás*integrált szoftver*Dragon Basic
12/35 Postazo II.*szövegfeldolgozás*integrált szoftver*postázás*tablázatkezelés
12/38 Rejtett fájlok*IBM PC*programlista

SÁKKPROGRAMOZÁS

1/33 Allasertekeles VIII.*sakkprogramozás*tamadó es védekező stratégia*tablasulyozás
1/34 Chess Challenger*sakkszámitogép*Fidelity*Chess Challenger*típusválaszték ismertetése
2/28 Megnyitáselemt*sakkprogramozás*megnyitási könyvtár*algorithmus*pozíciótable
3/42 Dinamikus értékelőfüggvény*sakkprogramozás
4/43 Gyalogszerkezet*sakkprogramozás
5/42 Vegjatekok I.*sakkprogramozás
6/44 Bastyavegjatekok*sakkprogramozás
7/42 Futovegjatek*sakkprogramozás
7/43 A mikroszámitogépek 6. világbajnoksága*sakk*beszámoló
9/43 Utescsere - algoritmus*sakkprogramozás
9/41 A jatekfa es kiertekelese*sakk*algorithmus*negamax eljárás*programozási módszer
10/42 A jatekfa es kiertekelese 2.*sakkprogramozás
10/43 Az Elite család*sakkszámitogép*Fidelity*új modellek ismertetése
11/42 A jatekfa es kiertekelese 3.*sakkprogramozás*fel-lepek sorbarendezése*alfa-beta algoritmus
12/44 A jatekfa es kiertekelese 4.*sakkprogramozás

JATEKPROGRAMOK

2/40 Ket oras jatekok - miért ne?*Commodore 64*jatekprogram készítés*idomero
2/41 Labirintus*Laser-210*jatek*programlista
2/42 Xacsoltan?*matematika*programlista*Lagrange-interpoláció
3/45 Jatek Poke-ok*Commodore 64*orokelet-poke lista
4/45 Világosság a Sotet Torony körül*Commodore Plus/4*leírás
4/46 Urhajozás*ZX-Spectrum*programlista
5/42 Csipp-csepp*ZX-Spectrum*programlista
5/44 Aprosajok*Commodore 64*jatekprogram készítés*nehány ötlet kezdőknek
5/44 Szellem ellen szellemesen*Commodore 64*jatek*programlista*sprite-torles

Szerviz a város peremén...

Ellátogattunk a Professional Országos Számítógépszervizbe, ahol Gottfried Tibor, a lakossági szolgáltatásokat végző részleg vezetője az Enterprise-tulajdonosok egyre népesedő táborának szóló hasznos tanácsokat adott. Ezeket mi is olvasóink figyelmébe ajánljuk, mielőtt hibás(nak vélt) gépükkel a szervizbe rohannának.

Billentyűzet és botkormány

Talán sokan nem is tudják, hogy ha óvatosabban bánnak a kényesebb mechanikai részekkel, és az elektronikára vonatkozó néhány szabályt betartanak, rengeteg bosszúságtól kímélhetik meg magukat.

A gép használata során a billentyűzet és a botkormány van a legnagyobb igénybevételek kitéve. Az Enterprise 128 billentyűzetének, az ún. fóliabillentyűzetnek egyik nagy előnye, hogy kis helyen elfér; ennek köszönhető a gép lapos kivitele. Hátrányai közül kiemelendő, hogy óvatos kezelést igényel. Ez persze nem azt jelenti, hogy úgy kell vigyázni rá, mint a hímes tojásra, és minden billentyű lenyomása előtt meg kell gondolni, nem fölöslegesen ütjük-e le. Csúpan arról van szó, hogy ha kíméletesen bánnak a billentyűkkel, nem nyomjuk őket túl erősen, sokkal kisebb a valószínűsége annak, hogy tönkremennek. A gép egyébként minden billentyű leütését hangjelzéssel nyugtázza; így tájékoztatja a felhasználót arról, hogy nem kell erősebben nyomnia a billentyűt, mert már érzékelte azt.

A botkormánynak még nagyobb igénybevételek kell elviselnie, hiszen nemcsak a kurzor, hanem a legtöbb játék is azzal irányítható. Gyakori eset, hogy az ember a játék hevében a kelleténél erősebben tolja a botkormányt; ez szinte természetes is. Az is érthető, hogy sokan szeretnék a gépet játékra is használni. Aki teheti, külső botkormányt használjon a játékhoz, mert azt kifejezetten erre a célra készítették, és sokkal jobban bírja a strapát.

Amit a magnóról tudni kell

A géphez tartozó magnó sem a legmaszszívabbak közül való. Már a kazettacserét is jó, ha óvatosan végezzük, de a magnó legérzékenyebb pontja a számláló, ezen belül is ennek nullázógombja; elég könnyen törlik.

Finoman kell bánni a magnó és a gép

csatlakozóival is. Volt már rá példa, hogy valaki olyan erősen nyomta a gépbe a magnó csatlakozóját, hogy az letört a panelről. Ezeknek a csatlakozóknak nincs más felüggesztésük, csak az a három forrasztás, amivel a panelhoz kapcsolódnak. Ezért ha mód van rá, ne bolygassuk a már összeállított konfigurációt, és lehetőleg minél ritkábban nyúljunk a csatlakozókhoz.

Hogyan csatlakozzunk?

A csatlakozókkal kapcsolatban rá is térhetünk a legfontosabb elektronikai szabályokra. Nagyon fontos tudnivaló, hogy a csatlakozókat csak akkor szabad kihúzni vagy bedugni, ha a gép ki van kapcsolva. A vezetékekben ugyan normál állapotban nincs túl nagy feszültség, de előfordulhat, hogy az ember elektromosan feltöltődik, és ez a töltés a gépbe jut. Ilyenkor ott a megengedettnél nagyobb feszültség keletkezik, amely könnyen eljuthat a bonyolult integrált áramkörökig, és tönkretelheti azokat.

A tápegységről

Ügyelni kell arra, hogy a tápegység szabadon legyen. Ne rakjunk rá semmit (például könyvet), ami gátolná a hűtést! A tápegységet úgy tervezték, hogy a lehető legkevésbé melegedjen, de a hőfejlődés így is elkerülhetetlen.

Ahhoz, hogy jó minőségű és zavarmentes képet kapjunk, a gépet a tévétől legalább másfél méterre kell elhelyezni. Ez egyébként egészségügyi szempontból is kívánatos, hiszen aki túl közelről nézi a tévét, rontja a szemét.

Vigyem, ne vigyem?

Persze előfordul, hogy a legmondosabb bánásmód ellenére is meghibásodik a gép. Ha viszont elromlik, nem kell feltétlenül az egész berendezést elcipelni a szervizbe; sokszor elég, ha csak a hibás egységet viszsük el. A hiba helyét úgy a legkönnyebb megtalálni, ha egy másik konfiguráció is

rendelkezésünkre áll, és egyenként cserélgetjük a különböző egységeket és kábeleket. Ha erre nincs módunk, akkor a hiba jellegéből indulhatunk ki. Például ha bekapcsolás után a képernyő nem változik meg, és a gép LED-je sem jelzi a bekapcsolt állapotot, akkor minden valószínűség szerint a tápegység hibás. Ha bekapcsolás után megjelenik a megszokott kép, és a tesztelés után a villogó ENTERPRISE feliratot is látjuk, de egy billentyűt lenyomva nem jelentkezik be a BASIC, akkor biztosan a cartridge rossz. A hibás csatlakozót vagy vezetékét is megtalálhatjuk, ha ezeket óvatosan megmozgatva, változást észlelünk.

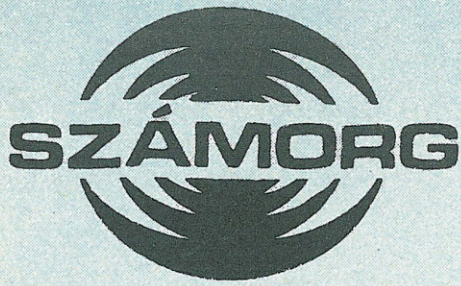
Aranyszabály, hogy ha valamilyen funkció nem működik, akkor a gép használója először magában keresse a hibát.

Legtöbbször a magnóról való betöltéssel van probléma. Ha a gép nem tölti be a programot a kazettáról, a hibának többféle forrása lehet. Gyakran csak a magnó feje piszkos, ezért tisztítsuk meg alkoholos ruhával. De más bajok is lehetnek a magnetonfon fejével, mert nem mindegy, hogy hogyan áll; helyzetét a magnó előlapján található fejbeállító csavarral változtathatjuk. A módszer a következő. Betesszük a beolvasandó kazettát a magnóba és elkezdjük lejátszani. Közben kis csavarhúzóval csavargatjuk a fejbeállító csavart. Akkor jó a fejállás, amikor a legélesebb, legmagasabb hangot halljuk. Aki még soha nem csinált ilyet, csak hozzáértő személy jelenlétében nyúljon a csavarhoz!

Előfordulhat, hogy a tévé okozza a töltési hibát; vannak ugyanis olyan típusok, amelyekkel a gép nem hajlandó tölteni. Ezt egyszerű tévécserével megállapíthatjuk, vagy ha nincs még egy tévénk, akkor meg kell próbálni a betöltést a tévé kiiktatásával. Ha így sikerül, akkor biztosan azzal van a gond. Ilyenkor csak a gépet kell bevinni a szervizbe, ahol egy kis átalakítással megszüntetik a hibát.

A szervizben az átlagos javítási idő három-négy munkanap. A javítást végző szakemberek készséggel válaszolnak mind a hardverrel, mind a szoftverrel kapcsolatos kérdésekre.

ROMVÁRI GÁBOR

SZÁMÍTÁSTECHNIKAI KISSZÖVETKEZET

VÁLLALJUK

termelőszövetkezetek,
állami gazdaságok,
iparvállalatok,
városgazdálkodási vállalatok,
tanácsok
és
egyéb gazdálkodó szervek

ügyvitelszervezési,
rendszer-szervezési,
tervezési
és
programozási feladatok

mikroszámítógépekre

(Robotron, Sirius, IBM, Alpha-Micro, VT20 A, VT20/IV, Commodore 64, 610, 720)

való elvégzését MUNKATÁRSAIKAT BETANÍJTJUK! RENDELJE MEG NÁLUNK

- főkönyvi könyvelés,
- analitikus anyag-, fogyóeszköz-, terméknyilvántartási,
- bér- és munkaügyi rendszerek,
- személyzeti nyilvántartás,
- állóeszköz-nyilvántartás,
- tervezés,
- statisztikai feldolgozások,
- egyéb célrendszerek

szervezését, programozását!

A szervezések bevezetését felügyeljük, a programokra egyéves garanciát adunk.
Számítógépek beszerzésében is közreműködünk.

INGYENES SZAKTANÁCSADÁS!

A számítógépek illesztését megtervezzük, elvégezzük.
Személyes konzultációt biztosítunk.

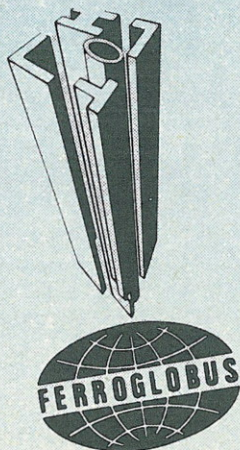
Címünk: 1027 Budapest II., Mártírok útja 24. VIII. em.

Telefon: 151-438

Telex: 22-3124

KOMPLEX SZÁMÍTÁSTECHNIKAI SZOLGÁLTATÁS!

TEK V.
számítástechnikai
főosztály
Budapest VII., Vörösmarty u. 16.
Tel.: 427-338, 202-415

A Ferroglobus szervezési főosztálya nagy adatfeldolgozási hagyományokkal, jól képzett, nagy tapasztalatú munkatársakkal rendelkező számítóközpontja széles skálájú, komplex számítástechnikai szolgáltatásait ajánlja:

- kereskedelmi szakmai, készletgazdálkodási, pénzügyi, számviteli, bér- és munkaügyi stb. rendszerek szervezése, programozása és fejlesztése nagy kapacitású, modern ICL típusú számítógépen
- mágneses adathordozóra történő adat-előkészítés — rögzítés
- számítógépidő bérbeadása

Ferroglobus

Klubsirató

A sötétben rosszul világított gyárudivaron — a Szellőzőművek gyárában — kóvályog az ember, míg végre rábukkan az ebédlőre. Ott bent igen sűrű a levegő. A délről maradt ételszag masszívan megüli a termet, mégsem válik uralkodóvá, mert mindent elnyom a zsvíaj. Aki felnőttként betévedt már egy iskolába, s megtapasztalta a szünetek fület repesztő zaját, annak fogalma lehet arról, hogy micsoda hangzavar uralkodik a Sinclair HCC szekció klubösszejevetelein.

Az egymás mellé állított asztalok soránál látszólag hatalmas a perzsavásár. Villódzó fényeket ontanak a különböző típusú tv-készülékek. A hordozható monitorok, a magnók, ZX81-es, Spectrum mikroszámítógépek kábelek kígyótesteivel vannak összekötve. Mindent elborítanak a vezetékek, a szerencsésebbjének jut asztal, oda leteheti a messziről cipelt „készletét”. (Mások hiányzó felszerelésüket pótolva papírfecnikre írják programjaikat.) Sokan drukkerként, kíváncsi nézdelőként állnak a magnók, a számítógépek kezelői mögé. Mint a játszótéren, ahol idős szakik verik a blattot, kisebb-nagyobb tételekben téve kockára nyugdíjukat, s ahogy velük együtt izgulja végig a lapjást a semmit sem veszélyeztető kibic. Olyan itt az étteremben is a kép... elkese-
rítően sivar környezet, s a tanácsok szép számmal röpködnek mindenfelé. A nappal étkezde, este klubhelyiség uralkodó zajában innen is, onnan is átszűrődik a jó tanács: ezt a gombot nyomd meg, azt a programot figyeld... Ha beválik az ötlet, a jó szándékú figyelmeztetés, ováció fogadja az eredményt.

Meglepően jól megfér egymással a kicsi és a nagy, a diák, a melós és a mérnök úr. Rangkórság itt nem létezik, a közös ügy elnyom minden különbséget. Együtt dolgozik a 12 éves és a tar 60-as, a kérge kezű és a jól vasalt. Nincs is idejük a másik vizsgálgatására. Meredten bámulják a képernyőt, izgatottan nyúlnak a magnó, a számítógép gombjához. Feszülten lesik a képernyőn megjelenő jelzéseket.

A hangzavar és a deprimáló környezet ellenére is az új belépőnek úgy tűnik, e kora esti órában egybegyűlt mintegy 70 ember összeszokott csapatot alkot. Hivessy Ferenc a HCC Sinclair szekciójának titkárhelyettese erről azért másként nyilatkozik. Mint mondja, a társaság meglehetősen változó. A fluktuáció mégsem rajtuk múlik.

Az 1980-ban létrejött HCC klubból néhány megszállott örült — a sinclairsek — egy esztendő múltán kiváltak, önállósodtak. Kezdetben gépépítéssel foglalkoztak, megtanulták a BASIC nyelvet, ismerkedtek a számítástechnikával. Nyitottak voltak — ehhez máig is tartják magukat —, minden érdeklődőt szívesen, szeretettel fogadtak.

A Tunggram gyár adott otthont, igaz, összesen 4-5 alkalommal. Utána a klubot a TIT vette védőszárnyai alá. Ezzel helyproblémájuk nem oldódott meg. Lakótelepi bi-

ciklitárolóban vertek tanyát, s ez a hely be is vált volna, ha az ingyenes klubösszejevetelek, a jó, alkotó légkör nem vonzotta volna úgy a „megszállottakat”. Persze, hogy kinőtték a kis helyiséget. Felköltöztek hát a második emeletre. Mivel a lakásban annyian nem fértek el, „kibérelték” a lépcsőházat is. Bizarr jelenetek játszódtak le... amikor például elromlott a lift, s a lakók a lépcsőházat is kénytelenek voltak igénybe venni, akkor huzalokon, kábeleken bucskázhattak át a gyanútlan hazatérők... Természetesen tartósan ez az állapot nem mehetett tovább. Dönteniük kellett. Feloszlik a csapat, vagy találnak másik megoldást.

A Neumann János Számítógéptudományi Társaságba 1983 óta tartoznak, ám szorító helykérdésük megoldásához — és máshoz sem — nem kaptak semmilyen támogatást.

Hogy mégsem szűntek meg, az Török Zoltán klubitkárr, az alapító szemfülességének és kapcsolatainak köszönhető. A Budapesti Műszaki Egyetem egyik kollégiumába kerültek, két klubhelyiséget is kaptak. Ám a több mint 100 lelkes sinclaires még több számítógépet vonzott, mint korábban. Hamarosan ott sem fértek el... Átköltöztek a Kertészeti Egyetem Klubjába, ideig-óráig működhettek is égisze alatt. Aztán megint csak az a bizonyos felduzzadt létszám idézte elő — hiába, nem akartak lemondani a klub nyitottságáról — a távozást. Megint új helyszínen dolgoztak tovább, magukkal hurcolva ismét berendezéseiket. Egy Üllői úti általános iskolába — ismerettséggel jutottak ide is —, ahol egy hétfő este közölték az egybegyűltekkal, hogy kész, vége... feleslegessé váltak... Aki nem volt akkor ott, az legközelebb csak a társaság hűlt helyével találkozott. Aztán megint a személyes kapcsolat, s a költözők a Molnár Utcai Ifjúsági Házban dolgoztak tovább. Egymásra hogyan találtak? Az új hely amolyan szájhagyomány útján terjedt el, volt akit elért, volt akit nem...

Kár is tovább sorolni a Sinclair klub kálváriáját. Tanulságként levonható, hogy az ingyenes kikapcsolódást nyújtó számítógépes klub nem kell a művelődési háznak, mert azok inkább a fizető programokat fogadják fedelük alá. Az amatőr, lelkes mikroszámítógépesek pedig „fedezet” híján masináikkal nemhogy a fél várost, de az egészet bejárták már. Közben jutott energiájuk számítástechnikai nyelvekhez tanfolyamokat szervezni, továbbképzéseket tar-

tani, érdekes, jó témákat, megoldásokat egymásnak közreadni. Rendszeresek a programcserek, a tanácsadások, a hardverbővítések, kapcsolási rajzok klubon belüli vándoroltatása. Olyan szakmai folyóiratok cserélnek kölcsönbe gazdát, amelyek nincsenek is közforgalomban, vagy a soványabb pénzüek amúgy nem juthatnának hozzá.

A sehol sem lét, az örökké változó helyszínek azért felőrlik a társaságot. Ne feledjük, a berendezések hurcolása megterhelő erőmutatvány, s ezt nem mindenki bírja... Kimaradnak, elkopnak. Kár értük. Elítélni, megítélni mégsem szabad őket. Ezek az emberek szabad idejüket hasznosan kívánják eltölteni — ez dicséretes —, továbbképzésre vágnak az informatika területén — ez becsülendő —, értelmes programokat akarnak maguknak — ez értékelendő. Ha viszont nem megszerezhető csak hosszas kutakodás, csavargás révén, hát érthető szárnyaszegettségük.

Ami azonban elgondolkodtató: miért nem ismerik fel az intézmények, a vállalatok, micsoda jelentős dolog az, hogy az országban, ahol a jelené kellene legyen a számítógép — s talán egyszer a jövőé mégis csak lesz —, az önszerveződő, ingyenes klub keretében egyesek vállalkoznak arra, hogy a számítástechnikai ismereteket továbbadják. Hihetetlen összegekért működnek tanfolyamok — nemritkán 8-10 ezer forintot is elkérnek kurzusonként —, ahová gyakran muszájból kerülnek a hallgatók. Itt meg léteznek önként vállalkozók, szívesen tanulók... Az információcserével gazdagodó tudásukat nemcsak önmaguk kedvtelésére fordítanak. Sokan közülük ma már profi számítógépes szakemberek. És akik csak most tanulják e szakmát, azok is hamarosan foglalkoztathatók lesznek a számítástechnika valamelyik ágában. Tanulásukkal nem terhelték az intézményeket...

Sajnálatos módon nem ismerik fel kellően a hivatalos helyek, hogy egy-egy jó és tartalmas programot kínáló klubban olyan szoftverek is íródna, kerülnek forgalomba, amelyeket esetleg hasznosítani tudnának a gyakorlati életben.

Mi marad addig például a sinclaireseknek? A bizonytalan jelen mellé a kérdőjeles jövő. Meddig és miért lesznek még képesek összejönni, hurcolkodni, újból és újból fel-támadni? Lehet, hogy egyszer majd ők sem tudják megadni maguknak a választ...

krasznai

C64 modem

Az alább ismertetett megoldást vezeték nélküli rendszeren sok rádióamatőr társammal együtt használom. A C64 mikrogéphez illeszkedő modem egyenáramú jelekből hangfrekvenciás jeleket generál adás irányban, a vett hangfrekvenciás jelekből pedig jelsorozatot állít elő vétel irányban.

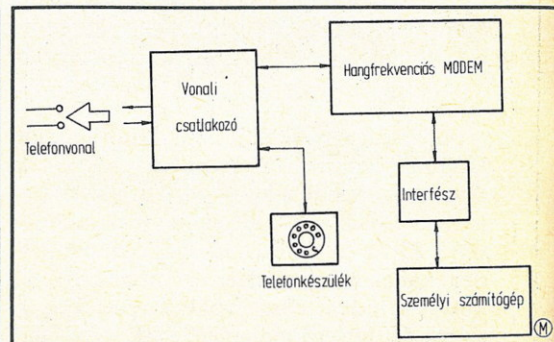
A rendszer felépítése, működése

A rendszer tömbvázlata az 1. ábrán látható. Adáskor a számítógépből érkező, 1 és 0 bitekből álló jelsorozat az interfészen keresztül vezérlék a T5 tranzisztort.

0 bit esetén az OC1 nincs vezérelve, a T5 zárva van, a kollektorában levő 470 ohmos ellenállás a D1 zéner diódát tápfeszültségre húzza. Az IC7a-n keresztül feszültségvezérelt IC6 oszcillátor 2295 Hz-en rezeg. Az IC7b kimenetén ilyen frekvenciájú jel jelenik meg.

1 bit esetén az OC1 fototranzisztora bekapcsol, a D1 zéner nem kap tápfeszültséget. Az IC6 most 2125 Hz-es jeleket állít elő. Adáskor tehát hol az egyik, hol a másik frekvenciájú jelet küldjük a vonalra aszerint, hogy abban a pillanatban 1 vagy 0 bit van-e a 24 vonalas csatlakozó adási pontján.

Vételkor a vett hangfrekvenciás jelek szűrőfokozaton keresztül jutnak a demodulátor-egység bemenetére. A szűrőfokozat az átviteli út zaját, áthallásait és egyéb zavaró jelelt szűri ki; ezek befolyásolhatják a demodulátor működését: a PLL (IC4) ugyanis egyéb jelekre is reagál, ami a vételt teljesen megsemmisítheti. A szűrőfokozat beépítésével — az adatátvitel alatt — telefonon is tartható a beszédkapcsolat. Ez meg-

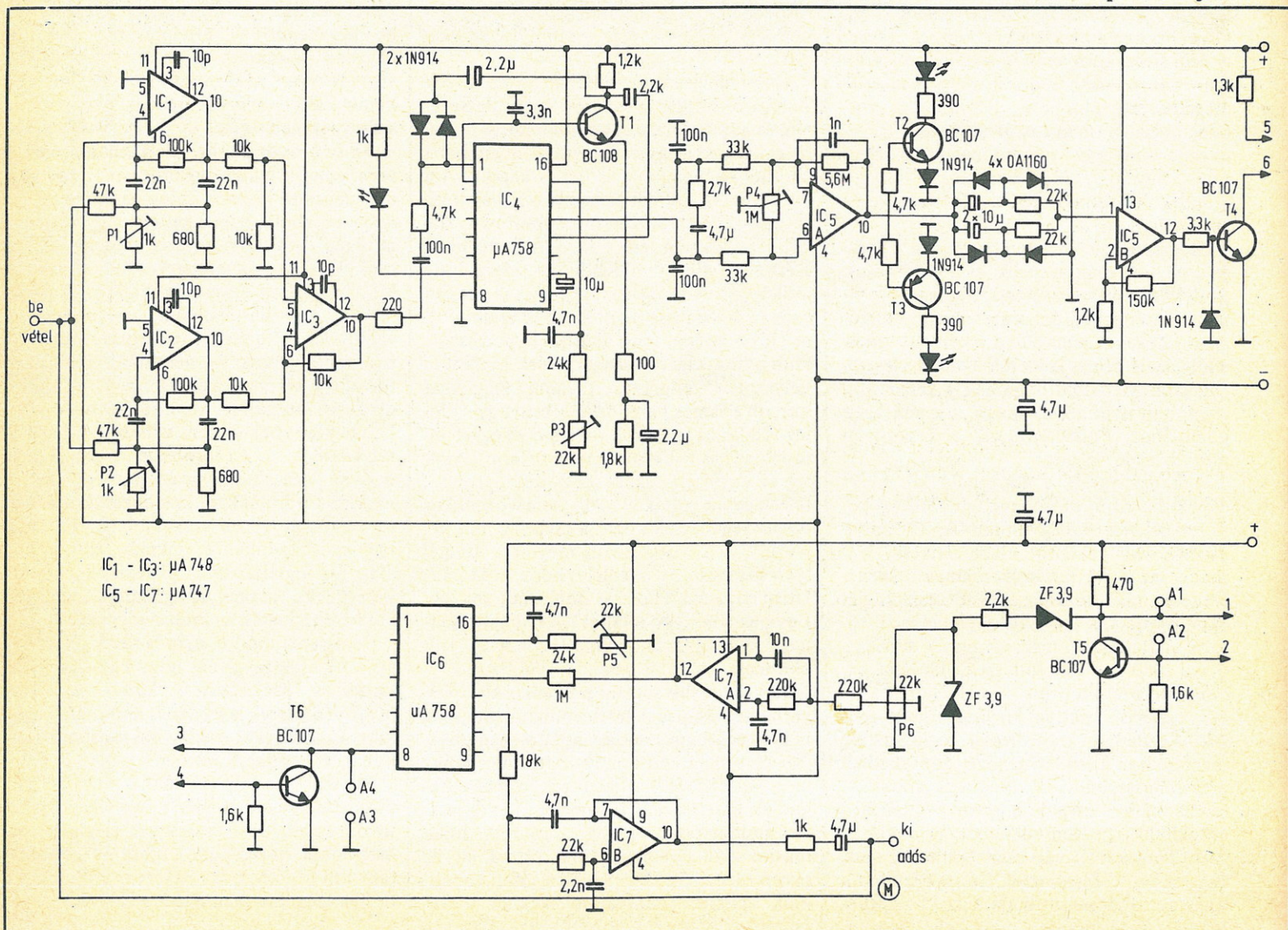

1. ábra. Kis sebességű, telefonvonalon összekapcsolt számítógépes adatátvitel felépítésének tömbvázlata

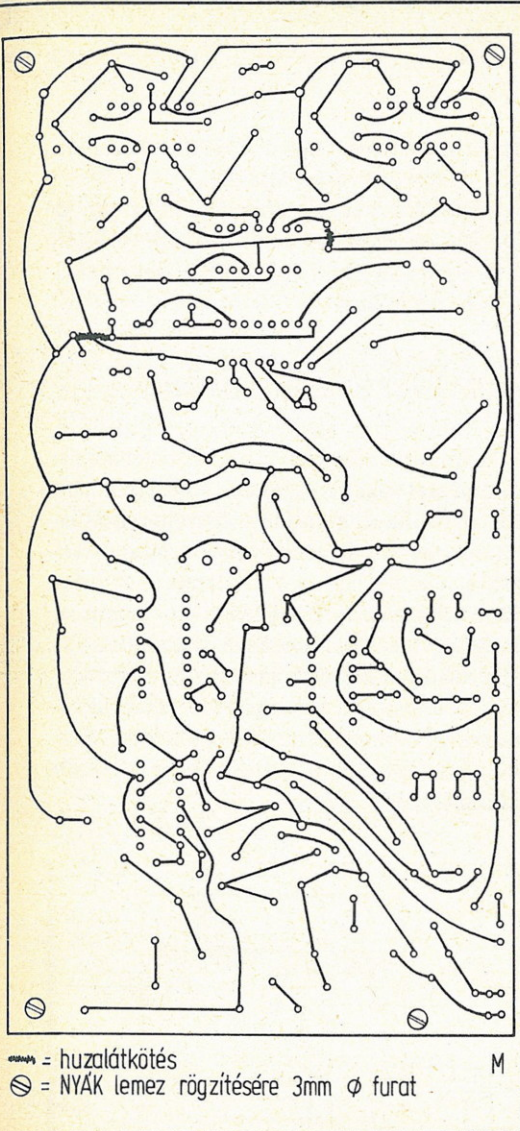
könnyíti a modemek vizsgálatát és a kísérletezést.

A demodulátor IC4 — μ A 758 PLL —

2. ábra. A modem kapcsolási rajza

IC₁ - IC₃: μ A 748
IC₅ - IC₇: μ A 747

3. ábra. Hangfrekvenciás modem nyomtatott áramköri lemez rajza

zárt állapotát a 7. lábára kötött LED dióda jelzi. A T2 és T3 tranzisztorokkal vezérelt LED-ek a vett jelsorozat 1 és 0 bitjeit jelzik. A demodulátor-egység IC5b bemenetén négy diódából álló szinthyreállító áramkör található, amely az ellenállomás adóegységének frekvenciaeltéréséből eredő káros jeltorzulásokot kompenzálja. A vonalról kapott 2125, illetve 2295 Hz frekvenciájú jelsorozatok hatására a demodulátor-egység kimeneti tranzisztora (T4) nyit vagy lezár. Az OC2-n keresztül a vett jelek 1 vagy 0 bitek alakjában jutnak a számítógép 24 vonalas csatlakozójára.

A modem kapcsolási rajzát a 2. ábra mutatja. A 3. ábrán a NYÁK-lemez, a 4. ábrán a NYÁK-lemez beültetési rajza látható. Azokhoz, akik e három rajz alapján vállalkoznak a modem megépítésére, szól a cikk további része.

A modem hangfrekvenciás kimenete és vételi bemenete ugyanarra a vonalra csatlakozik, ezért össze vannak kötve. Ez nem okoz gondot, mert a használt program adás alatt a vett jeleket nem figyeli, vételkor azonban saját adóegységünket ki kell kap-

csolni, hogy a vonalról érkező jelek vezéreljék a demodulátort.

A modem üzembe helyezése

A NYÁK-lemez elkészítése után forraszszuk helyükre az alkatrészeket, ellenőrizzük az IC-k, tranzisztorok, LED-ek helyes bekötését, majd egy-egy rövidke vezetékdarabbal forraszszuk össze az A1–A2 és A3–A4 pontokat.

Kapcsoljuk rá a tápfeszültséget a modemre. Kössünk frekvenciamérőt az adóegység kimenetére, és a P5 trimmer potméterrel állítsuk be a frekvenciát 2125 Hz-re. Forraszszuk le a vezetéket az A1–A2 pontokról, és P6-tal állítsuk 2295 Hz-re a frekvenciát. Ezzel befejeztük az adóegység beállítását.

A vevőegység szűrőfokozatát megfelelő frekvenciákra kell hangolni. A vételi bemenetre hangfrekvenciás generátorból 2100 Hz-et adunk –10 dB szinttel. A P1 trimmerrel az IC1 kimenetén (10. láb) maximális jelre állunk. A kimenő jelet oszcilloszkóppal, szintmérő műszerrel figyelhetjük, de ezek hiányában egy magnódeck kivezérlésmérőjét is használhatjuk indikálásra.

A következő lépésben 2320 Hz-et adunk a bemenetre, az IC2 kimenetén (10. láb) P2-vel állítjuk a legnagyobb kimenő jelet – és már kész is van a szűrőfokozat beállítása.

Ezután a frekvenciamérőt az IC4 11. lábára kapcsoljuk.

A P3 trimmerrel 2210 Hz-re hangoljuk a PLL belső oszcillátorát. Ennek beállítását követően az adóegység kimenetét összekötjük a vevőegység bemenetével, mire az IC4 7. lábára kapcsolt LED kigyullad, és a T2 kollektori LED dióda is jelez. Az adóegység A1–A2 pontját összekötve a T3-mal vezérelt LED gyullad ki. A T2 és T3 tranzisztorokkal vezérelt LED-eknek működéskor felváltva, de egyforma fényerővel kell világítaniuk. Ezt a P4 trimmerrel szabályozhatjuk be. A helyes beállításkor közel +2, illetve –2 V mérhető az IC5a 10. lábán.

Ezek után üzemkész a modem.

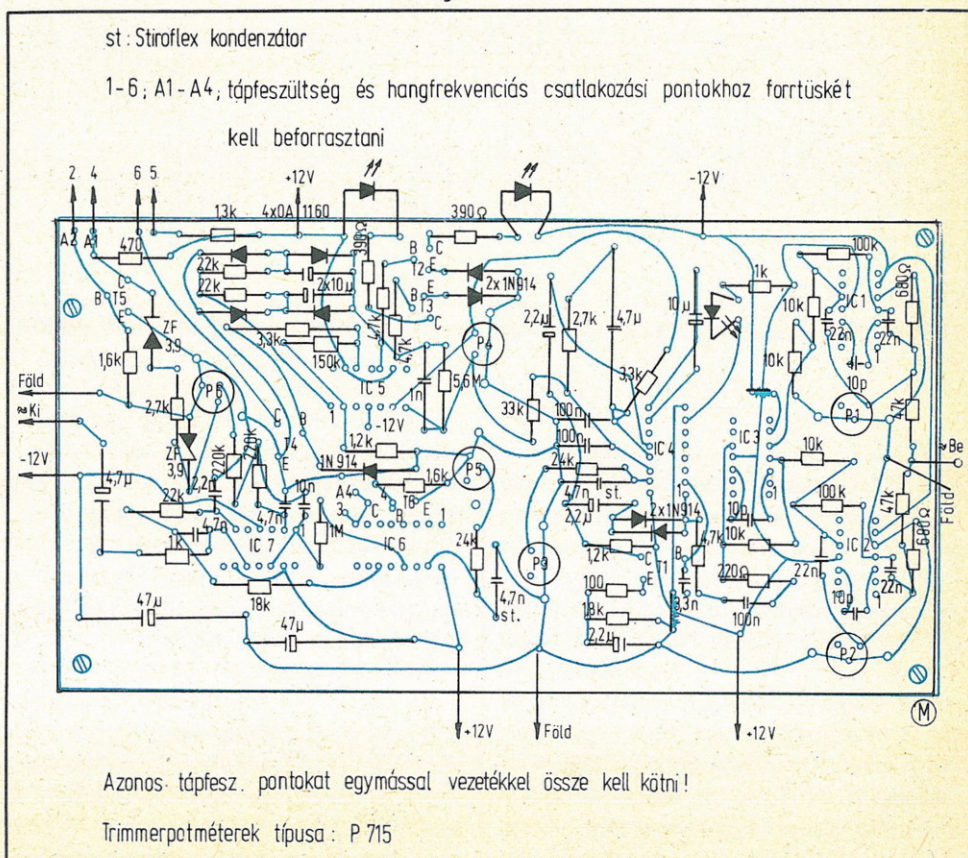
A tápegység

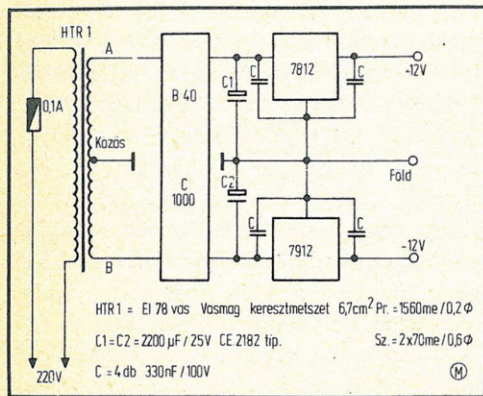
A modem +12 és –12 V-os feszültségekkel működik, amit hálózati tápegységről vagy zsebletepekről biztosíthatunk. A hálózati tápegység rajza az 5. ábrán látható.

A T1 hálózati transzformátor 2 × 10 V-os szekunder tekercsei graetz egyenirányítóra kapcsolódnak. Az egyenirányított feszültséget C1 és C2 2200 mikrofaradás 25 V-os elkökkel szűrjük. A +12 V stabilizálását 7812 típusú IC végzi, a –12 V pedig 7912 típusú IC-vel stabilizálható.

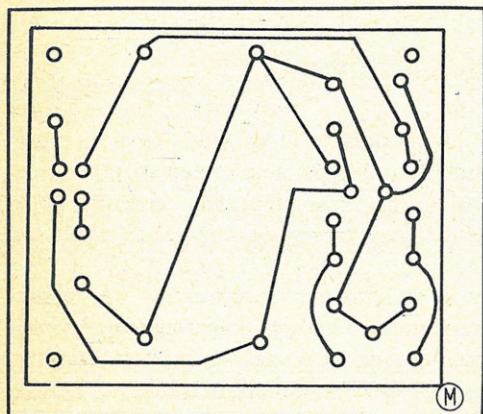
A stabilizátor IC-k TO–220 tokozásúak. A működéskor keletkező hőmennyiség elvezetésére mindkettőhöz egy egy

4. ábra. Modem NYÁK-lemez beültetési rajza

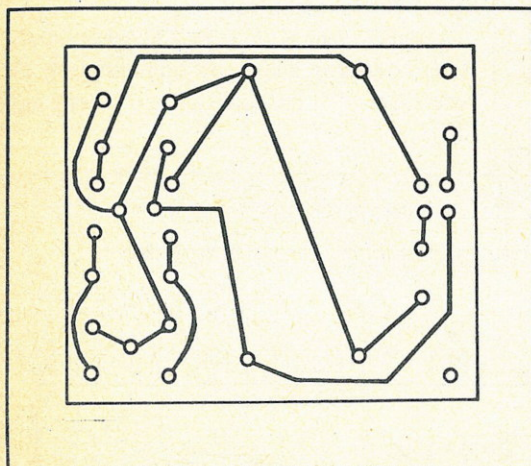

5. ábra. Modem-tápegység kapcsolási rajza

6. ábra. Modem-tápegység nyomtatott áramkörti lemez rajza

7. ábra. Modem-tápegység NYÁK-lemez beültetési rajza

50 × 20 × 3 mm-es alulemezt csavaroztam. VIGYÁZAT! A 7912 IC házán — így a hűtőlemezen is — még stabilizálatlan negatív feszültség van. Leföldelni nem szabad!

A 6. ábra a tápegység NYÁK-lemezét, a 7. ábra a NYÁK-lemez beültetési rajzát mutatja.

Zsebtelopes tápláláshoz 6 darab telepre van szükség. Ha ezeket összekapcsoljuk, 2 × 13,5 V-ot kapunk. A plusz és mínusz oldali utolsó telepeken egy-egy elem lekötésével állíthatjuk elő a szükséges +12 és -12 V feszültséget.

A személyi számítógép és a modem összekapcsolása

A C64 gépeken a Printtechnik CW/RTTY 84 programot futtattuk. A program a C64 24 vonalas csatlakozójának F pontján adja ki adás irányú jeleit, TTL szinten. A vételi TTL szintű jeleket a csatlakozó J pontjára kell vezetni. Vételkor saját adóegységünk kikapcsolását az E ponton keresztül vezéreljük.

A modem és a számítógép közé egy egyszerű interfészt kell illeszteni, amelynek több feladata is van:

- védi a csatlakozót a túlterheléstől,
- galvanikusan elválasztja a számítógépet a modemtől,
- megoldja a számítógép TTL szintű illesztését a modem 12 V-os tápfeszültségéhez.

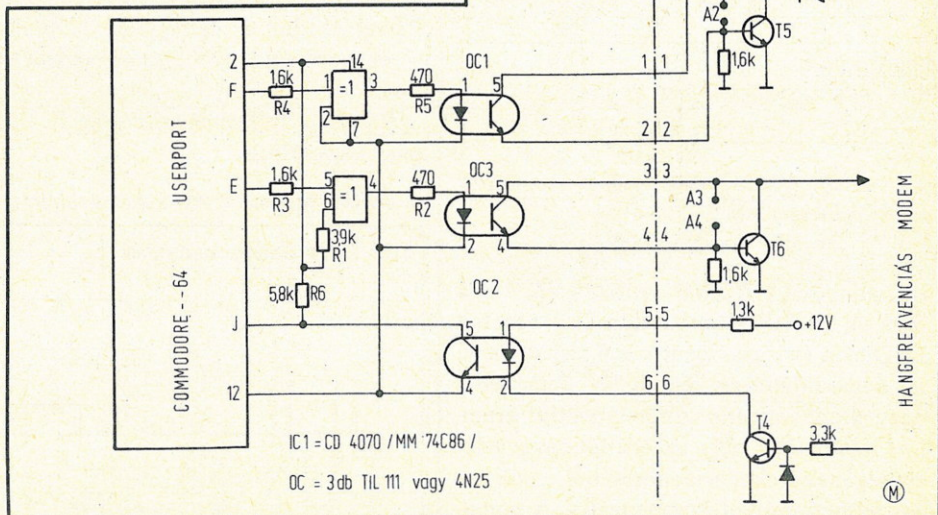
Adás irányban a csatlakozó F pontján megjelenő jelek közvetlenül nem tudják meghajtani az optocsatoló LED diódáját. Ezért az F pont meghajtókapun keresztül kapcsolódik az optocsatolóra. A kapu — a

hangfrekvenciás jeleket előállító oszcillátort. Vételkor kikapcsoljuk.

Az interfész kapcsolási rajza a 8. ábrán, a NYÁK lemezének rajza a 9. ábrán látható. A 10. ábra az interfész NYÁK-lemez beültetését szemlélteti.

A rendszer ellenőrzése

A modem működését ajánlatos a másik állomással végzett kísérletek előtt ellenőrizni. A beállított modemet összekapcsoljuk az interfésszel, a számítógépet csatlakoztatjuk a rendszerhez és a modemet magnetonhoz kapcsoljuk. Adásunkat magnóra vesszük, majd vételre állva visszajátsszuk. Ha rendszerünk kifogástalanul működik, akkor a leadott szöveget visszkapjuk a monitor képernyőjén. Csak ebben az esetben kezdjük meg a kísérleteinket a másik állomással!

8. ábra. Az interfész kapcsolási rajza

kis fogyasztás érdekében — egy CMOS IC egyik kapuja. Az IC a csatlakozó +5 V és föld pontokról kap tápfeszültséget. Az adás irányú optocsatoló az OC1.

Vétel irányban a modem az OC2-t vezérli; annak fototranzisztora továbbítja a csatlakozó J pontjára a vett jeleket.

Az említett programban az adás-vétel átkapcsolás vezérlése a számítógép billentyűzetéről történik: F1 — vétel, F3 — adás. Ez a kimenet a csatlakozó E pontja. Az interfész ezen optocsatolójának meghajtása (OC3) az adásirányhoz hasonló. Az egyetlen különbség, hogy a meghajtókapu itt invertál is. Adóegységünk kikapcsolását a T6 tranzisztor végzi. A T6 nyitásával — adáskor — bekapcsoljuk az IC6-ot, az adási

A modem telefonvonalra csatlakoztatása

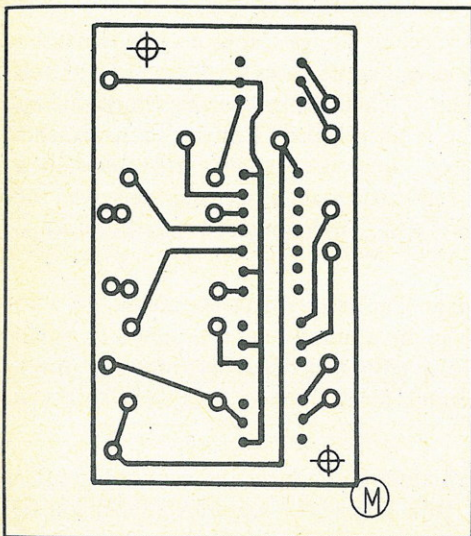
A postai telefonvonalra nem szabad idegen berendezéseket fémesen csatlakoztatni. Ezért a következő megoldást választottam.

Egy telefonkonnektor, egy dugó és néhány méter vezeték felhasználásával „meghosszabbítottam” a telefonvonalat a lakásomban. A hosszabbító vezetékpar egyik ágába sorosan bekötöttem egy 1:1 áttételű hangfrekvenciás transzformátor primer tekercsét, és a hosszabbító végén levő konnektorba bedugtam a telefonkészülék dugóját. Ezzel üzemkész állapotba került a telefonvonal.

A transzformátor másik tekercsére csatlakozik a modem. A transzformátort dobozba szereltem. A modemhez egy kb. másfél méteres árnyékolt vezetékkel, tuchel-dugóval csatlakozom. Ezt a meghosszabbítást és csatlakozási módot természetesen a partnerállomáson is ki kell építeni.

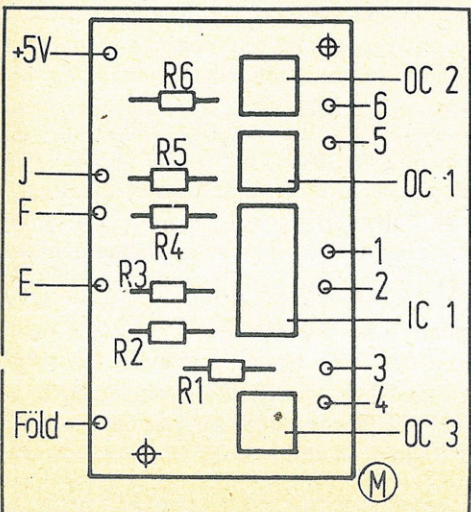
A hangfrekvenciás transzformátor primer oldalával párhuzamosan kötöttem két diódát, melyek az esetleges telefonhíváskor a modembe bejutható káros csengetési feszültség ellen nyújtanak védelmet.

A vonalra csatlakozó rendszer a kísérletezés előtt könnyen kiépíthető, majd egyszerűen megszüntethető. A telefonban saját adásunk vagy az ellenállomásról érkező jelek hallhatók. A rendszer üzemelése alatt beszédkapcsolatot is tarthatunk az ellenállomás kezelőjével. A két állomás között egy időben csak egyirányú átvitel lehet: míg az egyik ad, a másik vesz és fordítva.

9. ábra. Interfész nyomtatott áramköri lemez rajza

10. ábra. Interfész NYÁK-lemez beültetési rajza

Tapasztalataink

A kísérletben részt vevő C64 gépeken az említett programot futtatva dolgoztunk. Telex és ASCII kódokkal, különféle sebességekkel vizsgáltuk az összeköttetést. A legnagyobb kipróbált sebesség 100 baud volt, amelyen üzembiztos és hibátlan volt a vétel. Nagyobb átviteli sebességhez újabb változtatásokra lenne szükség a modemben, de ez nem volt célunk.

Az interfész a 24 vonalas csatlakozó bármelyik — megfelelően programozott — pontjára csatlakoztatható.

Véleményem szerint megfelelő programmal és a sebesség mérséklésével rövidebb programok átvitelét is meg lehetne oldani ezen a módon. Erre vonatkozó tippeket és trükköket jómagam is szívesen olvasnék a Mikroszámítógép Magazinban.

KOVÁCS LÁSZLÓ

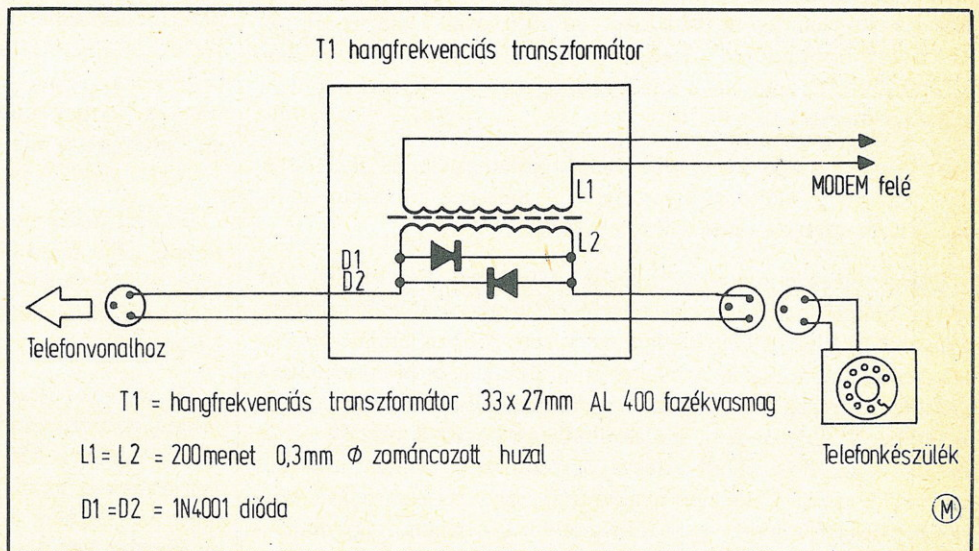
Az alábbiakban egyúttal rövid tájékoztatást adunk az alkalmazás előtt szükséges engedélyezési eljárásról, melyet Feczko Iván, a

A berendezés használatát — megfelelő vizsgálati eredmény esetén — a Magyar Posta Központja engedélyezi. Az értesítést (engedélyt vagy elutasítást) a vizsgálatot végző postaszerv küldi meg az engedélyt kérőknek. A vizsgálat költségeit az engedélyt kérő viseli.

Olvasóink belátására bízva a választást, közlünk egy postai szakvéleményt is Szrnka Györgytől, a modemről. (A szerk.)

A cikkben szereplő műszaki adatokból, valamint az első bekezdésből kitűnik, hogy ez a modem az amatőr rádiózásban használt keskeny sávú 170 Hz frekvenciamodulációt (NBFM) alkalmazza. Ez a modulációs módszer az amatőrök körében a rádiótávírózás üzemmódban (RTTY) széles körben elterjedt, de csak 50 baudos (illetve az FCC szabványú 45 baudos) modulációs sebességre van előirányozva.

A fenti modulációs módszer és a leírt megoldás távbeszélő-hálózaton való alkalmazása több okból sem mondható szerencsésnek, még ha a postai vizsgálatok alapján

11. ábra. A telefonvonalhoz történő csatlakozás elvi rajza

posta illetékes fejlesztési igazgatóhelyettese bocsátott rendelkezésünkre. (A szerk.)

A távközlési hálózathoz csatlakozó berendezések használatához Magyarországon is — ugyanúgy, mint más országokban — a hálózatot üzemeltető posta engedélyre van szükség, a távközlési hálózatot használók (előfizetők) és üzemeltetők érdekében. Azt az állomást (távbeszélő, telex stb.), amelyen nem engedélyezett berendezést használnak, a posta kikapcsolhatja.

Az engedélyt a berendezést gyártó vagy forgalmazó kérheti az engedélyezést megelőző vizsgálatok elvégzésére kijelölt postaszervtől, modemek esetében a Posta Központi Táviró Hivataltól.

egyébként csatlakoztatható lenne is a távbeszélő-hálózatra:

- Nem felel meg a CCITT (Nemzetközi Táviró és Távbeszélő Tanácsadó Testület) távbeszélő-hálózaton alkalmazandó modemekre vonatkozó egyik ajánlásának sem. A távbeszélő-hálózaton világszerte szinte kizárólag CCITT szerinti modemeket alkalmaznak. A javasolt modem ezekkel nem tud együttműködni.

- Rendkívül alacsony az elérhető sebesség.

- Csak félduplex átvitelt biztosít.

A kívánt célra a CCITT V. 21 ajánlása szerinti 300 bit/s-os modem használata látszik célszerűnek.

és elgondolkoztunk azon, hogy szeressük-e Canust, Updike novellájának (*The Invention of the Horse Collar*, megjelent a „Museum and Women” című kötetben, *Vintage Books*, 1981.) kitalált hőst, aki a történet szerint úgy a X. század elején feltalálta azt a forradalmian új lószerszámot, amely már nem fojtogatta vontatás közben a lovat; az állat teljesítményét háromszorosára négyszeresére növelte, és ezzel elindította a fejlődést a legsötétebb középkorban.

Canus — a feltaláló — csak a szédületes perspektívát látja, nem érti ikertestvére, Ablatus aggodalmát, és amikor fivére fölgyújtja a szalmából készített, csirizzel összeragasztott „prototípust”, megöli őt. Íme egy részlet Updike könyvéből:

„... Canus tűnődve ül szalmatetős kunyhójában. Mellette a durván ácsolt és csapolt padon egy halom vázlat, egy sor tompa és éles primitív szerszám, egy ökrökre való iga összehasonlítás céljából, lapockacsont egy lóból, rajta az erőhatások faszénnel felvázolva. Kívül zavartalan sötétség... Értelmetlenül elszórva mindenfelé római romok. Egy félig betemetett márvány császár gargantuai fejéből vak szemek meredeznek. Egy vízvezeték kezdődik és szakad meg a semmiben.

Az erdős völgyek útvesztős kolostorokat rejtenek, melyekben csekély értelmű klerikusok silabizálják újra és újra Vergiliust, és azt hiszik róla, valami mágus. A csúcsokra települt, bevágott ablakú kastélyok felhúzzák magukhoz a magasba a falvakat, mint hőlgyek szoknyáikat, mikor pocsolyán kelnek át. A viszonylagos rend e szigetei között torokhangú törzsfőnökök — még orgyilkosok inkább, mint lovagok — száguldanak fel és alá, ordításuk inkább rontott latin még, mint francia, letapossák a kényes barázdákat. Canus egyike azoknak, akik ezt a bizonytalan földet művelik. Itt nógatja eke elég fogott, fulladozó, tántorgó lovát. Nem tetszik neki a dolog, bosszankodik. Kell, hogy legyen valami más megoldás, valami jobb. És íme, most kezei között van az első, szalmából és csirizből összetákolt nyakló!

A kunyhó ajtaja kivágódik. Belép Ablatus, Canus ikertestvére... Ez mi? — kérdezi olyan nyelven, melynek archaikus dallama fülünk számára mindörökké elveszett.

Canus lelkesen magyarázni kezdi találmányát. Egy új világot ír le: a vonóerő négyszeresére növelését, megjavított mélyszántást, gyorsabb szállítást, egy jobban szervezett, jobban táplált kereszténységet, katedrálisok emelkedését, a vikingek és mohamedánok kiűzését. Kereszteshadjáratokat lehet majd indítani, kamatra lehet majd pénzt kölcsönözni, kialakulhat egy középső osztály — és mindez a sok áldás ebből a durva, összezsirizelt szalmaabroncsból származik majd. A végleges nyakló természetesen kipárnázva, bőrből fog készülni majd, egyre tökéletesebb kivitelben, hogy ne dörzsölje fel a ló nyakát, és a ló számára az erő kifejtést minél kellemesebbé tegye.

Ikertestvére hosszú előadásának vége felé Ablatus alig tudja visszafojtani indulatait. Sarokba vágja sarlóját, melynek alakja alig változott azóta, mióta az egyiptomiak először arattak vele. Fakó szeme szikrákat szór: saját testvérem — nyögi ki végül — maga az ördög!

Nem, mondja Canus, és meglepetésében feláll a padról. Angyal inkább, aki mind az állatokon, mind az embereken segít egy ügyesebb, jobb hatású — és itt önkéntelenül a latin mechina-hoz nyúl vissza megbotló nyelvvél, és ezzel új szót alkot — *masinával*. Létrehoztam — és itt most valójában új szót kell alkotnia — a *lóerőt*.

De te ezzel véget vetsz az anarchiának, mely mindnyájunkat fel szabadított! Ablatus aggódó víziójában üzötten méri lépteivel fel és alá a kunyhó poros négyszögét. Visszahozod ránk Róma nyomasztó rendjét, mely császárokat őrzött meg mielőtt még a rab-
szolgák tengere kiapadt volna, még mielőtt a Birodalom — mint

egy zsák kő — elsüllyedt volna... *Oh Canus frater meus*, gondolkozzál! A püspökök tehetetlenségével és a barbárokkal Isten ezer részre törte Rómát, hogy az emberek fellélegezhessenek... ”

És a végén Ablatus felgyújtja a prototípust, mely nem semmisül teljesen meg, Canus viszont egy határozott mozdulattal agyonvágja, majd szép nyugodtan eltemeti ikertestvérét, a jövőt a *haladástól* féltő Ablatust.

„A harangszó a közeli kolostorból — mint ezüstszal, melyet átvettek a szakadék felett — idáig húzódik a homályos völgyből. A sötét középkor lassan véget ér. Ahogy Canus ásójára támaszkodik, arcát megsímogatja az esti szellő — és erről eszébe ötlik: ebben is rejtőzködik erő, amit ki lehetne használni. És vitorlákat képzel el, és fogaskerekeket és tengelyeket. Kunyhójában alváshoz készülődik. Izmai jólesően fájnak az elvégzett hasznos munkától... holnap, gondolja, felvázolja majd a vízszintes tengelyen forgó, szélhajtotta malmot is és... holnapután — *Deus volens* — ... a talicskát.”

Eddig Updike szövege az idézőjelek között. Reméljük, ezt a kötetet is lehet majd előbb-utóbb a mostaninál avatottabb és pontosabb fordításban — és főleg teljes terjedelemben, nemcsak illusztrációként kiragadott idézetek formájában — magyarul is olvasni. Megérné!

De térjünk vissza a kiinduló kérdéshez: szeressük-e Canust, a feltalálót, akit szemmel láthatólag nem érdekelnek a technikai fejlődés veszélyei. Aki képtelen másképpen viselkedni: amit meg *lehet* jobban csinálni, azt meg *kell* jobban csinálni. Nemcsak azért, mert ha „én nem csinálom meg, megcsinálja más”, hanem, mert egyszerűen kell. Ez a küldetése. Talán az sem érdekelné, ha tudná, hogy egy későbbi korban olyan szépen fogják írni: „Nincs szabadjegy, jól haladni a korral...” Ha megzavarják, ha tönkreteszik a munkáját, szép akkurátusan agyonüti azt, aki megzavarta, majd el is temeti, de ezse közben már messze, újabb *innováción* jár. Egyoldalúan csak az áldásokat látja, a csapdákat, a veszélyeket nem.

Szerintem ne szeressük, de ismerjük fel és viseljük el. Ha ilyen, gondolkozzunk helyette is! Ne próbáljuk szétrombolni világát. Tiszteljük azt, amit csinál. Főleg: *értsük meg*, mit akar. Ha egyoldalú, egészítsük ki mi. Olyasmit tud, amiben mi általában nem nagyon jeleskedünk.

Az ideális megoldás persze a két ikertestvér — Canus és Ablatus — egyesítése lenne. Olyan valaki, aki egyszerre lenne zseniális feltaláló, de a társadalmi csapdákra, veszélyekre érzékeny lélek is. Ezt az innováció mindkét oldalára egyaránt figyelő, ideális újítót lehetne igazán szeretni. Rajtunk is múlik, hogy több legyen belőlük.

INFORM

A tartalomleírások az alábbi folyóiratokban megjelent programlistákról készültek:

A folyóirat neve	Kódja
64'er Magazin	64er
Chip Magazin	chip
Commodore Microcomputers	comi
Compute!	cute
Happy Computer	happ
Run /USA/	run
Run /NSZK/	run2
ZX Computing Monthly	ZXCM

A tartalomleíró szövegeket permutáltuk, a szövegváltozatokat pedig alfabetikusan rendeztük.

A tartalomleírás egy szövegről áll, majd a listában ezt követi a forrás megjelölése a folyóirat azonosítójával, a megjelenés dátumával és a cikk előkezdéséhez a kezdő oldalszám és a terjedelm megadásával. A mellékelt lista értelmezéséhez még az alábbiakat kell tudni. A tartalomleírás szövegében elsőként a téma átfogó megnevezése, utána a számítógéptípus(ok), ezt követően a szűkebben jelölt tartalom meghatározása szerepel, majd esetlegesen néhány, a közleményt műnősítő adat (például : cikksorozat).

A forráshely karaktersorozatát nyílvézi be, melyet a / jelleg a folyóirat azonosítója, a két / jel között az évszám, folyóirat szám és kötőjellel a kezdő oldalszám követi, a végén pedig a közlemény teljes oldalterjedelme áll.

A folyóiratok a SZÁMALK szakkönyvtárban (Budapest, XI. Szakasits Á. út 68. Nyitva: 8-tól fél 5-ig. Tel.: 853-111/251) is fellelhetők. A kiválasztott anyagról másolat rendelhető az alábbi formában:

SZÁMALK Szakkönyvtára
Budapest, 112. Pf.: 146. 1502
Megrendelem a Mikroszámítógép Magazin 1987/ sz. alapján a következő folyóirat-
oldal-másolatokat:
Kód: _____ Példányszám: _____
Kód: _____ Példányszám: _____
Kód: _____ Példányszám: _____

A megrendeléshez csatolom az oldalankénti 8,- Ft-os szolgáltatási díj befizetését igazoló csekkizelvényt.
Dátum, név, pontos cím.

```
star nx-15 commodore 64 ibm Pc-komPa
tibilis:a4/a3:18x23 tu||2495 dm
->run2/87.01-41/1
PROGRAMLISTA
adatvitel commodore 64:129<Xmodem
>fajltovabbitas ->cute/87.01-75/3
PROGRAMLISTA
adatbazis commodore 64 lemeze9sse9(1
541)relativ faulok kezelese
->run2/87.01-18/8
PROGRAMLISTA
apple ii nyomtatás <Printer master>
n ->cute/87.01-67/4
PROGRAMLISTA
commodore 128 <Reminder 128> hatarid
o nyilvantartas ->run/87.01-48/5
PROGRAMLISTA
commodore 128 grafika <fromPaint> b
otkormannsal vezereheto menu
->run2/87.01-99/3
PROGRAMLISTA
commodore 16 <directory-sorter> leme
zta karbantartas
->run2/87.01-126/2
PROGRAMLISTA
commodore 16 jatek <Space fort>
->run2/87.01-116/4
PROGRAMLISTA
commodore 16:116:Plus/4 e9ylepes-szi
mulator ->run2/87.01-113/3
PROGRAMLISTA
commodore 16:116:Plus/4 utmutato a c
olor-utasitas hasznalatahoz
->run2/87.01-98/2
PROGRAMLISTA
commodore 16:Plus/4 grafika Programo
zasi tippek ->64er/87.01-79/3
PROGRAMLISTA
commodore 64 <crossi> 9oto/9osub ela
9azasok ellenorzese
->run2/87.01-128/5
PROGRAMLISTA
commodore 64 <fast key> e9ybillentsu
s utasitasok eloallitasa
->cute/87.01-79/3
PROGRAMLISTA
commodore 64 <Speed-sort support> le
meztar-kezeles/rendezes
->run2/87.01-102/11
```

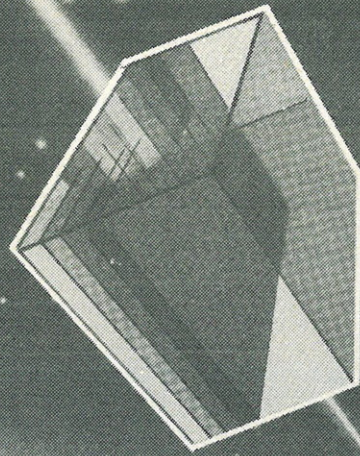
```
PROGRAMLISTA
commodore 64 <CunsPlat> visszamentes
lezaratlan faulokbol
->cute/87.01-83/2
PROGRAMLISTA
commodore 64 9iga-cad fajltomorites
betolto rutin saját Programokhoz
->64er/87.01-87/4
PROGRAMLISTA
commodore 64 grafika <testbild9enera
tor> ->64er/87.01-61/3
PROGRAMLISTA
commodore 64 grafika <hyPra-basic> bit
terkep modulok ->64er/87.01-83/5
PROGRAMLISTA
commodore 64 grafika nyomtatás <na9vi
tas falitaPeta-meretre
->64er/87.01-64/2
PROGRAMLISTA
commodore 64 grafika nyomtatás <nyolc
szoros na9vitas Poszterkesziteshez>
Ps801:802 ->run2/87.01-124/2
PROGRAMLISTA
commodore 64 jatek <word wars> keres
ztrejtvenszeru szokirakas
->run/87.01-74/5
PROGRAMLISTA
commodore 64 jatek <dana jatek
->64er/87.01-52/4
PROGRAMLISTA
commodore 64 jatek Program keszites
k ep/hanghatas keltese rutin99uitemeny
->run2/87.01-96/3
PROGRAMLISTA
commodore 64 <naPtarkeszites
->run/87.01-89/2
PROGRAMLISTA
commodore 64 Pozicionalt kiiratas <Pr
int at-utasitas beepitese
->run2/87.01-95/1
PROGRAMLISTA
commodore 64 <rendezo rutinok
->run/87.01-13/2
PROGRAMLISTA
ram-floppy tarolobovites <bovito modu
ll commodore 64 vezerloProgram a 128k
hoz ->run2/87.01-86/4
PROGRAMLISTA
sinclair spectrum <window> felhaszna
lo altal definialhato csatornak
->zxcm/87.01-66/4
```

```
PROGRAMLISTA
sinclair spectrum <discovery> lemeze99
se rutin99uitemeny
->zxcm/87.01-70/4
PROGRAMLISTA
sinclair spectrum <grafika> muszaki ra
jz vonalrajzolas ->zxcm/87.01-86/5
PROGRAMLISTA
sinclair spectrum <jatek> <the war of
the shires> ->zxcm/87.01-75/4
PROGRAMLISTA
sinclair spectrum <jatek Program keszi
tes> karaktertervezes <szinek es diszi
toelenek hasznalata
->zxcm/87.01-18/4
PROGRAMLISTA
sinclair spectrum <jatek Program keszi
tes> <terkep szeru hatter eloallitasa
->zxcm/87.01-32/5
PROGRAMLISTA
sinclair spectrum <rutin99uitemeny
->zxcm/87.01-51/3
PROGRAMLISTA
sinclair spectrum <Sprite> jatek Progra
m keszites <deresolution> beepitheto
rutin ->zxcm/87.01-42/3
PROGRAMLISTA
sinclair spectrum <szove9feldol9ozas>
<Specword 48/129> ->zxcm/87.01-28/3
PROGRAMLISTA
sinclair spectrum <szove9kezeles> <tex
t miser> ->zxcm/87.01-49/2
PROGRAMLISTA
sinclair spectrum <zene> <Patch sequen
cer> vezeres modositas
->zxcm/87.01-37/1
PROGRAMLISTA
sinclair spectrum <91> <zene> klaviatura
modositas ->zxcm/87.01-12/5
PROGRAMLISTA
Sprite commodore 64 jatek Program kes
zites <assembler Peld3Program
->run2/87.01-92/3
PROGRAMLISTA
szove9kezeles commodore 64 nyomtatás
szoatvitel sorvegeken
->run/87.01-84/3
PROGRAMLISTA
zene commodore 64 <music maker 64>
->cute/87.01-63/3
```

Harangozó András

ÚJFÖLD

Gép

A Tejút lassan távolodott. Már csak annyi látszott belőle, mint szellős nyári éjszakán egy tóparti kisvárosból, ha a tó közepéről figyeljük. Csak a legvakítóbb csillagok fénye érte utol a karavánt.

Nem mindennapos menet távolodott a galaxistól. Elöl egy kocka repült, mögötte palástként szétterülve hét műholdja követte. A kocka falait bárki betonnak nézhette volna, de a műanyag, amiből készült, összehasonlíthatatlanul ellenállóbb volt. Ez az anyag bármilyen belécsapódó tárgy energiáját szétvezette, így védve a Gépet, amelyet rejtett és táplált. Táplált, mert egyben energiaelnyelő rendszer is volt.

A Gép szinte teljesen kitöltötte a kockát. Csupán az egykori szerelőfolyosókon lehetett volna közlekedni, de már nagyon régen nem járt itt senki.

Állandóan ellenőrizte műholdjai helyzetét, vigyázott, nehogy túlságosan megközelítsék. A kockában teljes volt a nyugalom. A karbantartó robotok energia nélkül, tetszhalottként gubbasztottak a helyükön, a falhoz erősítve. A katasztrófa négy műholdját tette tönkre. Nagyon gyakran siklott végig ezen az eseményláncon.

Új tárolóterületekre volt szüksége. Szelektálni kezdte a múltat, tárolóiból törölnie kellett a használhatatlan, felesleges információkat.

Elsőként a dátumokat törölte. Az emberek mindenféle kitalált eseményekhez kötött időszámítását feleslegesnek ítélte. Műdjában állt, hiszen mestere — egy szakállas férfi, aki önmagát nevezte így — saját időszámítással látta el, belétáplálta a gépi nulla évet. Ekkor fejezték be az építést. Miután befejezte ezt a műveletet, már minden esemény csak a saját időskáláján volt elhelyezve, de már ez sem sértett senkit.

A Gép vitte az emberiség utolsó fél évezredének pontos történetét és az addig felhalmozott összes ismeretanyagot.

A lift már-már a szabadesést megközelítő gyorsasággal száguldott a mélybe. A kabinban gravitációkiegyenlítő vigyázta az utasok jó közérzetét, unalmas álldogalássá változtatva a zuhanást.

Most mindössze egyetlen személy tartózkodott a liftben. Alacsony férfi volt, automatikus mozdulatokkal toltá vissza a szemébe hulló fekete hajtincset, majd beletúrta szakállába. Szemei mélyen beágyazódtak az arcába, százhatvan centije, görbe háta, csapott vállai nem sejtették, hogy egy rendszer ura, egy információs rendszeré. Gyakran mondogatta munkatársainak, hogy ő tulajdonképpen egy temetkezési vállalkozó: semmi köze az élethez, de a műve alapján ítélik meg majd a halottat.

George Keden rendszerprogramozó. Ővé volt a rendszer, ő alkotta. Tanító volt, és hogy hogyan születik a gyerek, az egy csöppet sem izgatta. A programokat vagy ő írta, vagy Chaplin-ábrák formájában kiadta segédeinek, akiknek ezek alapján csak kódolniuk kellett a programsorokat. De még így sem bizott meg bennük, órákig böngészte az elkészült programrészeket, hogy tud-e valamit finomítani vagy egyszerűsíteni rajtuk.

Utoljára jött le ide, és ez a tudat rettenetesen elkésérintette George Kedent. Életének utóbbi éveit teljesen kitöltötte a Gép.

A lift halk csengetéssel jelezte, hogy megérkezett. Az ajtó kitérült, és Keden kilépett a barna padlószőnyeggel borított folyosóra. Innen nyíltak a szobák, amelyeket — ő legalábbis — második otthonának érzett, de vége. Reggel felviszik a még itt lévő dolgait a felszínre, és vége.

A folyosóra szűrődő zajból tudta, a búcsúztatás már megkezdődött. Társai a munkának mondtak viszlátot, de ő... Ő valami teljesen mástól búcsúzott, amit meg sem tudott fogalmazni rendesen.

— Hiszen csak egy gép — mondta magának. Végigment a folyosón, és benyitott az ünneplők szobájába.

Izmos kezek csapkodták a hátát, és valaki egy műanyag poharat nyomott a kezébe. Ezek az emberek boldogok voltak, nem úgy, mint ő. Hallotta, hogy az egybegyűltek egy emberként követelik tőle a pohárköszöntőt. Mosolyogva bólogatott, mire a neonok percegésén kívül minden elhallgatott. Várták a beszédet, így kénytelen volt belekezdeni.

— Elkészült — kezdte rekedt hangon, ivott egy kortyot, majd folytatta — elkészült a Gép, és ezzel kicsit üresebb lett az életünk! Mindannyiunké. Megszűnt a cél, azaz elértük a célt, amiért éveken keresztül dolgoztunk. Megalkottuk, vagyis megépítettük az emberi emlékezet, az emberi kultúra teljes táráát. Ez a Gép talán örökre az emberi kultúra hirdetőjévé válik. Fémteste örzi mindazt, amit az ember valaha létrehozott és átél. Ismer mindent, ami jellemezheti az embert. Érti az összes élő és holt nyelveket. De ti is jól tudjátok, hogy ha csak ennyi lenne az egész, akkor egy könyv és egy magnó bőven megtenné helyette, de műholdláncon folyamatosan bővíti tárolói tartalmát, és összekapcsolja ezeket. És még valami, amire egyetlen más gép sem képes! Majdnem ugyanúgy következtet, mint egy ember. Hála Mr. Dicksonnak, akit joggal nevezhetünk a mesterséges intelligencia első pszichológusának, az elv, ahogy asszociál, ahogy parányi összefüggések alapján elvonatkoztat, az szinte megegyezik egy átlagember gondolkodásával. Ez a Gép időtlen. Amíg lesz egy gyufányi fény, addig működik, és ha majd teljes sötétség veszi körül, akkor is újraéled az első fénycseppnél!

Ez a Gép olyan egy kicsit, mint mi, hiszen mi építettük, talán mondhatom, hogy a tudatunk egy része! Cheerio! — fejezte be pohárköszöntőjét George Keden, és szájához emelte a poharát.

A hangulat egyre emelkedettebbé vált. Keden képtelen volt együtt örülni a többiekkel. Éjfél felé nem bírta tovább, felállt és kiment a szobából. Szótlatlan elballgott a liftig. Belépett, és megnyomta a legalsó gombot.

A lift most sokkal lassabban haladt. Halk csilingelés jelezte, hogy megérkezett. Kilépvé személyazonosító kártyáját az ellenőrzőségbe helyezte.

Az ajtó kitérült, és ő egy harminc méter élű kockában találta magát. A mérnöki panel fényei vadul villogtak, jelezve, hogy a Gép dolgozik, gyűjti az információkat.

A vezérlőegységhez ment, maga elé húzta a terminálját, majd a parancscsatornán belépett a rendszerbe.

A képernyőn szédületes iramban villogtak a kommunikációs rendszer tesztjei. Keden kitérte a szeméből egy hajtincset, és végigsimította a szakállát. A képernyő elsötétült, majd egyetlen felirat jelent meg:

„Kérem az azonosítóját”.

— Mester — ütötte be Keden, pedig nem akart dolgozni.

„Mester” — ismételte meg a Gép. — „Azonosító elfogadva, kommunikálásra kész”.

— Beszédrendszer — utasította Keden a Gépet.

„Beszédrendszer” — jelent meg a képernyőn, majd egy gépi hang szólt meg recsegve — kommunikálásra kész!

Keden szórakozottan játszott a billentyűzeten. — Nem akarok most dolgozni — kezdte —, csak körül akartam nézni még egyszer! — Kicsit várt, hátha válaszol a Gép, de nem tettek fel neki kérdést, ezért hallgatott. — Az emberek gyermekeket szünek, és megpróbálják olyanná nevelni őket, amilyenek ők maguk szeretnek volna lenni. A gyerekeikben látják önmaguk meghosszabított életét. Ők tévednek! De nekem te vagy! Én benned élek tovább! Bár még legalább egy év kellene, hogy befejezzek, de nincs pénz. Nagy veszély ez, nagyon nagy. Soha nem tudom majd eldönteni, hogy mi az, ami értelmetlen. Ez még hiányzik belőled, de fogalmam sincs, hogy miképp lehetne ezt kiküszöbölni. Neked van valami ötleted?

— Törölni kell! — válaszolt a gépi hang.

— Törölni! Nem, néha az értelmetlennel tűnő dolgok mozgatójak az értelmet is! Hol a határ? Ezt kellene megtalálni! Mi választja el a kettőt? De nem azért jöttem, hogy itt gondolkozzam, hanem búcsúzni. Remélem, mindig itt állsz majd! — Elhallgatott, majd kisvártatva ismét megszólalt: — A Mester ma meghalt! — Kihúzta a terminál interfészét, és kigördítette a képernyőt a kockából. Az ajtó hangos szisszenéssel zárult be mögötte.

Ez pontosan 3-ban történt, gépi időszámítás szerint.

A Mester 3-ban meghalt, George Keden 17-ben. Ezt a Gép egy műholdjelentésből szűrte ki.

Most itt repül a világűrben. Itt volt minden, ami a földi kultúrából megmaradt. A Gép szelektált, válogatott az információk között, mi az, amit töröljön és mi az, amit megőrizzen. Úgy döntött, ezt az eseményláncot megtartja, pontosan így, ahogy összesűrítette.

A Gép leállította a csillagászati adatok gyűjtését. Tovább válogatott a múlt eseményei között.

Eleinte törődtek vele, ő volt a legnagyobb adatbázissal rendelkező számítógép. Kétezerrel több terminálján keresztül bármely, a múltra vagy jelenre vonatkozó információt lekérdezhettek tőle. De ahogy folytak az évek, a kérdések egyre ritkábban követték egymást. Egyre több kihelyezett terminálját szüntették meg. A képernyők, a billentyűzetek a helyükön porosodtak, csupán egyetlen apró panelt szereltek ki, a műholdkövető panelt. Enélkül elérhetlenné vált. Ez a panel nemcsak kommunikációs sugarak irányítására volt alkalmas, de szinte bármely könnyű fegyver célkövető egységében használhatták. Tervezői drót nélküli adattovábbítással álmódták meg a Gépet. A lekérdezés terminál—műhold—Gép vonalon valósult volna meg. Gépi időszámítás szerint 494-re mindössze pár tucat terminálja volt már csak működőképes, de azokat sem használták sűrűn.

A műholdak hírei is megritkultak és egysíkúakká váltak. A Konföderáció, ami egyesítette az egykori országokat, felbomlóban volt. Különböző érdekcsoportok ismét darabjaira akarták szabdálni a Földet. Előkerültek a „régén megsemmisített” atomfegyverek, de csak kiegészítő szerep jutott nekik az új, bolygók megsemmisítésére is alkalmas pusztító eszközök mellett.

A Mester sejtése igaznak bizonyult. A háború kitört, és napokig tartott csak. A geológiai mérések iszonyatos katasztrófát vetítettek előre. A Gép a Földtől távolabbi pályára irányította műholdjait. Még egy utolsó képet kapott a hófehér henger alakú házról és a parabolaantennákról, amelyek 300 méterrel felette, a Föld színén biztosították működését.

A fegyverek pusztító erejét nem volt képes elviselni a bolygó, és felrobbant. A kocka pörögve vágódott ki az űrbe. Úgyelt arra, hogy műholdjai kikerüljék a Föld szerterepülő darabjait. A saját pályáját nem számította ki, ezért pörögve vágódott négy összeláncolt műholdjába. Pörgése lelassult, de a négy műhold használhatatlanná vált az ütközésnél.

Amikor kikerültek a veszélyzónából, a Gép ellenőrizte a megmaradt műholdakat. Ezeket a szerkezeteket kisebb pályamódosításokhoz elegendő üzemanyaggal látták el, és ahhoz, hogy követni tudják a kockát, majdnem a teljes készletük felét el kellett használniuk. A Gépnek szüksége volt rájuk. Nélkülük vak és süket lett volna. A kockában elhelyezett érzékelők csak egy kb. két-száz méteres körzetből tudták összekaparni az adatokat.

Hétszáz gépi év folyt el halkan, és a Gépet ismét riadóztatták. Ez most komoly volt, a lehető legkomolyabb. A veszjelzések szakadatlanul érkeztek az összes műholdról. A Gép küldetése még el sem kezdődött, és a pusztulás most nagyon közel járt hozzá.

Sikerült azonosítania a veszélyt. Egy gömb közeledett felé szédítő sebességgel. Maga mellé irányította a műholdakat, közvetlenül a kocka falai mellé. Kiszámította a kitérés pályát, majd a műholdak hajtóműveit egyetlen motornak tekintve, letért a gömb pályájáról.

Az idegen valami elsuhant mellette. A Gép visszaállította a megszokott palástelrendezést. A veszjelzések abbamaradtak. Ellenőrizte a műholdak üzemanyagszintjét. Minimális volt, de egy esetleges bolygó körüli pályára állításhoz még elegendőnek találta.

Nem tudta, mi száguldott el mellette. Lehívta a találkozás adatait. A gömb átmérője 6762 km volt.

— Majdnem akkora, mint a Mars — állapította meg.

Folytatta a képek elemzését. A gömb tulajdonképpen egy láthatatlan burok volt, amit a benne repkedő szikladarabok jeleztek. A meteoritszerű repülő dolgok sohasem hagyták el a gömböt.

Erőtér — talált rá a magyarázatra. Egy bolygót körülfogó erőter, ami nem enged senkit és semmit se ki, se be.

Vajon milyen fejlettnek kell lennie egy civilizációnak, hogy ne pusztítsa el önmagát? Az embernek még nem volt ennyire fejlett technikája, mégis sikerült elpusztítania önmagát.

Nagyon jól tudta, hogy a saját maga által feltett kérdésekre nem fog tudni válaszolni, ha nem képes újabb információkat szerezni.

A csillagok már körbefogták. Besodródott az új galaxis „előszobájába”. Kiszámította, hogy melyik bolygóba csapódik be. Összehasonlította a kocka ellenállási adatait a becsapódásnál keletkező rombolóerővel. A számításai szerint egyben kell leérintie. Kiszámította a becsapódás pontos idejét, rögzítette az összes olyan elemét, ami a becsapódásnál elmozdulhat. Minimális energiára kapcsolt és várt.

Mikor elérte a kellő távolságot, bolygó körüli pályára állította műholdjait.

Még tíz perc, és eléri a bolygó gázburkát. Megállíthatatlanul zuhan az új világ felé. Hangérzékelői folyamatosan közvetíték a bolygót körülvevő gázban való súrlódás hangjait.

A becsapódást viszonylag simán megüzta. Elméleti számításai beigazolódtak, a kocka falai szétvetették a becsapódás energiáját. Mindenre kiterjedő általános ellenőrzést hajtott végre.

Adatokat kért a műholdaktól, hogy meghatározza tényleges helyzetét. Energiával látta el a karbantartó robotokat, és kinyitotta az ajtót. Jelzést kapott, hogy a kocka bejárata a talaj szintje alá került, mert csúcsával fúródott a bolygó felszínébe.

A műholdak jelentették, hogy egy lény közeledik felé. Ezt hamarosan közvetlen érzékelői is megerősítették. A lény körbejárta, majd távolodni kezdett tőle. Végigfényképezte a bolygót, de csupán egy települést észlelt.

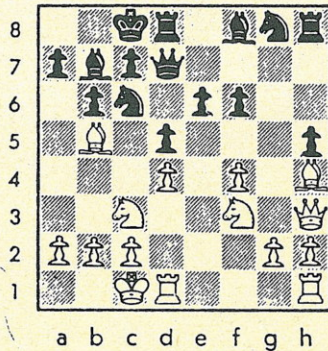
Az ellenőrző tesztek végrehajtása után egyfajta bizonytalanság tört rá. A főrutin és az alprogramok mintha kicsit eltértek volna egymástól. Újra letesztelte magát, és rátalált egy eddig használaton kívüli programcsomagra.

Tudta, hogy van fegyvere.

A játédfa és kiértékelése 5.

Az eddig ismertett előrerendezési eljárások alkalmazásával megbizonyosodhattunk arról, hogy velük jelentősen felgyorsul a játédfa elemzése, és ezért nő a program játékeréje. A megtakarított idő lehetővé teszi, hogy az algoritmus egy-két féllépéssel mélyebben értékelje az állást, vagyis mélyebben elemezze a változatokat. Így a horizonteffektus csak később jelentkezik, és a számítás is sokkal pontosabb lesz. Ezért a többségében heurisztikán alapuló — előrerendezési eljárások kidolgozása a sakkprogramozás egyik sarkalatos pontja; nagyon sokan próbálkoznak újabb és újabb eljárások kidolgozásával.

A programozók azt várják, hogy az előrerendezés során a különböző heurisztikák kombinálásával egyre jobban közelítsenek a fa valóságos rendezéséhez. A kanadai Alberta Egyetem tanára, Jonathan

Schaeffer kidolgozott egy eljárást, amely mérései szerint hatékonyabb az eddigieknél. Elméletének a történeti heurisztika nevet adta.

Ez a heurisztikus eljárás a gyilkos lépés elméletéhez hasonló módon a játédfa már értékelte részét veszi alapul a fa többi részének előrerendezéséhez. Ez úgy történik, hogy minden egyes csomópontban jegyzi az algoritmus, hogy a belőle kiinduló lépések hány-szor bizonyultak eddig a legjobbnak. A következő faág vizsgálatánál az előző adatokhoz ez utóbbit is hozzáadja, és az így kapott eredmény szerint rendezzi a lépéslistát közvetlenül az új lépésgenerálás után. Tehát a legtöbbször legjobbnak bizonyuló lépés kerül elő-

re, majd a második, harmadik, negyedik legjobbnak bizonyuló stb. Az eddig talált legjobb lépés jegyzésénél Schaeffer szerint figyelmen kívül lehet hagyni a keresési mélységet, és elég csak egy táblázatot használni a lépések regisztrálására. Ezt azzal indokolta, hogy mindig a végcsomópontban van a legtöbb lépés, és csupán öt — esetleg hat — féllépéses kutatás esetén a fa belső része elhanyagolható. Ez viszont már nem teljesül a hét vagy ennél több féllépésű kutatás esetén, mert a programok többsége csak ritkán „merészkedik” ilyen mélységekbe. Ilyenkor az előző számainkban már ismertett hagyományos technikák a megfelelőek.

1. táblázat

A történeti heurisztika gyakorlati alkalmazásához legcélszerűbb egy 64×64 -es mátrixot deklarálni. Így biztosak lehetünk benne, hogy minden lehetséges lépéshez tartozik a mátrixnak egy egyértelműen meghatározott, könnyen kiszámítható indexű eleme. A keresési eljárás meghívása előtt minden alkalommal nullázni kell a mátrix elemeit, majd a kutatás során minden kiértékelt csomópont után az adott csomópont legjobb lépésének megfelelő mátrixelemet növelni kell eggyel. A lépésgenerálás alkalmával ebből a mátrixból kell kiolvasni a lépésekhez tartozó pontértékeket, és eszerint kell azokat rendezni. Ez nagyon jó közelítés a fa előre-

pozíció sorszama	terminalis csomópontok szama	csomópontok szama
1	1109	2994
2	24510	70606
3	7031	27431
4	10197	32928
5	49957	272771
6	6031	16459
7	18423	112066
8	4063	8850
9	20137	109633
10	23055	134317
11	23594	123901
12	7602	35946
13	37807	150213
14	8600	26519
15	8442	26307
16	6333	23319
17	9110	49189
18	29355	160101
19	10195	39295
20	34961	113035
21	35396	176939
22	17438	100742
23	11263	44100
24	11995	63969
összesen	416604	1921630

```
AlfaBeta(p: pozicio; alfa,beta,melyseg: integer): integer;
var
  ertek,sz,t,m : integer;
  lepesek : array[1..MAX_SZELESSEG] of integer;
  lepesertek : array[1..MAX_SZELESSEG] of integer;
begin
  if melyseg = 0 then ( terminalis csomopont? )
    return( Pontertek(p) );
  sz := Lepesgenerator( lepesek );
  if sz = 0 then ( nincs legalis lepes? )
    return( Pontertek(p) );

  for i := 1 to sz do
    lepesertek[i] = TortenetiTabla [lepesek[i]];
  Rendez( lepesek, lepesertek);

  ertek := -∞;
  for m := 1 to sz do
    begin
      t := -AlfaBeta( p.lepes[m], -beta,-alfa,melyseg-1 );

      if t > ertek then
        ertek := t;

      if ertek >= beta then
        ( Levagja a fa tobbi reszet )
        begin
          legjobb := lepesek[i];
          goto done;
        end;

      alfa := Max( alfa,ertek );
    end;

done:
  TortenetiTabla[legjobb] = TortenetiTabla[legjobb]+2*melyseg;
  return( ertek );
end.
```

ADOK — VESZEK — CSERÉLEK

2 fellepeses elemzes eseten

Ff8-d6	30	Ff8-e7	24
Ff8-b4	24	Ff8-h6	24
Ff8-a3	24	Hg8-h6	24
Ff8-g7	24	e6-e5	20
Ff8-c5	24	a7-a6	12
Hg8-e7	24	Bh8-h6	4

3 fellepeses elemzes eseten

Ff8-d6	72	Ff8-g7	24
Ff8-e7	32	Ff8-h6	24
Ff8-b4	24	Hg8-h6	24
Ff8-a3	24	e6-e5	20
Ff8-c5	24	a7-a6	12
Hg8-e7	24	Kc8-b8	8

4 fellepes elemzése eseten

Ff8-d6	156	Ff8-g7	24
Ff8-e7	32	Ff8-c5	24
Ff8-h6	28	Hg8-h6	24
Hg8-e7	26	a7-a6	22
Ff8-b4	24	e6-e5	20
Ff8-a3	24	Kc8-b8	8

5 fellepes elemzése eseten

Ff8-d6	480	Ff8-h6	56
a7-a6	390	Bd8-e8	54
Kc8-b8	332	Ff8-e7	54
Hg8-h6	146	Hg8-e7	38
Ff8-b4	68	Ff8-g7	26
e6-e5	64	Ff8-c5	24

6 fellepes elemzése eseten

a7-a6	1896	Ff8-b4	140
Ff8-d6	1580	Bd8-e8	130
Kc8-b8	1090	Hc6-b8	94
Hg8-h6	302	Ff8-e7	82
e6-e5	240	Hg8-e7	72
Ff8-h6	192	Ff8-g7	36

Ebben a rovatban rövid, szöveges, a mikroszámítógépekkel kapcsolatos hirdetéseket közlünk. A díjszabás: közületeknek gépelt soronként (60 karakter) 100,-Ft, magánszemélyeknek az első sor 50,-Ft, minden további sor 20,-Ft. Az NJSZT tagjainak az első három sor ingyenes. Hirdetéseiket a szerkesztőség címére várjuk.

ADOK

ATARI 600XL (16k) datasettel, 2 db joystickkal, játékprogramokkal eladó. Irányár: 10 000 Ft. Érdeklődni lehet: Vértés Balázs, Budapest, Leányka u. 3. 1221

ATARI 800XL garanciával eladó 22 000 Ft-ért. Levélcím: Ambrus Attila, Szeged, Korondi u. 4/A 6726, Tel.: 06/62/17-222

Enterprise 128k-ra táblakezelő program (egyszerű kezelés, bővíthető, grafikus lehetőségek). Varga Zoltán, Székesfehérvár, Lovólde u. 9/C. IV/2. 8000

C16 (komplett) 16 000 Ft-ért eladó. Tel.: 651-608

C64-es programokat adok-veszek-cserélek kazettán. Bandzsók Zsolt, Mezőkövesd, Szihalmi u. 1. II/1. 3400

Commodore 64 + VC 1541 meghajtó + **MPS 801** nyomtató eladó. Gép- és programdokumentáció, programokat tartalmazó lemezekhez kapcsolva (fordító, szövegszerkesztő, adatbáziskezelő, grafikai és zenei programok). Tel.: 780-144 az esti órákban

C64 + dataset + felhasználói és játékprogramok eladók. Realis ár! Illés Elemér, Vásárosnamény, Néphadsereg u. 5/a. 4800

Commodore VC20 reklámáron eladó, magnóval, joystickkal, tápegységgel, videomod., disassembler, grafikai bővítő, sok játék és egyéb programmal 9000 Ft-ért. Tóth E., Székesfehérvár, József Attila u. 2/C. 4/2. 8000

VC20 számítógép Commodore magnóval és dokumentációval eladó. Szabó László, Esztergom, Szentkirályi u. 58/5. 2500

ZX-Spectrum (48k) számítógépet játékprogramokkal, doku-

mentációval olcsón eladom. Vitai János, Pócspetri, Felszabadulás u. 8. 4327

ZX-Spectrum (48k) magnóval, kb. 300 programmal eladó 20 000 Ft-ért. Jelínek András, Budapest, Magyoródi u. 117. 1141

ZX81 (64k) programokkal és irodalommal olcsón eladó. Fábián Zoltán, Kecskemét, Szolnoki-hegy 34. 6000

Másoló és hibajavító program SFD 1001-es lemezes egységre. Teljes lemezmasolás, formálás, ellenőrzés, hibajavítás 6 percen belül. Bővebb felvilágosítás: Pivarnyik Attila vagy Szakál László, Miskolc-Egyetemváros, Vöröshadsereg u. 110. 3515, Tel.: 65-111

VESZEK

C64-et vagy C16-ot veszek magnóval (használtat is). Ajánlatokat a következő címre: Sebestyén Károly, Hajdúnánás, Mártírok u. 11. 4080

Primo B 64 számítógépet vennék, lehetőleg joystickkal. Vindics István, Mecsekádasd, Liszt Ferenc u. 39. 7695

CSERÉLEK

C16 programokat cserélek. Czikkolai Erik, Vaskút, Széchenyi u. 19. 6521

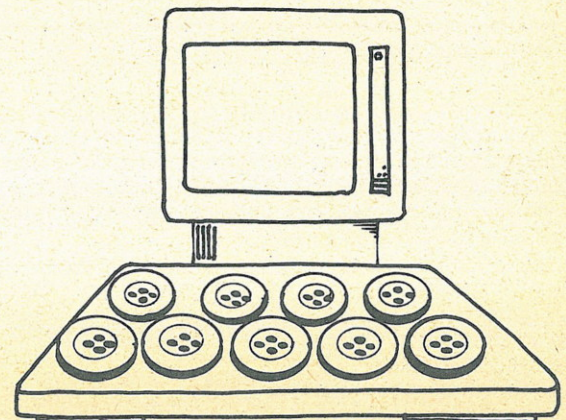
C64-hez német nyelvű GEOS leírást magyarra cserélnék. Magyar János, Százhalombatta, Béke u. 8. III/2. 2440

C64-re felhasználói és játékprogramokat cserélek lemezen és kazettán is. Cserealapom kb. 800 program. A válaszokat listával kérem: Bicó András, Göröcsöny, Hársfa u. 55. 7833

ZX-Spectrumra programok titkosítását, szírványszínű és egyéb egyszerű betöltők megírását ingyen vállalom, cserébe játékprogramokat kérek. Szirmai Levente, Veszprém, Komarov u. 17. 8200

ZX-Spectrumra programokat cserélek. Válaszokat listával kérek: Vadon Zoltán, Budapest, Törösvár u. 28. 1112

Ez a rovatunk **KODEX 2000** szövegszerkesztővel készült.

2. táblázat

rendezéséhez. Schaeffer a gyilkos heurisztikát a történeti heurisztika speciális eseteként emlegeti.

Schaeffer tanulmányában 24 különböző hadállás esetén mutatta be, hogy az általa kidolgozott heurisztikus eljárás milyen mértékben hatékony.

Eredményeinek két legfontosabb adatát az 1. táblázatban láthatjuk, mind a 24 pozícióra.

A 2. táblázat azt mutatja, hogy az ábrán látható hadállás egyre mélyebb elemzése közben melyik lépés hányszor bizonyult a legjobbnak.

KOVÁCS P. ATTILA

LASER és SELTRON

Fordítós játék

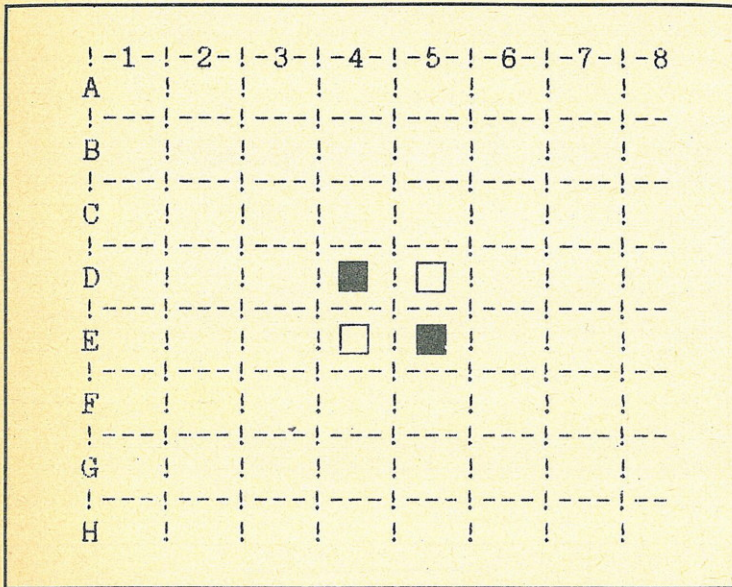
Papp Erikának és Papp Gábornak a Magazin 1987. júniusi számában közreadott levele és az olvasók időnként felbukkanó kérdései azt sejtetik, hogy az országban jónéhány Laser- és Seltron-tulajdonos van, akik — velem együtt — egyelőre nem „akarják” IBM PC-re cserélni szerény gépüket. Nekik küldöm az alábbi logikai játékot.

A fordítós játék (más néven Othello) lényege, hogy az 1. ábra szerinti alaphelyzetből kiindulva a sötét és világos játékos úgy helyezze el figuráját a 8 x 8-as táblán, hogy ezáltal az ellenfél színét átló vagy vonal mentén közrefogja. A közrefogott szín ekkor a játékos saját színére vált. Az győz, aki a játék végén több négyzetet foglal el. Ha valaki nem tudja átfordítani ellenfele pozícióit, akkor kénytelen passzolni.

A program elindítása után a játékosok és a kezdő játékos nevét kell begépelni. Ezután a képernyőn az 1. ábra szerinti kiindulási helyzet látható. Az L betű leütésével megjelenik a soron következő játékos neve. Először a betű-, majd a számkoordinátát kell megadni. Helytelen karakter leütések vagy tiltott helyre lépés esetén hangjelzés figyelmeztet a hibára. Ha a soros játékosnak nincs olyan lépése, amivel ellenfelének legalább egy figuráját átfordítaná, akkor a P betűt üsse le, ezzel passzol. A V betűre a játék véget ér, és megjelenik az eredmény.

A játék tanulságos lehet a programozásban még nem nagyon jártas gyerekek számára, akik azért már tapasztalhatták, milyen könnyen áttekinthetlenné válik egy hosszabb, BASIC nyelven írt program.

Ahhoz, hogy jól kezelhető, és ha nem is szigorúan programozáselméleti értelemben, de strukturált programot készíthessünk, érde-

1. ábra. A kiindulási helyzet

mes a feladatot először nagy vonalakban, folyamatábra segítségével megtervezni (lásd a 2. ábrát). A folyamatábra egyes négyzetei és rombuszai kisebb-nagyobb programokat rejtenek magukban. Nevezzük el ezeket moduloknak. A 2. ábra e modulok kapcsolatát írja le, s ránézve a programlistára, látható, hogy ezt egy rövid program valósítja meg (10—130-as sor).

Egy programmodul általánosságban a 3. ábra szerint épül fel. A bemenő és kimenő adatokat általános (globális) változók hordozzák, tehát ezeket más modulok is felhasználják. A helyi változók csak az aktuális modul működéséhez kellene. Ilyen például egy ciklus indexváltozója.

A BASIC-ben az egyes modulok úgy különíthetők el egymástól, hogy például 1000 többszöröseinek megfelelő sorszámot kezdődnek. A programfejlesztés szakaszában nem érdemes takarékoskod-

```

1      '*****
2      '      FORDITOS JATEK
3      '*****
10     GOSUB9000      ' INICIALIZALAS
20     FF=-FF
30     GOSUB3000      ' VARAKOZAS KARAKTERRE
40     IFT$="V" THEN4000 ' A JATEK VEGE
50     IFT$<"L" THEN30
60     GOSUB8000      ' LEPES
70     IFT$="P" THEN20
75     IFT$="V" THEN4000
80     GOSUB7000      ' KIERTEKELES
90     IFFF=0 THEN60
100    GOSUB6000      ' A LEIRO MATRIX MODOSITASA
110    GOSUB5000      ' KIIRATAS A KEPERNYORE
120    GOTO20
130    END
135    '*****
3000   T$=INKEY$: T$=INKEY$: IFT$="" THEN3000
3010   RETURN
3115   '*****
4000   E1=0: E2=0
4010   FORI=0 TO7: FORJ=0 TO7
4020   IFA(I, J)=1 THENE1=E1+1
4030   IFA(I, J)=-1 THENE2=E2+1
4040   NEXT: NEXT
4050   IFE1=E2 THEN4090
4060   IFE1>E2 THENI$=T1$ ELSEI$=T2$
4070   PRINT@384, T1$; " GYOZOTT "; ABS(E1-E2); " PON
TTAL";
4080   GOTO4100
4090   PRINT@384, "DONTETLEN JATEK ";
4100   PRINT@448, "** UJ JATEK? (I/N) **"
4110   GOSUB3000
4120   IFT$="I" THENRUN10
4130   IFT$="N" THEN130
4140   GOTO4110
4145   '*****
5000   FORI=0 TO7: FORJ=0 TO7
5020   IFA(I, J)=1 THENPRINT@(J*64+34+I*4), "■";
5030   IFA(I, J)=-1 THENPRINT@(J*64+34+I*4), "□";
5040   NEXT: NEXT
5050   RETURN
5055   '*****
6000   IFE=0 THEN6020
6010   FORI=1 TOE: A(X0, Y0-I)=FF: NEXT
6020   IFK=0 THEN6040
6030   FORI=1 TOK: A(X0+I, Y0)=FF: NEXT
6040   IFD=0 THEN6060
6050   FORI=1 TOD: A(X0, Y0+I)=FF: NEXT
6060   IFNY=0 THEN6080
6070   FORI=1 TONY: A(X0-I, Y0)=FF: NEXT
6080   IFEK=0 THEN6100
6090   FORI=1 TOEK: A(X0+I, Y0-I)=FF: NEXT
6100   IFDK=0 THEN6120
6110   FORI=1 TODK: A(X0+I, Y0+I)=FF: NEXT
6120   IFDN=0 THEN6140
6130   FORI=1 TODN: A(X0-I, Y0+I)=FF: NEXT
6140   IFEN=0 THEN6160
6150   FORI=1 TOEN: A(X0-I, Y0-I)=FF: NEXT
6160   A(X0, Y0)=FF: RETURN
6165   '*****
7000   E=0: K=0: D=0: NY=0: EK=0: DK=0: DN=0: EN=0: FP=0
7010   IFY0<2 THEN7100
7020   IFA(X0, Y0-1)=FF THEN7100
7030   FORY=Y0-1 TO0 STEP-1
7040   IFA(X0, Y)=0 THEN7100
7050   IFA(X0, Y)=FF THEN7060 ELSE7070
7060   E=Y0-Y-1: FP=1: GOTO7100
7070   NEXT
7100   IFX0>5 THEN7200
7110   IFA(X0+1, Y0)=FF THEN7200
7120   FORX=X0+1 TO7
7130   IFA(X, Y0)=0 THEN7200
7140   IFA(X, Y0)=FF THEN7150 ELSE7160
7150   K=X-X0-1: FP=1: GOTO7200
7160   NEXT
7200   IFY0>5 THEN7300

```

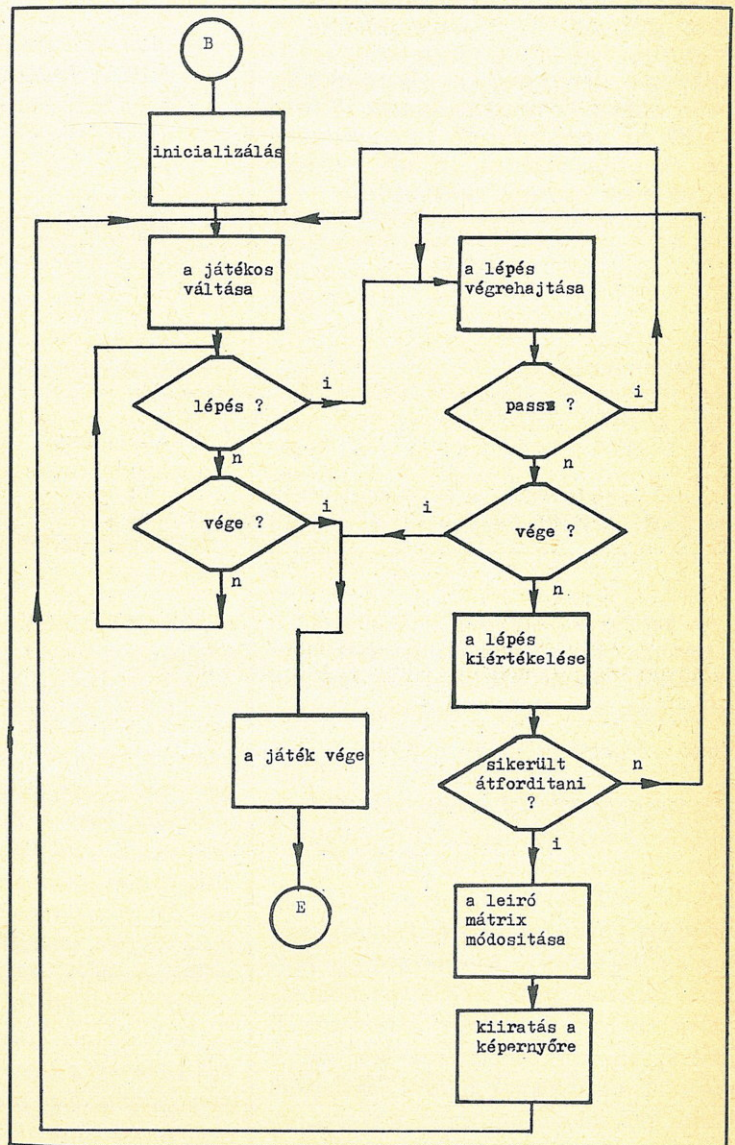
```

7210 IFA(X0,Y0+1)=FFTHEN7300
7220 FORY=Y0+1TO7
7230 IFA(X0,Y)=0THEN7300
7240 IFA(X0,Y)=FFTHEN7250ELSE7260
7250 D=Y-Y0-1:FP=1:GOTO7300
7260 NEXT
7300 IFX0<2THEN7400
7310 IFA(X0-1,Y0)=FFTHEN7400
7320 FORX=X0-1TO0STEP-1
7330 IFA(X,Y0)=0THEN7400
7340 IFA(X,Y0)=FFTHEN7350ELSE7360
7350 NY=X0-X-1:FP=1:GOTO7400
7360 NEXT
7400 IFY0<2ORX0>5THEN7500
7410 IFA(X0+1,Y0-1)=FFTHEN7500
7420 IFY0<7-X0THENLI=Y0ELSELI=7-X0
7430 FORI=1TOLI
7440 IFA(X0+I,Y0-I)=0THEN7500
7450 IFA(X0+I,Y0-I)=FFTHEN7460ELSE7470
7460 EK=I-1:FP=1:GOTO7500
7470 NEXT
7500 IFX0>5ORY0>5THEN7600
7510 IFA(X0+1,Y0+1)=FFTHEN7600
7520 IF7-X0<7-Y0THENLI=7-X0ELSELI=7-Y0
7530 FORI=1TOLI
7540 IFA(X0+I,Y0+I)=0THEN7600
7550 IFA(X0+I,Y0+I)=FFTHEN7560ELSE7570
7560 DK=I-1:FP=1:GOTO7600
7570 NEXT
7600 IFX0<2ORY0<2THEN7700
7610 IFA(X0-1,Y0+1)=FFTHEN7700
7620 IFX0<7-Y0THENLI=X0ELSELI=7-Y0
7630 FORI=1TOLI
7640 IFA(X0-I,Y0+1)=0THEN7700
7650 IFA(X0-I,Y0+1)=FFTHEN7660ELSE7670
7660 DN=I-1:FP=1:GOTO7700
7670 NEXT
7700 IFX0<2ORY0<2THEN7800
7710 IFA(X0-1,Y0-1)=FFTHEN7800
7720 IFX0<Y0THENLI=X0ELSELI=Y0
7730 FORI=1TOLI
7740 IFA(X0-I,Y0-I)=0THEN7800
7750 IFA(X0-I,Y0-I)=FFTHEN7760ELSE7770
7760 EN=I-1:FP=1:GOTO7800
7770 NEXT
7800 IFFP=1THEN7820
7810 FORI=1TO3: SOUND31,1:NEXT
7820 RETURN
7825 '*****
8000 IFFF=1THENTIS=T1$ELSETI$=T2$
8010 PRINT@384,"
":PRINT@384,TI$;
8015 '31 SPACE
8020 GOSUB3000
8030 IFT$="P"ORT$="V"THEN8085
8040 IFT$<"A"ORT$>"H"THEN8020
8050 PRINT " ";T$;:Y0=ASC(T$)-65
8060 GOSUB3000
8070 IFT$<"I"ORT$>"8"THEN8060
8080 X0=ASC(T$)-49
8085 PRINTT$;
8090 FORI=1TO300:NEXT
8100 PRINT@384,"!----!----!----!----!----!----!----!
"
8105 IFT$="V"ORT$="P"THEN8120
8110 IFA(X0,Y0)<>0THEN8130
8120 RETURN
8130 FORI=1TO3: SOUND31,1:NEXT
8140 GOTO8000
8145 '*****
9000 CLS: COLOR2,0
9010 PRINT@168,"FORDITOS JATEK"
9020 PRINT@224,:INPUT"AZ ELSO JATEKOS NEVE (■)";T1$
;T1$
9030 PRINT:INPUT"A MASODIK JATEKOS NEVE (□)";T2$
$
9040 PRINT:INPUT"KI KEZD";T3$
9050 IFT3$=T1$THENFF=-1ELSEFF=1
9060 CLS
9070 A$="!-1!-2!-3!-4!-5!-6!-7!-8"
9080 B$="!----!----!----!----!----!----!----!
"
9090 C$="! ! ! ! ! ! ! ! ! ! "
9100 PRINTA$
9110 FORI=1TO7:PRINTC$:PRINTB$:NEXT
9120 PRINT C$;
9130 FORI=0TO7:PRINT@(I*64+32),CHR$(I+64);:NEXT
XT
9140 DIMA(7,7):DIMITI$(16)
9150 A(3,3)=1:A(4,4)=1:A(4,3)=-1:A(3,4)=-1
9160 GOSUB5000
9170 RETURN
9175 '*****

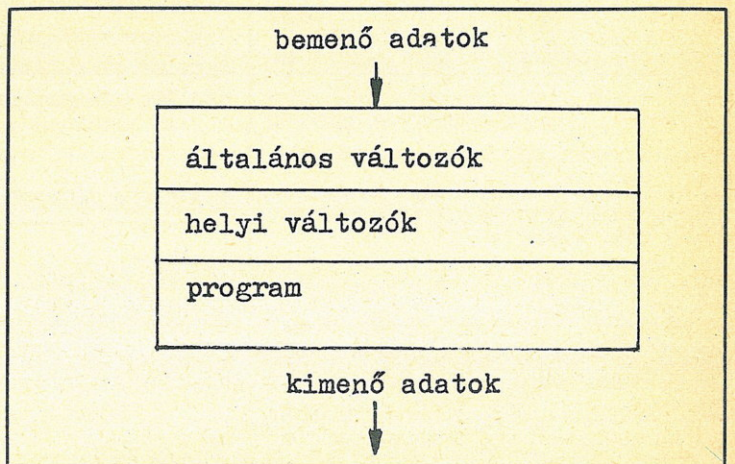
```

ni a REM-ekkel; fel kell írni a modulok nevét, a bemenő, helyi és kimenő változókat.

Egy jól szerkesztett program tehát modulokból áll és egy olyan részből, amely a modulok működését összerendezi. Az egyes modulokat legcélszerűbb szubrutinként szervezni. Ezt a módszert követve akár többen is nekiláthatnak egy feladat megoldásának.

2. ábra. A játék folyamatábrája

3. ábra. Egy programmodul felépítése

Egyikük megtervezi a fő folyamatábrát, a többiek pedig az egyes részfeladatokat, a modulok programozásában munkálkodnak. Sok sikert!

PÁSZTOR FERENC

Az idén a nyaralásom egy kicsit hosszabbra sikerült, így az előző számok olvasói rovatának anyagát jó előre elkészítettem. Ennek az után az lett a következménye, hogy visszatérve a nyaralásból igen sok levél várt a szerkesztőségben. Ha csak részleteket közölnénk ezekből a levelekből, még akkor is meg tudnánk tölteni velük az egész lapot. Így elnézést kérek olvasóinktól, minden levélre itt nem tudunk válaszolni.

Nagy György, 924 01 Galanta

A saját, valamint több barátom nevében fordulok önökhöz. Csehszlovákiában 1986 decemberében jelent meg az üzletekben a SHARP MZ 821 típusú személyi számítógép. Mivel egyetemi tanulmányaink során nagyon jól tudjuk hasznosítani (számítástechnikát, kibernetikát tanulunk), ráadásul sokunknak hobbija is a számítástechnika, többen megvásároltuk ezt a gépet.

Szeretnénk kapcsolatba lépni e számítógép vagy az MZ 700 típusú számítógépek tulajdonosaival (az MZ 821-nek ugyanis kétféle üzemmódja van: az egyik a saját, a másik az MZ 700-ra írt programokat futtatja, illetve teszi lehetővé azok futását), ezért nagyon örülnénk, ha levelünket (vagy részletét) megjelentetnék lapjukban. Olyanokkal is szívesen felvonnánk a kapcsolatot, akik ugyan nem rendelkeznek ilyen számítógéppel, de tudnának küldeni vagy eladni ehhez kapcsolódó irodalmat, cikkeket, információkat. Mivel már elég sok programunk van, lehetséges a programcsere és saját tapasztalataink átadása is. Segítségüket és az önök segítségét is előre nagyon köszönjük.

Reméljük, a felhívás nem marad visszhang nélkül.

Nemes Imre, Szeged

Nagy örömmel vettem kézbe a μ M 1987/9. számát, s még nagyobb örömmel olvastam azon sorait, melyekben a LOGO alkalmazását javasolja. Mindenben maximálisan egyetértek. Sőt! Abban a szerencsés helyzetben vagyok, hogy merem állítani, hogy ha egy kicsike szakmai, (ismétlem, nem anyagi) segítséget kapnánk, akkor a μ '88-on már nemcsak elméleti, de gyakorlati próbálkozásokat is megbeszélhetnénk!

Miért? Azért, mert —

- én 3 éve foglalkozom csak számítástechnikával, de elég intenzíven,
- most kezdtem el az egyetemet (JATE, Szeged) prog. mat. szakon, 1/2 évfolyamos vagyok (L csoport),
- most akarok egy SZÁMÍTÁSTECHNIKAI TANFOLYAM-ot indítani a helyi művelődési központban,
- az iskolában és a művelődési központban együttesen 6 (!) VT TV-Computer van, sajnos lemezegység nincs, és csak egy magnó van. Tanfolyami terveim:

1. A TVC BASIC rajzoló utasításai
2. Írjunk egy olyan programot, amellyel könnyen lehet rajzolni! (LOGO FORDÍTÓ)
3. A LOGO teknőc-grafikáján át egyre bonyolultabb programozási példák felé!
4. A LOGO egyéb utasításai — szintén szükséglet szerint, tehát
5. FORTH, PASCAL, MPROLOG
6. ASSEMBLEREK — Z80, M65 XX
7. BASIC

Nem BASIC nyelvre kell megtanítani az embereket (hisz az egy nyelvtanfolyam), nem is programozni, hanem a számítástechnika eredményeit felhasználni!

Örülök, hogy a LOGO-val kapcsolatban egyetértünk, „drukkolok”, hogy a Művelődési Központban szervezett tanfolyama sikerüljön. Egyetlen dologban nem egyezik a véleményünk, én nemcsak a „számítástechnika eredményeinek a felhasználását” tanítanám: a számítástechnika ennél sokkal „színesebb csokor”. Én azt hiszem, hogy nekünk meg kell teremteni a lehetőséget ahhoz, hogy aki programozni akar tanulni (az sem baj, ha pont a mikroszámítógépek eszperantóját, a BASIC-et), az programozni tanulhasson, akit a hardver érdekel, az hardver szakértővé képezhesse magát, de aki „csak” szövegszerkesztésre akarja használni a számítógépet, az ehhez is megtalálja a lehetőséget.

Káli László, Jászapáti

Tavaly év vége óta foglalkozom számítástechnikával, és azóta olvasom az önök lapját. Ennek a rovatnak köszönhetem, hogy egyszerű embereket ismerhettem meg. Eddig csak olvastam a kérdéseket, most viszont én szeretnék kérdezni, mert mástól nem remélhetek választ. Enterprise 128-as gépem van. A probléma a következő:

A Mikrovilágban az Enterprise-t bemutató cikkben olvastam, hogy 4690 forintos

áron lehet a géphez kapni emulátort. A Centrum Áruházak közül viszont sehol sem tudnak arról, hogy az emulátor létezne. Tehát szeretném megtudni, hogy végül is van-e egyáltalán már ilyen, hogy kapható-e, és ha igen, akkor hol?

Levelének azért is örültem, mert szívügyem az „Olvasó írja” rovat, amelyről én is azt hiszem, hogy hasznos. A levelekből megismerhetjük egymás véleményét, és valóban nagyszerű és a számítástechnika ügye iránt elkötelezett emberekkel teremthetünk kapcsolatot. Ami az Enterprise-t illeti én is úgy tudom, hogy a meghirdetett Sinclair emulátor még nem kapható. A nyáron kb. 300 DM-ért láttam néhány Enterprise-t a müncheni Quelle kirakatában „árválkodni”. Amikor az eladótól megkérdeztem, hogy lehet-e a géphez Sinclair emulátort kapni, úgy nézett rám, mintha egy Enterprise MS-DOS-t kértem volna.

Murcsó Károly, Tokod-altáró

Véletlenül hozzájutottam néhány C64-en futó fordítóprogramhoz, de leírás nélkül a kezelésük lehetetlen. Ezért kérem, írják meg, hogy a következő programokhoz hol tudok dokumentációt szerezni! (Ha nem tudják a választ, akkor kérem, hogy a levél egy részét tegyék közzé!)

Tehát a programok: G-PASCAL, C64 FORTH, MAX-FORTH.

Közzétettük.

Göbölös László, Kalocsa

Régóta vagyok a Magazin olvasója. Nemrég kaptam a szüleimtől egy Enterprise számítógépet. Mivel eddig (2 és fél évig) Commodore gépeken dolgoztam, eleinte kicsit szokatlannak tűnt az Enterprise egyébként kiváló BASIC-je. A gép nagyon tetszik, meg vagyok vele elégedve, de a géphez ingyen járó, magyar nyelvű (!) Felhasználói kézikönyvnek gúnyolt könyvecskével már nem. A könyv több helyen hivatkozik az Enterprise technikai ismertetőre. Hát ilyet én nem kaptam. Létezik egyáltalán? Kérem, írja meg, hogy hol lehet kapni erre a gépre valamilyen értelmesebb könyvet! Utolsó kérésem az lenne, hogy ha tudnának Enterprise-tulajdonosról, írják meg a címét!

Az Enterprise-tulajdonosoknak szóló javaslatom: Enterprise-tulajdonosok, egyesüljete! A szándék megvalósítására ajánlom, keressék meg az NJSZT HCC-t.

KOVÁCS GYŐZŐ

Steigers, J.:
A robotok és a Commodore 64
 (Budapest, 1987.
Data Becker–Novotrade,
128 oldal. Ára: 249,— Ft.)

Napjainkban egyre szélesebb körben terjednek a különböző feladatok ellátására kifejlesztett automaták és robotok. Alkalmazásuk célja elsősorban az emberi munka megkönnyítése, vagy egy-egy részének gazdaságos kiváltása. Bár a könyv gyakorlatias szellemben készült, mégis nyújt némi betekintést a kibernetika, a vezérlés- és szabályozástechnika területére. Röviden összefoglalja az embert utánzó szerkezetek, az automaták történetét is.

A kötet tartalmazza a mechanika, az elektronika és a programozástechnika alapszintű ismereteit, amelyek elegendőek ahhoz, hogy a C64 számítógépből házi robotot építhessen az olvasó. A leírtak megértése az elektronika és a forrasztás alapszabályain kívül más előismeretet nem igényel. A bemutatott kapcsolásokat általában könnyű elkészíteni, és megépítésükhöz nem szükséges magának a C64-es alapgépnek az átalakítása. A könyvben szó esik arról is, hogyan lehet egy robotot a C64-gyel összekötő kábel nélkül programozottan vezérelni.

Blume, Ch.—Jakob, W.:
Ipari robotok
programozási nyelvei
 (Budapest, 1987.
Műszaki Könyvkiadó,
274 oldal. Ára: 127,— Ft.)

Az ipari robotokról eddig megjelent könyvek a programozás, illetve a programozási nyelvek kérdéseit csupán érintőlegesen tárgyalták. Hiányzott az egyes programnyelvek teljesítőképességének és szolgáltatási jellemzőinek összehasonlítása is. A kötet az erre a célra kialakított rendszerző elvek segítségével összehasonlítja az ipari robotok vezérlésére alkalmazott nyelveket. Öt programozási nyelvet elemez: az AL, a VAL, a HELP, a SIGLA és a ROBEX nyelveket. Nem tekinthető a tárgyalt nyelvek elsajátítására alkalmas tankönyv-

nek, sokkal inkább az ipari robotok programozásának specifikus problémái és eljárásai iránt kíván érdeklődést ébreszteni.

Encarnacao, J.—Schlechtendahl, E. G.:
CAD, számítógéppel
segített tervezés
 (Budapest, 1987.
Műszaki Könyvkiadó,
339 oldal. Ára: 170,— Ft.)

Az utóbbi évtizedekben lejátszódó világ-gazdasági folyamatok, a felgyorsult műszaki-technikai haladás következtében jelentős mértékben megváltoztak a termékekkel szemben támasztott követelmények, és világszerte egyre jobban érezhető a törekvés a nagyobb hozzáadott értéket képviselő dolgok előállítására. Előtérbe kerültek a gazdaságos anyag- és energiafelhasználásra, az újszerűsége és a piaci igényekre való gyors reagálás követelményei.

Mindezekkel párhuzamosan megváltozott a mérnöki munka feltétel- és eszközrendszer is. A számítógépek megjelenése és elterjedése óta a számítógépes „technológia”, ezen belül a számítógéppel segített tervezés (CAD) is sokat fejlődött és elméleti megalapozottságú interdiszciplináris tudományággá vált, amelynek gyakorlati használhatóságát a CAD rendszerek ipari méretű bevezetése és alkalmazása bizonyítja.

A tervezési tevékenység ma már megkívánja és a technika fejlettsége lehetővé teszi olyan számítógéppel segített tervező rendszerek kialakítását, amelyek integrálják az adat- és információátviteli, a mérnöki elemzési, a grafikus modellezési és megjelenítési funkciókat, azonkívül szervesen illeszkednek a tervezési környezetben a termelési folyamatba. Az ilyen rendszerek fejlesztésének, üzemeltetésének és hatékony alkalmazásának a gyakorlati elsajátításon kívül egyik elengedhetetlen feltétele a CAD elméletének, szemléletmódjának és eszköztárának megismerése.

Ennek a követelménynek tesz eleget ez a könyv, amely igen átfogóan, korszerű szemlélettel, a tervezéssel szembe és a számítástechnika tudományára támaszkodva —

már a megfelelő alapismereteket és jártasságot feltételezve — tárgyalja a számítógéppel segített tervezés elméleti és gyakorlati kérdéseit. A kötetet a közölt részletes irodalomjegyzék és a gyakorlati életből vett példaanyag teszi teljessé. A számítógéppel segített tervezéssel ilyen összefüggésben foglalkozó szakkönyv hazánkban eddig még nem jelent meg.

Pajor Gábor:
Az IBM PC-ről
kezdő felhasználóknak
2. A szoftver
 (Budapest, 1987.
LSI ATSZ,
68 oldal. Ára: 70,— Ft.)

Ez a könyv a sorozat „A hardver” című kiadványát követi. Az IBM PC-kezt a szoftveren keresztül mutatja be, mivel így gyorsabban és érdekesebben tárul ki a gép alkalmazási területeiről és lehetőségeiről. Bár a szerző nem tűzte ki célul egy-egy program vagy programcsomag részletes ismertetését, az egyes programokat addig a mélységig mutatja be, amíg azoknak a gép lehetőségeinek megismertetésében szerepük van.

Ez a kötet is segíteni kívánja az igényes vásárlókat, hogy vásárlásuk tárgyát még beszerzés előtt megismerhessék; vagyis azoknak szól, akik előre tisztázni akarják, hogy az adott feladat elvégzésére a gép alkalmas lesz-e.

Lángos István:
Bevezetés
az IBM PC XT/AT DOS-ba
 (Budapest, 1987.
Novotrade,
127 oldal. Ára: 99,— Ft.)

A kötet tanfolyamok alapján született. Nem akarja pótolni a DOS-leírást és az egyéb IBM-dokumentációkat, nem törekszik teljességre. Csupán biztatásul kínálkozik azoknak, akik IBM PC XT/AT vagy más IBM kompatibilis gép mellé először ülnek le. Az olvasókról a szerző valamilyen számítógépes előéletet már feltételez.

Minden hétfőn 17-től 19 óráig

a Mikroszámítógép Magazin munkatársai és felkért szakértők válaszolnak az olvasók kérdéseire a szerkesztőségben: Budapest II., Fő u. 68. I. em. 109. vagy a 154-090 és a 154-250-es telefonon.

Minden kedden 17-től 20 óráig

ENTERPRISE-klub
a VSZM

Közösségi Házban

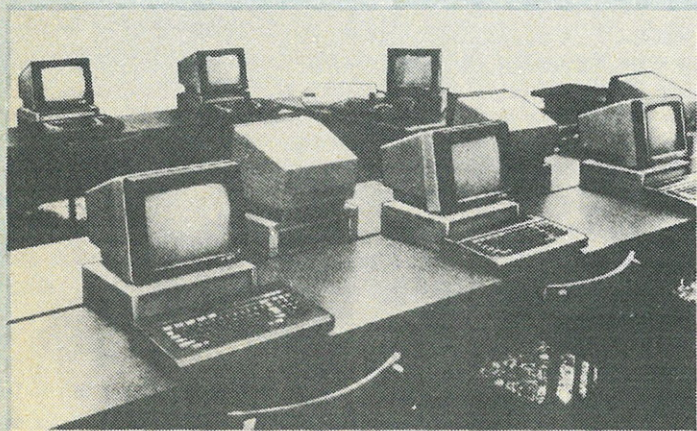
(Bp. XI., Fehérvári út 120.)
 Klubvezető: Romvári Gábor
 Telefon: 450-950/473

A bakui Korvet

Új iskolaszámítógép-típus jelent meg a Szovjetunióban: a bakui Rádióépítési Termelői Egyesülés bemutatta a Korvet nevű mikroszámítógépét. Az Intel 8080 szovjet funkcionális megfelelőjén alapuló gép operációs rendszere a CP/M 2.2 verzióinak megfelelő mikroDOS. Ez gazdag programnyelvi — Pascal, FORTH, Logo, Prolog — és alkalmazó-
iszoftver-választékot biztosít az új típusnak. A gép kiépítettsége kategóriájához képest viszonylag nagy, hiszen a 64 kb-át operatív tárat hajlé-

konylemezes tároló egészíti ki, és a nyomtatócsatlakoztatás lehetősége is megvan. A gépet kétféle változatban gyártják: a PK8020 jelzésű a tanári gép, a PK8010-es pedig a diákoké. Ebből már következik is a gépek hálózatba fűzhetősége: maximum 15 diákgépet köthetnek össze egy tanári géppel. Az utóbbiról folyamatosan követhető és irányítható a diákok munkája.

A teljes egészében szovjet alkatrészekből álló gépből az idén százezres sorozat előállítását tervezik.

Korvet gépekkel felszerelt tanterem

Szoftverlopás bolgár módra

Bulgáriában is lezajlott az első szoftverlopási per. A Szisztemizot kifejlesztette a DIAMSZ nevű hálózati szoftvert a PDP-kompatibilis minigépekhez, amelynek igen nagy volt a piaci sikere. Egyszer aztán jelentkezett az Energetikai Intézet: „Megvásároltuk a DIAMSZ rendszert az Újtási Intézetől. Az installálta is, csak nem teljesen a felhasználói elképzelések szerint. Nem tudnánk-e a Szisztemizot szakemberei segíteni?” A DIAMSZ szerzőinek aztán már a helyszínen csupán percek kérdése volt annak megállapítása, hogy az általuk fejlesztett szoftvert az Újtási Intézet továbbértékesítette. Az ügy a bíróságon folytatódott, amely magas kártérítést ítél meg a Szisztemizot

számára. Az eset kapcsán a Szisztemizot szakemberei hangsúlyozták, hogy végtelenül egyszerű az embernek saját munkáját felismerni.

Elembázis

Bár a világpiacon 1987-ben váltották fel a 256 kbites operatív tármozskákat az 1 Mbitesek, a szocialista országok ettől egyelőre még messze vannak: a csúcstot eddig a 16 kbites tármozskákat jelentették. Az elmúlt őszi azonban több tekintetben is újdonságokat hozott. A szerényebbek közé tartoznak az NDK új termékei, a 32 kbites statikus RAM és a szintén 32 kbites EPROM. Szakmai körökben azonban inkább a két szovjet újdonság keltett feltűnést. Bemutatták ugyanis a 64 kbites, 64 x 1 bit szervezésű, KM132RU10A ti-

pusjelzésű statikus RAM-ot és a 256 kbites, K565RU7 típusú dinamikus RAM-ot. Ez utóbbi a Szovjetunióban komoly lendületet adhat a nagy operatív tárú professzionális mikroszámítógépek gyártásának.

Környezet-értékelés

Az MTA Földrajztudományi Kutatóintézetének munkatársai olyan mikroszámítógépes környezetértékelési rendszert fejlesztettek ki, amellyel kimutatják, hogy az egyes növények természetésére melyik tájegység a legalkalmasabb. A kutatók elsőként Somogy megye termőterületeit vizsgálták, majd a tavalyi év során Borsod és Szolnok megye került sorra.

Összegyűjtötték a területek éghajlati, domborzati, geológiai, talajtani és hidrológiai adottságaira vonatkozó adatokat: 54 legfontosabb környezeti tényezőt figyelembe véve, 16 négyzetkilométerenként minősítették a termőföldeket. A szolgáltatások közé tartozik olyan térképek készítése, amelyek az egyes növények és gyümölcsök termeléséhez a rendelkezésre álló területeket tíz szín alkalmazásával rangsorolják. Somogy megyében például 19 növény-, illetve gyümölcsfajta termőhelyeit szemléltetik.

A földrajzi környezeti információs rendszer azonban nemcsak a megyék átfogó minősítésére alkalmas. Ennél jóval részletesebb, kisebb földterületekre, akár táblákra lebontható térképek is készíthetők, amelyek jelentősen segíthetik a nagyüzemek vezetőit a döntéseik meghozatalában.

A mikroszámítógépes rendszert alkalmassá tették a környezetgazdálkodásra vonatkozó más adatok rendszerezésére is: például segítségével jól feltérképezhető, hogy hazánk mely részeit sújtja leginkább a környezetszennyezés.

Vasi terv

Széles körű összefogással javítják Vas megye középiskoláinak számítógépekkel való ellátását. Az iskolaszámítógép-program keretében a gé-

pek árának harmadát a Tudományos- és Informatikai Intézet, további harmadát a Vas Megyei Tanács adja. Az iskolának tehát mindössze az ár harmadik harmadát kell fizetnie, azaz egy Commodore Plus/4 gépnél 3700 forintot. Az akció a jelenlegi ötéves tervidőszakra szól, és első lépcsőként szeptemberben már 250 számítógépet adtak át a megye középiskoláinak. A tervek szerint a következő ötéves tervben is folytatják az akciót, és akkor majd az általános iskolákat látják el számítógépekkel.

Liftüvelet

Központi liftüveletet szervezett a Szegedi Ingatlankezelő Vállalat. A város 142 felvonójának üzemeltetését óránként ellenőrzi a C64-es gépre épülő rendszer. A lifteket légvezetéken 34 alközpontba kapcsolják, amelyekből rádióon továbbítják a jeleket az azokat fogadó számítógépbe. Az esetleges liftben rekedéseket is ez a jelző rendszer észleli, és éjjel-nappal két gépkocsi áll készenlétben a kimentésre. A liftek rossz üzemeltetését jelzi, hogy éjszakánként általában 2-3, és nappal is átlag három vészjelzés érkezik.

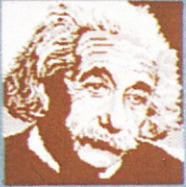
Az 1985 szeptembere óta eredményesen működő rendszer kiépítése tízmillió forintba került. A megtérülést gyorsítandó, a szövetkezeti házak liftjeinek 24 órás ügyeletét is vállalják, havi 1750 forintért.

Mi van a csomag körül?

A General Electricnél számítógépes programot készítettek a csomagoláshoz szükséges habanyag formaidomok igénybevételétől függő tervezéséhez és képernyős megjelenítéséhez. A program figyelembe veszi az összes lehetséges igénybevételt, minden goromba behatást, majd ennek alapján határozza meg az alkalmas csomagolóanyagot és a szükséges méreteket. A csomagolás az eddigihez képest fele idő alatt megtervezhető.

Btx Neuer Standard 1049167a 0P

Albert Einstein

In den Jahren 1914/15 begründete er die allgemeine Relativitätstheorie. Der Nachweis der auf dieser Grundlage vorher gesagten Lichtablenkung im Gravitationsfeld wurde 1919 erbracht.

1921 erhielt Einstein für seine Beiträge zur Quantenphysik den Nobelpreis.

FDZ: 12x10 Anzahl: 94 Farben: 2 0<>1

Btx Neuer Standard 1049171a 0P

DER LANGE WEG DES WASSERS ZUM MEER

Karsthöhle Sand/feines Grundwasser
Schiefer Sand/arsenisches Nat. Grundwasser

FDZ: 12x10 Anzahl: 72 Farben: 2/4 0<>1

Btx Neuer Standard 10491924a 0P

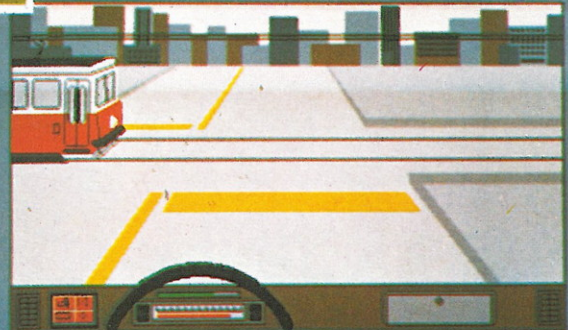
を使用すると此の様な感じを
を使用すると此の様な感じを

を使用すると此の
様な感じをを使用

FDZ: 12x10 Japanisch 0<>1

JOHANN-BTX-SERVICE 20606231a 50,0

ELKREISCHENHEITSSPIEL

ZURÜCK 0 WEITER 1

Btx Neuer Standard 10490524a 0P

normale Gr. doppelte Gr.

FDZ: 12x10 Farben: 4 0<>1

Zent. Anst. f. Meteorologie 8920a 50,0

BTX - WETTERDIENST

WETTER AKTUELL

WETTERLAGE
WETTERBERICHTE INLAND
WETTERBERICHTE AUSLAND
BERGWETTER
5-TAGE-PROGNOSE

HEIZGRADTAGE-LANDESHAUPTSTÄDTE
ERDBEBENDIENST-MONATSBERICHT
KLIMA-MONATSUBERSICHT-ÖSTERREICH

STRASSENWETTERDIENST (686) 0

IMPRESSUM 99

MITTEILUNGSSEITE 98

POSTINDEX *08

**Az 1987. évi tavaszi BNV-n
díjat kapott**

KODEX 2000
szövegszerkesztő berendezés
kurzororientált,
dinamikus képernyőformázó
és menüvezérelt rendszer.

**Kezelése egyszerű, kényelmes
és nem igényel semmiféle számítástechnikai képzettséget.
Szoftvere folyamatosan bővül.**

Fejlesztette: **BME Villamosmérnöki Kar,
Folyamatszabályozási Tanszék,**
Budapest, Műgyetem rkp. 3/9. 1111.
Tel.: 453-500

Gyártja: **KONTAKTA Alkatrészgyár
Ózdi Gyáregysége,**
Ózd, Bolyki főút 82. 3600. Tel.: 47/12-555

Forgalmazza: **MIGÉRT Író- és Számológéposztály,**
Dimitrov tér 14. 1093. Tel.: 175-081

Szervizét ellátja: **ITV KODEX Szakszervize,**
Budapest, Bécsi u. 8/10. 1052. Tel.: 329-531
Budapest, Báthori u. 5. 1054. Tel.: 121-090